

De uitschuifbare *wapenstok* in de basispolitiezorg

LECTORAAT VEILIGHEID EN SOCIALE COHESIE

Evaluatie van de proef met de uitschuifbare
wapenstok bij de politie in Zwolle en Deventer

Stefan van der Meulen, Erwin Bromlewe en Jaap Timmer

De uitschuifbare wapenstok in de basispolitiezorg

Een evaluatie van de proef met de uitschuifbare wapenstok bij de politie in Zwolle en Deventer

Lectoraat Veiligheid en Sociale cohesie, Christelijke hogeschool Windesheim

Opdrachtgever

Politie IJsselland

Foto omslag

De stentor / Ab Hakeboom

Copyright

Lectoraat Veiligheid en Sociale cohesie, Christelijke Hogeschool Windesheim, 2013

Inhoud

1.	Inleiding	1
	1.1. Probleemstelling.....	1
	1.2. Doel.....	2
	1.3. Vraagstelling.....	3
	1.4. Uitvoering.....	4
	1.5. Leeswijzer.....	5
	1.6. Medewerking en dankwoord.....	5
2.	Literatuurstudie	6
	2.1. Transformatie van het geweldmonopolie.....	6
	2.2. Gebruik van de korte wapenstok.....	9
	2.3. Internationale ervaringen.....	11
	2.4. Voorwaarden voor succesvolle inzet.....	17
	2.5. Resumerend.....	18
3.	Het juridisch kader van de uitschuifbare wapenstok	20
	3.1. De politie als frontlijn-organisatie.....	20
	3.2. De bevoegdheid tot geweldgebruik.....	20
	3.3. Ambtsinstructie.....	23
	3.4. Strafrechtelijke toetsing.....	26
	3.5. Resumerend.....	27
4.	De proef in Zwolle en Deventer	29
	4.1. Training.....	30
	4.2. Wapenstokken.....	31
	4.3. Uitgaan in Deventer.....	32
	4.4. Uitgaan in Zwolle.....	33
	4.5. Geweld in Zwolle en Deventer.....	33
	4.6. Geweld tegen politieagenten in Zwolle en Deventer.....	34
	4.7. Politiegeweld.....	36
5.	Praktisch en comfortabel	39
	5.1. Draagcomfort.....	39
	5.2. Agent in burger.....	40
	5.3. Lengte.....	40
	5.4. Storingen.....	41
	5.5. Grip.....	41

5.6.	Houder	42
5.7.	Kleur.....	43
5.8.	Andere toepassingen van de uitschuifbare wapenstok.	43
6.	Preventieve effectiviteit	44
6.1.	Dreigen met de wapenstok	44
6.2.	Dreigend succes.....	45
6.3.	Een korte schrikreactie	46
6.4.	Het indirecte preventieve effect	47
6.5.	Het experiment.....	48
7.	Repressieve effectiviteit	54
7.1.	De pijnreactie	54
7.2.	Trefvlak	56
7.3.	Doel van het geweld.....	57
7.4.	Een terughoudende slag.....	57
7.5.	Pepperspray versus wapenstok.....	58
7.6.	Korte versus uitschuifbare wapenstok.....	59
8.	Letsel	61
9.	Publieke opinie	63
9.1.	Bekendheid.....	63
9.2.	Perceptie over het politieoptreden.....	64
9.3.	Media.....	67
10.	Conclusies en aanbevelingen	70
10.1.	Verwachtingen	70
10.2.	Buitenland	71
10.3.	Veiliger uitgaan?.....	71
10.4.	Centraal	74
10.5.	Aanbevelingen.....	74
	Afkortingen en begrippenlijst	75
	Auteurs en medewerkers.....	77
	Geraadpleegde literatuur.....	78
	Bijlagen.....	81

1. Inleiding

Ondanks de toegenomen kennis, beleidsaandacht en de strengere justitiële aanpak is het probleem van agressie en geweld van burgers onderling en tegen de politie nog niet substantieel verminderd. Hierdoor ontstaat vertwijfeling over onder meer het gezag van de politie en de juistheid van selectie, aansturing, opleiding en training van agenten. Recent onderzoek lijkt ook te laten zien dat agenten onder deze omstandigheden soms neigen vermijdingsgedrag te vertonen, dus terug te treden in plaats van door te pakken (Van de Torre e.a., 2011). Een belangrijk deel van dit probleem speelt zich af in uitgaansgebieden en de weekeinden en niet alleen in de grote steden, maar overal in Nederland.

Om bij te dragen aan de doeltreffendheid, de legitimiteit en de veiligheid van politieoptreden in het publieke domein, in het bijzonder in uitgaansgebieden, heeft de politie de uitschuifbare wapenstok beproefd. De voormalige politieregio nu district IJsselland heeft deze proef uitgevoerd in de horecadiensten in binnensteden van Zwolle en Deventer, in de periode medio maart 2012 tot medio maart 2013.

1.1. Probleemstelling

Bij de beproeving van nieuwe bewapening en uitrusting bij de politie is het soms lastig om vast te stellen of en zo ja wat precies de bedoelde en bereikte veranderingen en effecten zijn. Het gebeurt nogal eens dat een verantwoorde meting van de situaties die zou moeten veranderen niet plaatsvindt, waardoor het effect van de ingevoerde verandering niet echt is vast te stellen. Voorbeeld daarvan is de proef met de pepperspray in 2001. Niet zelden veranderen om pragmatische en/of politieke redenen de verwachtingen en de bedoelde effecten al gedurende de proef. Vaak ook is de aanschaf ten behoeve van proef eigenlijk de hefboom om het middel met een definitief de politieorganisatie binnen te trekken. Bij de beproeving van de uitschuifbare wapenstok is het van groot belang dat verwachtingen en effecten zo goed en objectief mogelijk worden gevolgd en geanalyseerd.

Met de huidige uitrusting en bewapening ontbreekt het agenten vaak aan een effectief middelen om (groepen) verdachten en reischoppers op afstand, onder controle te nemen en te houden of te verspreiden. De korte wapenstok is daarvoor niet geschikt en de pepperspray evenmin, mede in verband met de zorgplicht, maar ook met de risico's op onbedoelde besmetting van omstanders en collega's. De korte wapenstok is te kort. Deze is gekozen om in de broekspijp te kunnen worden gedragen en mocht dus niet langer zijn dan het kortste dijbeen bij de Nederlandse politie. De lange wapenstok is te lang om te dragen en gebruiken in besloten of beperkte publieke ruimtes. De pepperspray is door de operationele omstandigheden minder geschikt. Al eerder heeft literatuuronderzoek laten zien dat de uitschuifbare wapenstok vele voordelen en mogelijkheden combineert, inclusief een aspect van "impression management", namelijk de indruk die het maakt als een agent zichtbaar en hoorbaar de wapenstuik uitschuift, laat staan als een groep agenten dit doet. (Adang e.a., 1999).

De verwachting van politie en bevoegd gezag is dat agenten uitgerust met een uitschuifbare wapenstok escalerende situaties, kleinschalige ordeverstoringen, uitgaansgeweld, verzet bij

aanhouding en dergelijke doeltreffender kunnen aanpakken. De daaraan verbonden verwachting is dat dit zal bijdragen aan de verbetering van de veiligheid en uiteindelijk verhoging van het gezag van de basispolitiezorg. Dat wil zeggen dat de rechtshandhaving doeltreffender, doelmatiger en geloofwaardiger kan plaatsvinden en dat agenten daarbij minder gevaar lopen.

1.2. Doel

Bij de beproeving van de uitschuifbare wapenstok voor de basispolitiezorg hebben de politie IJsselland en de Commissie BUK (Bewapening, Uitrusting & Kleding) de uitdrukkelijke intentie om zo goed mogelijk vast te stellen hoe de situatie is in gevaar en geweld in de binnensteden van Zwolle en Deventer, wat de waar te nemen effecten zijn van het dragen en gebruiken van de uitschuifbare wapenstok door de politie, wat de ervaring van agenten daarbij is en of de veranderingen aanleiding geven om de proef (anders) voor te zetten of het wapen in te voeren. De politie IJsselland heeft het lectoraat Veiligheid & Sociale Cohesie van de hogeschool Windesheim in Zwolle de opdracht gegeven om deze proef met de uitschuifbare wapenstok te evalueren. Daarbij is expliciet gevraagd om deze evaluatie te starten voorafgaande aan de daadwerkelijk proef, om zo objectief mogelijk de eventuele veranderingen te kunnen vergelijken met de situatie voorafgaande aan de proef. Het evaluatieonderzoek had een looptijd van januari 2012 tot januari 2013. Voor een langere looptijd waren de financiële middelen niet beschikbaar. Het was ook te voorzien dat de paar maanden van de proef in 2013 niet veel meerwaarde zouden hebben voor het onderzoek. Bovendien kan zo het onderzoeksrapport over de proef met de uitschuifbare wapenstok verschijnen net voor de afloop van de proef. Daardoor kan het bevoegde gezag een weloverwogen beslissing nemen over het beëindigen of verlengen van de proef of eventueel het omvormen en uitbreiden van de proef in de richting van invoering een alternatief voor de korte wapenstok.

Het doel van dit onderzoek is zo goed mogelijk vast te stellen welke effecten het gebruik van de uitschuifbare wapenstok heeft op de veiligheid, effectiviteit en gezag van het optreden van de basispolitiezorg. De politieregio IJsselland, de Commissie BUK, het lectoraat Veiligheid eventuele andere partners werken in dit project nauw samen. Het lectoraat Veiligheid neemt in deze samenwerking de verantwoordelijkheid voor het evaluatieonderzoek, inclusief voorbereiding, uitvoering, verslaglegging en presentatie. Binnen het gestelde doel is het streven om via observaties, (internet)vragenlijsten en vraaggesprekken en uiteraard geweldmeldingsformulieren en evaluatieformulieren zo goed en zoveel mogelijk informatie te vergaren over de ervaring met de uitschuifbare wapenstok.

Daarbij zijn de doelgroepen: uitvoerende en leidinggevende politieambtenaren, uitgaanspubliek, personen die in voorkomende gevallen tegenstrevers van de politie zijn geweest, horecapersoneel en alle overige personen en functionarissen die relevante informatie kunnen leveren.

1.3. Vraagstelling

De centrale vraag van dit evaluatieonderzoek is:

Wat zijn de effecten van het bezit en gebruik van de proef met de uitschuifbare wapenstok in de basispolitiezorg in Zwolle en Deventer?

Deze hoofdvraag kent de volgende deelvragen:

- 1 Wat zijn de verwachtingen ten aanzien van de invoering van de uitschuifbare wapenstok bij de verschillende betrokken partijen, zoals: uitvoerenden en leidinggevendenden bij de politie, (commerciële) partners in het publieke domein en uitgaande burgers?
- 2 Wat zijn de ervaringen in het buitenland met de uitschuifbare wapenstok?
- 3 Wat is de stand van zaken in Zwolle en Deventer voorafgaand, tijdens en na de beproeving op de relevante indicatoren zoals mening van en ervaring met geweld in het publieke domein, geweld tegen agenten, politiegeweld, veiligheidsgevoel van burgers en agenten?
- 4 Tot welke definitieve conclusies en aanbevelingen geven de antwoorden op voorgaande deelvragen aanleiding?

Om deze deelvragen te kunnen beantwoorden hebben wij de antwoorden op de volgende onderzoeksvragen nodig:

Deelvraag 1: Wat zijn de verwachtingen ten aanzien van de invoering van de uitschuifbare wapenstok bij de verschillende betrokken partijen, zoals: uitvoerenden en leidinggevendenden bij de politie, (commerciële) partners in het publieke domein en uitgaande burgers?

- 1 Wat bieden de actuele praktijk en literatuur aan voorbeelden en inzichten met betrekking tot de beproeving van en de eventuele invoering van nieuwe onderdelen van de bewapening en uitrusting?
- 2 Hoe denken de verschillende relevante partijen over de uitschuifbare wapenstok en het voornemen om de beproeving daarvan binnenkort in Zwolle en Deventer te gaan starten.

Deelvraag 2: Wat zijn de ervaringen in het buitenland met de uitschuifbare wapenstok, inclusief evaluaties en beproevingen?

- 3 Welke landen en korpsen daarbinnen maken gebruik van de uitschuifbare wapenstok voor de basispolitiezorg?
- 4 Welke landen hebben welke soorten wapenstokken en wat zijn daar de ervaringen mee?

Deelvraag 3: Wat is de stand van zaken in Zwolle en Deventer voorafgaand, tijdens en na de beproeving op de relevante indicatoren zoals mening van en ervaring met geweld in het publieke domein, geweld tegen agenten, politiegeweld, veiligheidsgevoel van burgers en agenten?

- 5 Wat zijn aard, omvang en schade van geweld in het publieke domein, inclusief geweld van en tegen agenten?
- 6 Hoe denken burgers en agenten in de gebieden waar de proef gaat plaatsvinden over veiligheid en politieoptreden in gevaarsituaties?
- 7 Welke systematische waarnemingen zijn er te doen, wat betreft houding en interactie tussen publiek richting politie voor, tijdens en na de proef met de uitschuifbare wapenstok?

Deelvraag 4: Tot welke definitieve conclusies en aanbevelingen geven voorgaande deelvragen aanleiding?

1.4. Uitvoering

Om deze deelvragen en daarmee de hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn onder meer de volgende deelonderzoeken uitgevoerd:

- Studenten van Windesheim die de minor Veiligheid & Recht volgden in 2012 hebben voor het onderzoekonderdeel van die minor de sfeer geobserveerd in de uitgaansgebieden voorafgaande aan en tijdens de proef met uitschuifbare wapenstok;
- De informatiesystemen van de politie IJsselland zijn bevraagd op gegevens van (geweld)criminaliteit in de betreffende uitgaansgebieden voorafgaande aan en tijdens de proef;
- Daarnaast zijn ook gegevens verzameld over geweld van en tegen de politie in de betreffende gebieden voor en na de proef. Onderdeel van de proef van de politie IJsselland was dat alle gebruik van de uitschuifbare wapenstok werd gemeld aan de onderzoeksgroep. Het beleid met betrekking tot het doen van een geweldmelding en het opmaken van het Landelijk meldingsformulier geweldgebruik is niet veranderd. Alle gerapporteerde inzetten van de uitschuifbare wapenstok zijn opgenomen in het evaluatieonderzoek;
- Op verschillende momenten is het uitgaanspubliek, het horecapersoneel en het politiepersoneel door middel van compacte vragenlijsten gevraagd naar hun ervaringen en meningen voor en tijdens de proef met de uitschuifbare wapenstok;
- Als agenten tijdens een optreden hadden geslagen gedurende de onderzoekperiode zijn de onderzoekers daarover in piket (oproepbaarheid) gebeld. Zoveel als mogelijk is er in die gevallen een onderzoeker zo snel mogelijk ter plaatse gegaan om de betreffende agenten(en) en de betrokken burger(s) te kunnen interviewen over het voorval en in het bijzonder over deze concrete ervaring van twee kanten met de uitschuifbare wapenstok;
- Als door het gebruik van de uitschuifbare wapenstok letsel is ontstaan, heeft de politie zoveel mogelijk de GGD ter plaatse gevraagd om het letsel te onderzoeken en vast te leggen. Ook deze gegevens zijn ter beschikking gesteld voor het evaluatieonderzoek;
- Daarnaast zijn de onderzoekers geregeld mee geweest met de politie tijdens horecadiensten om agenten in persoon te kunnen horen vertellen over dat werk en over hun ervaringen met de uitschuifbare wapenstok;

- Ook een literatuurstudie maakt deel uit van dit onderzoek, zodat de onderzoekbevindingen uit de evaluatie van de proef bij de politie IJsselland in die context kunnen worden geplaatst;
- Een onderzoek naar het effect van het gebruik van geweldbevoegdheden en – middelen door de politie kan niet zonder een juridisch kader. Ook daarin voorziet deze studie;
- Tot slot is hier van belang om te vermelden dat de politie IJsselland alle betrokken onderzoekers van het lectoraat heeft gescreend, zodat zij toegang hadden tot alle relevante en beschikbare informatie.

1.5. Leeswijzer

Dit rapport is als volgt opgebouwd. Na een verkenning van literatuur en andere bronnen over ervaringen met en onderzoeken naar het gebruik van wapenstukken en andere niet-dodelijke wapens bij de politie in hoofdstuk 2 volgt in hoofdstuk 3 een beschrijving van het juridische kader voor het gebruik van politiegeweld en in het bijzonder al dan niet uitschuifbare wapenstuk in de uitvoering van het politiewerk. Hoofdstuk 4 beschrijft de achtergrond en opbouw van de proef met de uitschuifbare wapenstuk bij de politie IJsselland. Hoofdstuk 5 geeft de onderzoekbevindingen weer met betrekking tot het praktische gebruik en draagcomfort van de uitschuifbare wapenstuk. Hoofdstuk 6 besteedt voornamelijk aandacht aan het preventieve effect van de uitschuifbare wapenstuk in de praktijk van de proef. Hoofdstuk 7 betreft het repressieve effect. Het letsel veroorzaakt door de uitschuifbare wapenstuk is het onderwerp in hoofdstuk 8. Na een weergave in hoofdstuk 9 van hoe de proef met de uitschuifbare wapenstuk in de media en in de publieke opinie ter sprake is geweest volgt het concluderende hoofdstuk 10.

1.6. Medewerking en dankwoord

Het team voor dit evaluatieonderzoek naar de proef met de uitschuifbare wapen stuk bestond een aantal toegewijde onderzoekers. Stefan van der Meulen nam het grootste deel van het onderzoek voor zijn rekening en verzorgde de coördinatie en interne en externe communicatie. Hij is ook de hoofdauteur van dit rapport. Lianne van Stormbroek ondersteunde Stefan en verving hem als dat nodig was. Zij voerde ook interviews uit. Erwin Browlewe schreef de literatuurstudie en het juridisch kader en gaf tijdens het onderzoek juridische adviezen. Michiel Spoor assisteerde in de eerste periode bij het onderzoek en begeleidde de studenten in hun observaties. Bas Kuenen ontwierp het experiment en voerde het experiment samen met Stefan uit. Jaap Timmer verwierf het onderzoek, gaf supervisie, verzorgde de eindredactie van het rapport en is verantwoordelijk voor uitvoering en resultaat.

Het lectoraat Veiligheid & Sociale Cohesie bedankt de politie IJsselland, de Commissie Bewapening, Uitrusting en Kleding, het korps Politie Nederland en het ministerie van Veiligheid & Justitie voor de onderzoekopdracht, voor het vertrouwen en voor de uitstekende en prettige samenwerking voor, tijdens en na het onderzoek.

2. Literatuurstudie

In dit onderzoeksrapport staat de evaluatie van de uitschuifbare wapenstok centraal. Deze pilot is geen toevallige oprisping van beleidsmakers, maar kan worden geplaatst in een bredere interesse naar de effectiviteit van het wapenarsenaal van de politie. Die interesse speelt weer tegen de achtergrond van een herijkt zicht op de taak van de politie en het gebruik van geweld daarbinnen. Om die reden zal dit hoofdstuk meer zicht worden gegeven op de context van het gebruik van geweld door de politie, en het gebruik van de (uitschuifbare) wapenstok in het bijzonder. Daartoe zal in paragraaf 2.2 een inleiding worden gegeven op het transformeren van de eisen aan het geweldsmonopolie. Daarna beschrijft paragraaf 2.3 de wapenstok als onderdeel van de bewapening van de politie. Daarbij is onder meer aandacht voor de gepercipieerde zwaarte van de wapenstok en voor de beoogde werking van de wapenstok. Aansluitend wordt in paragraaf 2.4 een weergave gegeven van de spaarzame internationale literatuur over (het gebruik van) de uitschuifbare wapenstok. Tot slot is er in paragraaf 2.5 aandacht voor de voorwaarden waaronder het gebruik van een uitschuifbare wapenstok succesvol kan zijn. De bronnen in dit hoofdstuk hebben allen een andere methodische achtergrond en zijn enigszins versplinterd. Daarom leent dit hoofdstuk zich niet voor een cijfermatige vergelijking met het buitenland.

2.1. Transformatie van het geweldmonopolie

In de democratische rechtsstaat Nederland is het geweldmonopolie bij de overheid belegd. Slechts de overheid is bevoegd haar beleid met geweld te effectueren. Dat is geen nieuwe bevoegdheid van de overheid, en is ook niet uniek voor Nederland. Praktisch overal waar een georganiseerd overheidsverband bestaat, heeft dat overheidsverband de mogelijkheid om geweld te gebruiken.

In de literatuur over staatsvorming is dit inzicht terug te vinden in de definitie van een staat, waarvoor de vereisten zijn: een bevolking, een grondgebied, een regering en soevereiniteit. De soevereiniteit moet in dit verband worden uitgelegd als de mogelijkheid om binnen de grenzen van het grondgebied de wet te stellen en deze min of meer effectief kunnen handhaven. (Nolkaemper 2005). Dat effectief handhaven gebeurt niet zelden met dwangmatige kracht, soms in de vorm van geweld. Een overheid die mogelijkheid om gezag af te dwingen ontbeert, zal na verloop van tijd iedere sturingsmogelijkheid kwijtraken.

Hoewel geweld dus traditioneel een onderdeel is van iedere staat, is de invulling van het geweldsmonopolie aan verandering onderhevig. Dat vloeit voort uit de taak die de staat is toebedeeld. Als nachtwakersstaat houdt de overheid zich met name bezig met de interne veiligheid en het beschermen van bezit. Het geweld dat nodig is om die staatsopdracht te vervullen zal zich dus veelal beperken tot de opsporing van een beperkt aantal misdrijven. In dat opsporingsproces is de agent een belangrijke en gezaghebbende figuur. Geweldgebruik om dat gezag kracht bij te zetten is niet ondenkbaar in zo'n systeem. Omdat de belangrijkste taak van zo'n staat is het veiligheidsgevoel te handhaven, wordt een groot belang gesteld in berechting. Het gevolg is dat het met geweld een bekentenis afdwingen bij een verdachte in ieder geval soms gerechtvaardigd wordt, omdat het recht dan kan zegevieren.

In West-Europa zijn we van die gedachtegang vervreemd geraakt, en stellen we hogere eisen aan de overheid. Niet alleen verwachten we een overheid die veiligheid verzorgt, maar die veiligheid moet ook binnen de geaccepteerde grenzen van rechtvaardigheid worden gevonden. Dat betekent bijvoorbeeld dat we marteling als verhoormethode of 'subtielere vormen' van druk uitoefenen bij de verhoren zoals de *Zaanse verhoormethode* sinds jaren hebben afgezworen. Ook de 'pedagogische tik' of de bestraffende uithaal van oom agent zijn niet langer geaccepteerd.

De verhoogde eisen aan de overheid zijn ook terug te vinden in wet- en regelgeving. In Nederland heeft de onderzoekscommissie Van Traa (1996) onder meer geconcludeerd dat het ontbrak aan adequate normstelling. Die kritische conclusie heeft in de politiek geleid tot een omvangrijke codificatie van de bevoegdheden van de politie, bijvoorbeeld in het Wetboek van Strafvordering. En geheel passend bij het karakter van het publiekrecht omschrijft de wet nauwkeuring onder welke voorwaarden de bevoegdheden toegepast kunnen worden. Door de rapportage van Van Traa is de aandacht op het handelen en de verantwoording van de politie derhalve (sterk) toegenomen.

De geweldbevoegdheid heeft eenzelfde codificatieslag ondergaan. In de Ambtsinstructie voor de politie, Koninklijke marechaussee en andere opsporingsambtenaren staat nauwgezet omschreven in welke gevallen welk type geweld mag worden gebruikt. (Zie nader hoofdstuk 3) Echter, met het preciezer definiëren van de geweldbevoegdheid is ook een ander verwachtingspatroon ten aanzien van dat geweldgebruik ontstaan. De wetgever eist dat de politie geweld altijd proportioneel, subsidiair, redelijk en gematigd gebruikt. Dat betekent dat de bevoegdheid tot geweldgebruik niet een simpel ja of nee betreft. De geweldsbevoegdheid moet eerder worden gezien als een continuüm, waarin steeds ingrijpender geweldmiddelen gebruikt mogen worden naarmate de situatie waartoe het geweld moet worden aangewend ernstiger is.

Tegen deze achtergrond kan de trend tot het uitbreiden van het wapenarsenaal worden gezien. Waar we van de agent verwachten dat hij het minst ingrijpende middel op de minst ingrijpende wijze gebruikt, moeten we de agent ook met voldoende toereikende middelen en bijbehorende vaardigheden toerusten om aan die opdracht te kunnen voldoen. Traditioneel heeft de agent in Nederland steeds beschikking gehad over zijn eigen lichaam als geweldmiddel, een wapenstok en een vuurwapen. De overgang van een wapenstok naar een vuurwapen is een vrij grote. Het geeft maar weinig mogelijkheid tot een gewogen oordeel over de ingrijpendheid van het geweldgebruik. Door meerdere in zwaarte variërende wapens toe te voegen aan het wapenarsenaal, heeft de agent de mogelijkheid geweld om te kiezen dat nauwer bij de situatie past.

Een andere oorzaak voor de toename aan interesse voor politieke wapens, is de technologische vooruitgang op dat gebied. Moderne techniek maakt het mogelijk nieuwe, minder dodelijke wapens aan het bestaande continuüm toe te voegen. Dat overigens wil niet zeggen dat iedere technologische innovatie moet worden ingelijfd in de bewapening van de politie. Al in 1998 beschrijven Adang, van der Wateren en Sternberg daarover (Netten, Stokken & Sprays, pagina 6, samenvatting):

“Het is onverstandig om bij beslissingen met betrekking tot de uitvoering van het politiële geweldmonopolie eenzijdig de nadruk op de uitrusting met (geweld)middelen te leggen. De voortdurende discussie over het zo- genaamde gat tussen wapenstok en pistool werkt een dergelijke eenzijdigheid in de hand. Wondermiddelen bestaan niet. Realistische training die agenten daadwerkelijk voorbereidt op de situaties die ze op straat tegen zullen komen hoger aangeslagen worden dan het nieuwste middel of de nieuwste techniek die zich aandient op de markt.”

Met het oog op een effectief wapenarsenaal is in de jaren 2000 en 2001 een pilot uitgevoerd naar de bruikbaarheid van pepperspray in de basispolitiezorg. Nog voordat die pilot geëvalueerd was, heeft de toenmalig verantwoordelijke minister besloten de pepperspray toe te voegen aan de standaardbewapening van de politie. En tot de dag van vandaag wordt dit geweldmiddel ook veelvuldig gebruikt. Tabel 2.1, ontleend aan Timmer en Visser (te verschijnen), geeft het politieel geweldgebruik in Nederland weer naar de aard van dat geweld. Dat pepperspray in 26,3% van de gevallen in 2010 werd gebruikt, suggereert dat de pepperspray in een behoefte voorziet.

Tabel 2.1 Gebruikte geweldmiddelen*

Soort politieel geweldgebruik	2010	2005
Fysiek geweld	80,5%	85%
Richten pepperspray	14,3%	13%
Pepperspray	12,0%	14%
Wapenstok totaal	9,7%	10%
Korte wapenstok	4,5%	n.b.
Lange wapenstok	5,2%	n.b.
Richten vuurwapen	8,2%	n.b.
Inzet Diensthond	4,5%	5,0%
Vuurwapen ter hand nemen	10,8%	4,7%
Gericht schot	0,5%	0,1%
Waarschuwingsschot	1,1%	0,1%
Overig	9,6%	5,0%

*De data uit deze tabel komen uit het onderzoek Gepast Geweld (Timmer en Visser, te verschijnen)

Met de invoering van de pepperspray is de discussie over politiegeweld en politiegeweldmiddelen niet gestopt. Sinds enkele jaren wordt ook gediscussieerd over de mogelijke invoering van een stroomstootwapen voor de basispolitiezorg. Daarnaast is ook gesuggereerd dat de uitschuifbare wapenstok een goede aanvulling op de wapening van de politie zou kunnen zijn. Adang, Van der Wateren en Steernberg zeggen al in 1998 dat de uitschuifbare wapenstok op den duur de reguliere wapenstok zou kunnen vervangen. Daartoe moet wel aan enkele voorwaarden worden voldaan. De voornaamste voorwaarden zijn in hun ogen: inpassing in een systeem van certificering, voldoende en regelmatige training, goede

registratie van gebruik en de gevolgen daarvan en een evaluatieonderzoek naar de effecten van invoering. De proef met de uitschuifbare wapenstok, waar dit onderzoek de evaluatie van is, voldoet aan die voorwaarden.

2.2. Gebruik van de korte wapenstok

Voordat de pilot naar een uitschuifbare wapenstok goed kan worden begrepen, is het handig kennis te nemen van de wapenstok die thans bij de Nederlandse politie in gebruik is. Het is denkbaar dat de uitschuifbare wapenstok de standaard korte wapenstok op termijn zal vervangen. Het is om die reden goed te beschrijven welke functie de wapenstok heeft (2.3.2), wat de (gepercipieerde) plaats van de wapenstok in het wapenarsenaal van de politie is (2.3.3) en om een korte schets te geven van het gebruik van de wapenstok (2.3.4).

2.2.1. Plaats binnen wapenarsenaal

De wapenstok – al dan niet in de vorm van een (zwaar) stuk hout - behoort waarschijnlijk tot de oudste wapens die mensen hebben gebruikt. Ook anno 2013 is de wapenstok nog onderdeel van de standaardbewapening van de politie. De Nederlandse politie heeft immers standaard de beschikking over een korte wapenstok, pepperspray en een vuurwapen (artikel 2 Besluit bewapening en uitrusting politie). Daarnaast kan de politie gebruik maken van (aangeleerde) vechttechnieken en van zogenoemd geïmproviseerd geweld.

De verschillende vormen van geweldgebruik kunnen in hun uitwerking sterk verschillen. Lichamelijk geweld in de vorm van een klap of controletechniek zal vaak geen tot gering letsel tot gevolg hebben. Te denken valt aan schaafwonden, een lichte kneuzing of blauwe plekken. Een raak schot van een vuurwapen leidt echter al snel tot ingrijpend letsel of zelfs tot de dood. Met het oog op de proportionaliteit en subsidiariteit kan daarom een hiërarchie worden aangebracht in de relatieve zwaarte van een geweldmiddel. Daarbij moet aangetekend worden dat de relatieve zwaarte slechts is af te leiden uit het gemiddelde letsel dat geweld tot gevolg heeft. Sommige schoten leveren immers slechts schampschade op en sommige vechtpartijen kunnen ernstig letsel tot gevolg hebben. Daar komt bij dat de relatieve zwaarte van de wapens uiteraard voor nuancering vatbaar is, bijvoorbeeld naar de gepercipieerde zwaarte van het inzetten van wapens. Systematische bestudering van die perceptie ontbreekt in Nederland, maar analoge toepassing van gegevens uit het buitenland geven mogelijk een genuanceerder beeld. In een Amerikaanse studie van Smith e.a. (2010) heeft in de resultaten een tabel staan die uitdrukking geeft aan de gepercipieerde zwaarte van geweldmiddelen:

TABLE 3-13 Relative “Rankings” of Types of Force in a Hierarchy

Type of force	Mean
Verbal control commands	1.00
Control holds (e.g., escort, pain-compliance holds)	2.11
Chemical incapacitants (e.g., OC, CS)	2.64
CED (e.g., Taser)	3.06
Strikes/punches	3.31
Chemical/kinetic hybrids (e.g., pepper filled projectiles)	4.03
Baton/impact weapons	4.05
Incapacitation holds (e.g., neck restraints)	4.36
Kinetic weapons or munitions (e.g., beanbag projectile)	4.40
Firearms	5.46

Uit bovenstaande tabel is af te leiden dat de gepercipieerde zwaarte van de wapenstok en/of andere ‘*impact weapons*’ zwaarder wordt gewaardeerd dan pepperspray, een stroomstootwapen (taser) of een slag met de vuist. Deze tabel biedt een cijfermatige benadering van de gepercipieerde subsidiariteit van de verschillende geweldmethoden, die er als volgt uit zou kunnen zien:

Deze analoge vertaling moet met enige voorzichtigheid worden benaderd, al was het maar omdat de standaardbewapening in het buitenland vaak anders is dan in Nederland. Niettemin indiceert deze indeling dat de wapenstok relatief hoog in de geweldhiërarchie wordt geplaatst. Dat maakt het des te belangrijker om de wapenstok op bruikbaarheid te beoordelen.

2.2.2. Werking wapenstok

De wapenstok kan worden gebruikt om mee te slaan, om mee te porren en om verdachten mee op afstand te houden. Verder wordt de wapenstok nog voor praktische zaken gebruikt, zoals het zich toegang verschaffen tot een woning. De korte wapenstok wordt niet gebruikt om controletechnieken mee te effectueren, omdat die daartoe ongeschikt is. Een langere wapenstok – zoals de uitschuifbare wapenstok – zou die functie wel kunnen hebben.

Als slagwapen zorgt de wapenstok voor een impact op het geraakte lichaamsdeel. De kracht van de wapenstok gaat daarbij door de spier heen. Het gevolg is dat er een lichte kneuzing ontstaat. Het doel van zo’n slag is daarmee om een tijdelijk disfunctioneren van de motoriek te bewerkstelligen en om een pijnprikkel te weeg te brengen. De bedoeling van de pijnprikkel is om het verzet van de verdachte te breken en/of gehoorzaamheid af te dwingen.

Op de afbeelding hiernaast – ontleend aan Jenkinson, Neeson & Bleetman (2006) – is te zien hoe groot het risico op letsel is na een slag van de wapenstok op het lichaam. De groene zones kunnen relatief veilig worden geraakt, met een geringe kans op blijvend letsel. De gele zones leveren een zeker risico op (blijvend) letsel en de rode gebieden zijn erg riskant. Het valt op dat de wapenstok met name functioneel is op de grote spiergroepen is. De gewrichten, genitaliën en de borstkas vormen een zeker risicogebied en het hoofd en de nek zijn gevaarlijk.

Deze risicoanalyse is niet onbetwist. Er wordt bijvoorbeeld ook beweerd dat de onderarm gevoelig is voor breuk na een slag met een wapenstok. De afbeelding is daarom vooral indicatief. De bevindingen worden overigens nader ondersteund door Boonstra (2012) zoals aangetroffen in Kruize en Gruter (2012).

2.2.3. Gebruik in Nederland

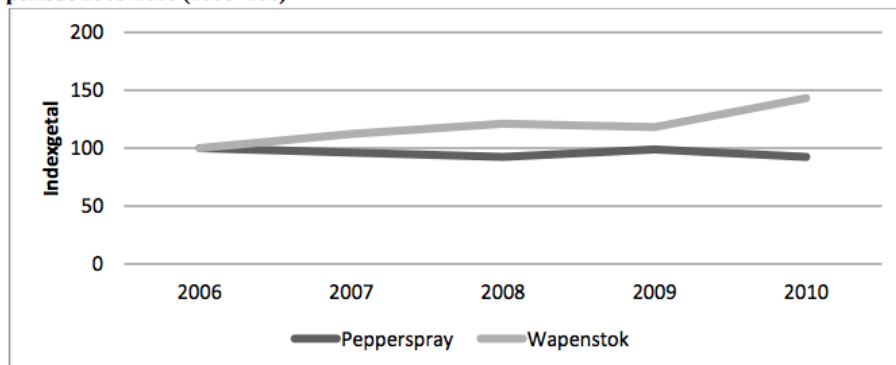
Timmer en Visser (te verschijnen, 2013) geven een overzicht van het geweldgebruik tussen

2005 en 2010. In tabel 2.1 is te zien dat de wapenstok in circa 10% van de gevallen van politiegeweld wordt gebruikt. Verder concluderen de onderzoekers dat het gebruik van de wapenstok voornamelijk beperkt is tot het handhaven van de openbare orde, bij vormen van groepsgeweld en bij agressieve verstoorden. Bovendien wordt de wapenstok meer gebruikt tegen onbekende verdachten.

Ook concluderen Timmer en Visser in datzelfde rapport dat in geen van de gevallen van wapenstokgebruik letsel is gemeld. Dat is opvallend, omdat de meeste studies bevestigen dat wapenstokgebruik een relatief grote kans op letsel met zich brengt. De onderzoekers verklaren het uitblijven van klachten uit het feit dat de wapenstok met name bij ordeverstoringen worden gebruikt, waardoor de burgers zich mogelijk simpelweg niet melden nadien.

In een studie van Kruizer & Gruter (2012) worden de bevindingen ten aanzien van de korte wapenstok opgevoerd. In dat onderzoek bleek dat het gros van de agenten negatief is over de korte wapenstok. De voornaamste redenen voor de ontevredenheid zijn het bieden van de weinig slagkracht en het gebrek aan uitstraling door de geringe lengte. Ook wordt gewezen op het praktische ongemak van het dragen van de korte wapenstok. Tot slot voeren Kruizer & Gruter een grafiek op, die zicht geeft op het ontwikkelen van het wapenstok- en pepperspraygebruik van 2006 tot 2010. Die grafiek is hier onder toegevoegd.

Figuur (a) Geïndexeerde ontwikkeling pepperspray- en wapenstokgebruik in 14 regiokorpsen in de periode 2006-2010 (2006=100)

Bron: Opgave door korpsen.

2.3. Internationale ervaringen

Naar de effectiviteit van de uitschuifbare wapenstok is eerder nauwelijks onderzoek gedaan. Er zijn wel enkele studies met informatie over het gebruik van (uitschuifbare) wapenstokken, maar die zijn vaak niet alleen op de wapenstok gericht. Bovendien zijn sommige studies erg gedateerd. Niettemin kan de beschikbare informatie een beeld geven van het gebruik van de wapenstok in het buitenland en kunnen deze studies helpen een genuanceerder beeld van de uitschuifbare wapenstok te krijgen. Daarom komt in deze paragraaf informatie naar voren van het wapenstokgebruik in Amerika, Canada en Groot Brittannië. Deze paragraaf sluit af met een korte weergave van het gebruik van de uitschuifbare wapenstokken in West-Europa.

2.3.1. Amerika

Adams e.a. (1999) proberen zicht te krijgen op het geweldgebruik in Amerika, met als doel daarover normatieve uitspraken te doen. Daartoe gebruiken zij beschikbare cijfermatige beschrijvingen van geweldgebruik en een enquête onder politiepersoneel. Het rapport

beschrijft dat het meest gebruikte geweld is het naar de grond werken van verdachten (29%), gevolgd door het slaan van de verdachte (18%), het worstelen met de verdachte (12%) en het gebruik van de wapenstok (12%). Verder laat het rapport zien dat de meeste incidenten zonder geweldsmiddel worden opgelost (circa 80%). Bovendien blijkt dat wanneer wapens worden gebruikt, verreweg het meeste geweld zich in de lagere regionen van het geweldspectrum bevindt. Verder wordt opgemerkt dat het gebruik van de wapenstok in circa 67% van de gevallen leidt tot letsel bij de verdachte, en dat geweldgebruik verreweg het meeste gebeurt om een aanhouding te effectueren.

In een studie van Smith e.a. (2010) wordt het geweldgebruik van de Amerikaanse politie geëvalueerd met als doel meer zicht te krijgen op het ontstaan van letsel bij politie en burger. Daarbij is bijzondere aandacht voor de minder-dodelijke wapens, zoals het stroomstootwapen (taser). De dataverzameling vond plaats via een representatieve enquête onder agenten, het afzonderlijk analyseren van gegevens uit de drie politiedistricten; Seattle, Washington; Miami-Dade, Florida; en Richland County, South Carolina. Daarnaast bevat het onderzoek een analyse van meer dan 24.000 meldingen van geweldgebruik uit 12 districten en diepte-interviews die de kwantitatieve analyses nader kunnen duiden. Daarmee ontstaat een genuanceerd en breed beeld van het wapengebruik.

De onderstaande tabel (A multi-method evaluation of police use of force outcomes, 2006: pagina 39) laat de beschikbaarheid en het dragen van de wapenstok door agenten zien. Het blijkt dat de uitschuifbare wapenstok door ruim 85% van de agenten wordt gedragen, afgezet tegen 38,5% agenten die de reguliere wapenstok draagt. Verder blijkt dat de meeste agenten de uitschuifbare wapenstok ook werkelijk op de man dragen, waar de reguliere wapenstok met name in de surveillanceauto beschikbaar is.

TABLE 3-1 Less Lethal Weapon Deployment

Less lethal weapon	Weapon carried by officers/deputies or Supervisors	If carried by uniform patrol officers/deputies or supervisors assigned to respond to calls for service			Dept. had this weapon in use in the year 2000	
		Less than 50% of officers carry	50% or more of officers carry	Most carry this weapon on their person		Most carry this weapon in their vehicles
Straight or side-handle baton	38.5%	60.9%	39.1%	35.5%	64.5%	37.2%
Expandable baton (e.g., Asp)	85.6	23.5	76.4	93.9	6.1	61.3
CED (Taser, etc.)	47.1	23.6	76.4	91.9	8.1	6.2
Personal issue chemical agents (e.g., OC spray)	99.4	2.9	97.1	94.3	5.7	82.8
Weapon-deployed chemical agent (e.g., pepper ball)	14.9	90.3	9.7	4.7	95.3	5.8
Other impact munitions	31.0	73.1	26.9	0.8	99.2	12.8

Dat de uitschuifbare wapenstok meer dan de gewone wapenstok wordt gedragen in Amerika, vindt ondersteuning in een studie van Taylor e.a. (2011). In die studie is op basis van een nationale enquête zicht gekregen op de ontwikkeling van geweldgebruik door de politie in

Amerika. De navolgende tabellen uit deze studie geven een overzicht van de beschikbaarheid en het werkelijk dragen van de bewapening door de politie in de periode 2005 – 2008:

Non-lethal weapon	Available in 2005 (%)	Available in 2008 (%)	<i>t</i>	Carried by more than 50 percent of personnel		<i>z</i>
				In 2005 (%)	In 2008 (%)	
Baton	37.4	24.2	3.98***	55.6	35.2	2.94**
Expandable baton	78.5	75.1	1.30	80.8	87.2	-2.04*
CED	53.0	69.1	-7.65***	77.4	81.4	-1.02
Personal issue chemical agents	92.6	86.5	3.37***	96.0	91.4	2.61**
Weapon – deployed chemical agents	16.2	10.3	3.41***	8.2	5.3	0.57
Other impact munitions	40.8	38.9	1.34	50.0	34.3	2.70**

Notes: * $p \leq 0.05$; ** $p \leq 0.01$; *** $p \leq 0.001$; $n = 353$

Table I.
Non-lethal weapons
availability and carrying
practices

Non-lethal weapon	Carried on person		Carried in vehicle		<i>z</i>
	2005 (%)	2008 (%)	2005 (%)	2008 (%)	
Baton	53.2	37.2	46.8	62.8	-2.22*
Expandable baton	97.9	94.6	2.1	5.4	-1.92*
CED	92.9	95.4	7.1	4.6	1.03
Personal issue chemical agents	95.3	96.1	4.7	3.9	0.50
Weapon – deployed chemical agents	3.8	5.5	96.2	94.5	0.67
Other impact munitions	0.9	0.1	99.1	99.9	-0.97

Notes: * $p \leq 0.05$; ** $p \leq 0.01$; *** $p \leq 0.001$; $n = 353$

Table II.
Non-lethal weapons
availability and carrying
practices

Deze studie laat zien dat in de jaren 2005 – 2008 de volgende wapens het meest beschikbaar waren voor agenten: chemische wapens zoals pepperspray (92,6%), de uitschuifbare wapenstok (78,4%) en CED's zoals het stroomstootwapen (53%). Verder blijkt dat de chemische wapens het meest worden gedragen, gevolgd door de uitschuifbare wapenstok. Voor de evaluatie van de proef met de uitschuifbare wapenstok is het opvallend dat de korte wapenstok aanzienlijk minder wordt gedragen dan de uitschuifbare wapenstok. De overgrote meerderheid van de agenten draagt de uitschuifbare wapenstok op de man, waar de gewone wapenstok minder wordt gedragen en vaker in de auto blijft liggen. Verder laat de studie van Taylor e.a. (2011) zien dat in de loop van de proefperiode minder gebruik werd gemaakt van de wapenstok, terwijl het gebruik van elektrische wapens ongeveer gelijk blijft. Het meest gebruikte geweld blijft de 'empty hand tactics', hoewel daarin wel een afname te bespeuren is.

Tot slot beschrijft een overzichtsartikel van Collie e.a. (2009) de kinetische energieoverdracht van verschillende wapenstokken. De onderzoekers noemen de waarde van de uitschuifbare wapenstok 'compelling.' Als belangrijkste voorbeeld noteren zij het feit dat zo'n wapenstok veel vaker wordt gedragen, met als gevolg dat het wapen ook werkelijk ter beschikking is. Die bevinding wordt ondersteund door de hiervoor genoemde onderzoeksgegevens. Ook meldden Collie e.a. dat een wapenstok wel voldoende lengte en massa moet hebben om het gewenste effect te kunnen sorteren.

Al met al ontstaat uit de literatuur over het wapenstokgebruik in Amerika een beeld dat gelijk op het beeld in Nederland. De korte wapenstok wordt niet veel gedragen. Tegelijk blijkt dat de uitschuifbare wapenstok bijna steeds op de man wordt gedragen door de agenten, en daardoor effectiever is. De omvang van het gebruik van de wapenstok ten opzichte van het geheel van geweldgebruik lijkt op de inzet in Nederland.

2.3.2. Canada

Twee rapporten hebben betrekking op wapenstokgebruik in Canada. Het eerste rapport is van het Canadian Police Research Centre (2003) en evalueert de effectiviteit van in 1994 ingevoerde uitschuifbare wapenstokken. Daarbij was in het bijzonder aandacht voor de lengte van de wapenstok. Ten aanzien van de 16" wapenstok worden enkele belangwekkende conclusies getrokken:

1. 16 inch is onvoldoende om genoeg afstand te creëren in het uitvoeren van een aanval;
2. De lengte verkort nog verder als de wapenstok in de juiste positie wordt vastgehouden.
3. Door de relatief korte lengte wordt onvoldoende kinetische energie ontwikkeld om effectief een verdachte te controleren. Dat vergroot de kans op meerdere slagen.
4. Het snelle uitschuiven van de wapenstok heeft mogelijk een psychologisch effect op de verdachte, waardoor de wapenstok minder vaak gebruikt hoeft te worden. Voor de 16" wapenstok geldt dit psychologisch effect niet.
5. De koppelhouder van de uitschuifbare wapenstok lijkt erg veel op de houder voor een extra magazijn. Dat kan er mogelijk voor zorgen dat agenten het verkeerde middel van hun koppel halen.

Om voornoemde reden adviseren de onderzoekers dat een 22" wapenstok ingevoerd zou moeten worden. Die zou qua afschrikking en kinetische energie effectiever functioneren.

De tweede studie is uitgevoerd door Butler en Hall (2008). Deze studie betreft het geweldgebruik van de Calgary Police Service tussen 1 januari 2006 en 31 december 2007. Het betreft een politiedienst voor meer dan één miljoen burgers. Ook in deze studie blijkt dat het gebruik van geweld zeer spaarzaam is, te weten in 0,07% van ieder politieoptreden. Daarbij is aangetekend dat de onderzoekers een uitgebreide definitie van politieoptreden hanteren. Ter vergelijking: bij 1,5% van de aanhoudingen werd gebruik gemaakt van geweld.

Binnen de studie wordt het gebruik van geweld beperkt tot fysieke controle, wapenstokgebruik, OC-spray, de nekklem en de elektrische wapens zoals de taser. Het vuurwapengebruik is dus geen onderdeel van de studie. De onderzoekers laten zien dat de traditionele wapenstok het meeste letsel tot gevolg heeft. Van de betreffende burgers had 29% medische behandeling nodig. De studie maakt geen melding van uitschuifbare wapenstokken. In de onderstaande tabel staat het relatieve aandeel van het wapengebruik beschreven:

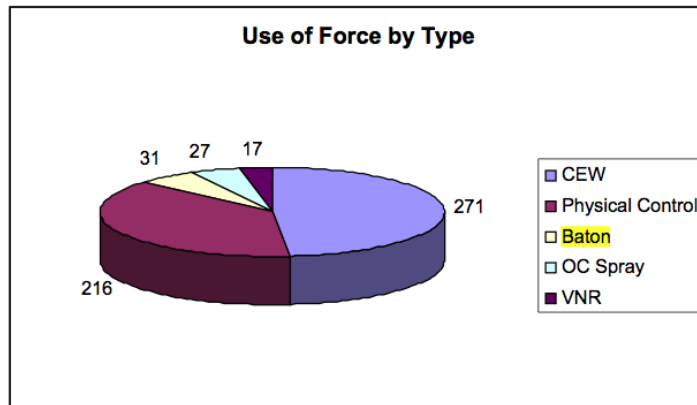
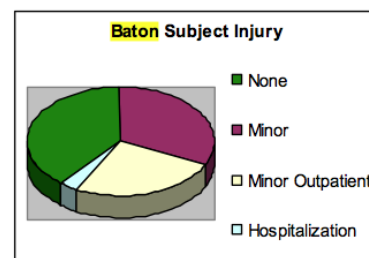

Table 1

(Legenda: CEW = Conducted Energy Weapon, bijvoorbeeld een taser; Physical control = fysieke controle uitoefenen, bijvoorbeeld door een armklem; Baton = wapenstok; OC Spray = pepper spray; VNR = Vascular Neck Restraint, ofwel een nekklem.)

Van 562 gevallen waarin geweld werd gebruikt om een aanhouding te effectueren, werd in 5,5% van de gevallen de wapenstok gebruikt. De onderstaande tabel laat zien wat de verwondingsratio was van het wapenstokgebruik:

None:	38.7% (12)
Minor:	32.3% (10)
Minor Outpatient:	25.8% (8)
Hospitalization:	3.2% (1)
Fatal:	0

Ook in deze literatuur uit Canada blijkt dat het gebruik van de wapenstokgebruik niet erg omvangrijk is. In tegenstelling tot de Nederlandse bevindingen is hier echter een (veel) hoger melding van letsel, voortvloeiend uit het wapenstokgebruik.

2.3.3. Groot Brittannië

De enige Britse studie die is aangetroffen, betreft een evaluatie van de uitschuifbare wapenstok met zij-handvat (Expandable SideHandled Baton; ESHB) door Kock, Kemp & Rix. (1993). Het doel van de studie was om te bezien of ESHB op termijn de reguliere wapenstok kon vervangen. Daartoe is onderzoek naar de ervaringen van de ESHB gedaan bij 13 korpsen. De studie levert enkele bruikbare inzichten op:

- Een meerderheid van de agenten geeft de voorkeur aan de ESHB boven de reguliere wapenstok, doordat het gevoel bestaat dat de ESHB het mogelijk maakt zich effectiever te verdedigen.
- Alle agenten verklaren zich zekerder te voelen met de ESHB, ervaren een psychologische boost en verklaren zich adequater te kunnen verdedigen.
- De ESHB wordt vaker en in een vroeger stadium getrokken. Volgens de onderzoekers is er een verband te trekken met de training van de ESHB, waarin de agenten worden aangemoedigd in een zo vroeg mogelijk stadium de ESHB te trekken.

- Bovendien blijkt dat agenten met ESHB eerder bereid waren in te grijpen bij gewelddadige incidenten.
- Tegelijkertijd blijkt dat bij de klassieke wapenstok meer dan 50% van de agenten de wapenstok niet trekken. Desgevraagd geven die agenten in interviews aan de klassieke wapenstok als een matig middel tot zelfverdediging te zien.
- De wapenstok werd het meest gebruikt om te porren of om een controletechniek mee te effectueren. Voor de uitschuifbare wapenstok geldt dat het ontbreken van een zijhandvat hem minder geschikt maakt voor het effectueren van controletechnieken. De ESHB werd getrokken uit voorzorg, ter verdediging, ter afschrikking, om toegang tot een gebouw te verkrijgen of als hulp om een verdachte aan te houden.
- De interviews van agenten suggereren dat het trekken van de ESHB een preventieve werking heeft.
- De ESHB heeft in de proefperiode geen serieus letsel veroorzaakt. Bovendien is niet gebleken dat de ESHB makkelijker kleine verwondingen oplevert dan de gewone wapenstok. Wel zijn er nominaal meer (licht) gewonden te betreuren geweest, maar die groei was te verklaren door een grotere bereidheid bij gewelddadige incidenten in te grijpen.
- De onderzoekers bevelen aan het trainingstraject te verbeteren, bijvoorbeeld door informatie voorafgaand aan de training te verstrekken. Het aanvangsniveau van de training is dan hoger. Bovendien is de advisering dat een verhouding van één trainer op tien agenten ideaal is.

Hoewel deze studie gedateerd is, geeft de studie goede informatie van de te verwachten effecten van een uitschuifbare wapenstok. Het verschil is dat in deze studie een uitschuifbare wapenstok met zijstuk is geëvalueerd, wat mogelijk verschil maakt voor de uitkomsten. In deze evaluatie van de uitschuifbare wapenstok kan worden bekeken of de genoemde voordelen zich ook in Nederland hebben voorgedaan.

2.3.4. West-Europa

Naast Groot-Brittannië wordt ook in veel andere omliggende landen gebruik gemaakt van de uitschuifbare wapenstok. Veel landen kennen het gewelddadig middel toe aan teams met bepaalde geweldspecialismen. Andere landen kennen een sterke spreiding van beschikbaarheid van het middel over het land. In geen van deze landen ging de invoering gepaard met systematisch onderzoek naar een proef of naar de invoering zelf. Verschillende wetenschappers en politieacademies uit West-Europese landen zijn bevroegd over het gebruik van de uitschuifbare wapenstok in het eigen land. Veelal blijft het antwoord beperkt tot de organisatie van invoering en gebruik. Over de ervaringen en effecten is echter weinig bekend.

In België beschikten sommige diensten van de vroegere gemeentepolitie over de *'telescopische wapenstok.'* Dit was tot de nationale invoering beperkt tot rechers, motorrijders, fietsers en hondengeleiders. De vroegere Rijkswacht kende het wapen toe aan de speciale eenheden. Na hervormingen van het politiestelsel in 2001 werd besloten deze wapenstok in te voeren als individuele bewapening. In België worden verschillende merken en modellen gehanteerd.

In Zweden is de uitschuifbare wapenstok ingevoerd in 2001. Ook hier wordt gebruik gemaakt van twee verschillende typen. Het verschil zit in Zweden echter in de lengte van de stok. Afhankelijk van de functie is bepaald welke stok wordt uitgereikt. Dat is verschillend voor de normale uniformdienst en bijvoorbeeld de bereden-politie. De inzetcriteria van de uitschuifbare wapenstok zijn bij invoering gelijk gebleven met de inzetcriteria van haar voorganger en worden enkel gevormd door de criteria voor wapengebruik in het algemeen. De Zweedse politie is overigens op zoek naar een nieuw type van de uitschuifbare wapenstok, omdat het huidige type na langdurig gebruik buigt.

Duitsland kent verschillende geweldsmiddelen per deelstaat. Vanaf 2009 is in verschillende deelstaten de uitschuifbare wapenstok ingevoerd. Vaak komt deze in de plaats voor de oude 'gummiknuppel.' In 2009 gebeurde dit in Bremen en Hamburg, in 2010 in Berlijn, Hessen en Baden-Württemberg. De andere, aan Nederland grenzende, deelstaat Nordrhein-Westfalen heeft in 2004 de Tonfa ingevoerd ter vervanging van de oude korte wapenstok.

Verder wordt de uitschuifbare wapenstok in Frankrijk door de gendarmerie en de nationale politie gebruikt, maar niet door de gemeentelijke politie. Ook in Noorwegen wordt sinds 2003 de uitschuifbare wapenstok gedragen door de basispolitiezorg.

2.4. Voorwaarden voor succesvolle inzet

Adang, Van der Wateren en Steernberg stellen al in 1998 dat de uitschuifbare wapenstok op den duur de reguliere wapenstok zou kunnen vervangen. Daartoe moet wel aan enkele voorwaarden worden voldaan, de voornaamste waarvan zijn: inpassing in een systeem van certificering, voldoende en regelmatige training, goede registratie van gebruik en de gevolgen daarvan en een evaluatieonderzoek naar de effecten van invoering.

Uit praktisch alle internationale onderzoeken blijkt het grote belang van trainen. Desgevraagd geven veel agenten aan zich verminderd zelfverzekerd te voelen aangaande hun vaardigheden met de wapenstok. Een initiële training voor de uitschuifbare wapenstok wordt ingeschat op 8 tot 12 uur minimum; zie onder meer Kock, Kemp & Rix 1994. Het doel van de training is tweeledig, namelijk het aanleren van vaardigheden en het verwerven van zelfvertrouwen rondom het wapengebruik. Verder is het noodzakelijk de kennis en vaardigheden periodiek te verversen. In het Nederlandse systeem is dat in te passen in de trainingscyclus.

Enkele omstandigheden zijn mogelijk van invloed op de opleiding en training. Ten eerste kan het aanvangsniveau verschillen. In het bijzonder geldt dat agenten al een zekere kennis hebben van het gebruik van de standaard wapenstok. Ten tweede kan de wettelijke inkadering invloed hebben op de opleidingsduur. In Nederland gelden voor het proefgebruik van de uitschuifbare wapenstok thans geen aanvullende maatregelen. In het juridisch kader (hoofdstuk 3) zal blijken dat er ook geen aanleiding is die aanvullingen te maken.

Een studie van Mesloh e.a. (2008) laat zien dat een wapenstok eigenlijk op de drager afgestemd zou moeten worden. Zo kan de ideale grootte bijvoorbeeld verschillen voor individuele agenten. De hanteerbaarheid van de wapenstok hangt ook af van de lengte van de stok. Hoewel er ook een minimumlengte nodig is om effectief te zijn – eerder bleek immers dat de 16" wapenstok onvoldoende kinetische energie kan genereren om effectief te zijn – zijn nadien nog nadere optimalisaties aan te brengen. Voor uitgebreide informatie over de werking

van de verschillende wapenstoklengtes, zoals de impact, duur van de impact en de opgewekte kracht, zie Gervais & Baudin (1994).

2.5. Resumerend

Op basis van de gegevens uit (inter-)nationale bronnen blijkt dat het gebruik van de wapenstok wijdverbreid is. Alle studies maken melding van wapenstokgebruik, sommigen ook van een uitschuifbare wapenstok. Het wapenstokgebruik behelst tussen de 5 en 12 procent van alle gevallen van geweldgebruik. Verder zijn enkele algemene conclusies te trekken ten aanzien van het wapenstokgebruik.

Ten eerste blijkt dat de slagwapens door de agenten zelf worden ervaren als een grote inbreuk op het welbevinden van verdachten. De onderzoeksgegevens suggereren dat vergeleken met andere geweldmiddelen weinig gebruik wordt gemaakt van de slagwapens en het feitelijk slaan daarmee. Vermoedelijk is er een verband met de beschikbaarheid van bijvoorbeeld tasers en pepperspray, die beiden volgens diverse studies meer consequent worden gedragen. Daar komt bij dat de gepercipieerde zwaarte van die middelen minder groot is.

Er is een groot verschil in de draagbaarheid van de uitschuifbare wapenstok ten opzichte van de korte wapenstok. De uitschuifbare wapenstok is lang genoeg om een serieuze slagkracht te ontwikkelen. In ingeschoven toestand is de wapenstok makkelijker te vervoeren. Het ligt voor de hand om dat aan de koppelriem te doen. Uit de onderzoeksgegevens in dit hoofdstuk blijkt dat de uitschuifbare wapenstok - waar beschikbaar - bijna altijd op de man gedragen wordt door een meerderheid van de agenten (circa 95%). Dat is winst ten opzichte van de reguliere wapenstok, die vaak op het bureau of in de wagen blijft liggen, omdat het dragen hiervan als onprettig wordt ervaren. Dit geldt voor de wapenstokken in de betreffende landen meer dan voor de Nederlandse korte wapenstok. De wapenstok in andere landen zijn vaak (veel) langer dan de Nederlandse korte wapenstok. Verscheidene landen kennen ook de tonfa, een wapenstok met zijstuk.

De hogere draaggraad van de uitschuifbare wapenstok draagt er vermoedelijk aan bij dat het werkelijk beschikbare wapenarsenaal op straat groter is. Daar komt bij dat een langere wapenstok in termen van zelfverdediging hoger wordt gewaardeerd dan de gewone wapenstok. Ook dat kan bijdragen aan de vergrote bereidheid om de uitschuifbare wapenstok te dragen.

Verder blijkt dat de uitschuifbare wapenstok vermoedelijk ook een preventief effect heeft. De onderzoeksgegevens suggereren dat er een verband is tussen de extra handeling van het uitschuiven van de wapenstok (dat ook gepaard gaat met geluid) en de preventieve werking. Het blijkt dat de hoorbare 'klik' van het zich vastzettend mechaniek tot de verbeelding van de verdachten spreken. De verzamelde onderzoeksgegevens in deze literatuurstudie wekken de indruk dat de lange wapenstok vaker wordt getrokken, maar minder vaak leidt tot werkelijk gebruik.

Het risico op letsel lijkt op basis van de internationale gegevens aanwezig. De ernst van het letsel kan worden beperkt door de agenten te trainen om bij het gebruik de risicogebieden op het lichaam te mijden. Dat betreft voornamelijk het hoofd en de nek, maar ook de gewrichten en de schaamstreek geven een verhoogd risico op letsel. Eerder onderzoek sprak over een

verensysteem dat erg onderhoudsgevoelig was en dat een bedreiging zou vormen voor de stabiele inzetbaarheid van het wapen. Ook werd geschreven over het afstompen van de punt doordat het inschuiven met een klap op een hard oppervlak diende te geschieden (Adang, van der Wateren & Steernberg 1998). Het in het district IJsselland geteste model van de uitschuifbare wapenstok kent deze nadelen niet. Het uitschuiven van de wapenstok geschiedt geheel door middel van spierkracht. Met andere woorden: er is geen veersysteem actief die de wapenstok laat uitschuiven. Daarnaast geschiedt het inschuiven door handmatig aan de uitgeschoven delen te draaien.

Samenvattend leidt dat tot het volgende overzicht van de voor- en nadelen die mogelijk met het invoeren van de uitschuifbare wapenstok gepaard kunnen gaan:

Voordelen

- Betere vervoerbaarheid en draagbaarheid, dus vaker gedragen (circa 95%);
- Veel gebruiksmogelijkheden: slaan, controleren, toegang verschaffen, afschrikking, controle;
- De uitschuifbare wapenstok lijkt vaker te worden getrokken, maar minder vaak te worden gebruikt. Het trekken en vooral uitschuiven of uitslaan van de wapenstok zou afschrikking opwekken en een preventieve werking hebben;
- De bereidheid onder agenten tot ingrijpen bij gewelddadige incidenten lijkt groter;
- Beter te verbergen, dus ook geschikt voor politiewerk in burgerkleding;
- Een verhoogde bruikbaarheid ter verdediging;
- Psychologische stimulans van het zelfvertrouwen;
- Het gebruik is gemakkelijk te trainen.

Nadelen:

- Raken van het hoofd geeft grotere kans op (ernstig) letsel;
- Wapenstokgebruik in het algemeen ziet er slecht uit op (film)beeld (Adang, van der Wateren & Steernberg 1998);
- De smallere diameter en tegelijkertijd het groter gewicht over grotere lengte zou mogelijk de kans op letsel vergroten.

3. Het juridisch kader van de uitschuifbare wapenstok

In dit onderzoek wordt gekeken of de uitschuifbare wapenstok een bruikbare toevoeging is voor de standaardbewapening in de basispolitiezorg. Aan de basis van deze evaluatie staat een beschrijving van het juridisch kader waarbinnen het gebruik van de wapenstok valt. Via deze beschrijving kan zicht worden verkregen in de situaties waarbinnen de uitschuifbare stok gebruikt kan worden en op welke manier een politieagent dat geweldgebruik moet verantwoorden. Daarom beschrijft dit hoofdstuk onder welke juridische voorwaarden de uitschuifbare wapenstok is gebruikt binnen de pilot in Zwolle en Deventer.

Tijdens het verloop van de pilot met de uitschuifbare wapenstok (maart 2012- maart 2013) zijn de politiewet en de onderliggende regelgeving gewijzigd. Zo gold bij aanvang van de pilot nog de Politiewet 1993, maar gold met ingang van 1 januari 2013 de Politiewet 2012 (*Stb.* 2012, 315 en 317). Voor de strekking van dit theoretisch kader zijn de meeste wijzigingen slechts cosmetisch en niet inhoudelijk. Om die reden verwijst dit theoretisch kader naar de regelgeving zoals die thans geldt. Wanneer toch sprake is van een inhoudelijke wijziging, zal dat expliciet worden benoemd en uitgewerkt. Verder is in bijlage 7 een transponeringstabel naar de voorgaande regelgeving opgenomen.

3.1. De politie als frontlijn-organisatie

Voordat inhoudelijk wordt ingegaan op de geweldbevoegdheid van de Nederlandse politie en de toetsing daarvan, past een korte nuancerende opmerking ontleend aan Uildriks (1997: pagina 19). De politie is een frontlijn-organisatie. Dat betekent dat het grootste deel van het werk 'op straat' wordt uitgevoerd door de politieagenten. Hoewel dus een overzichtelijke en uitputtende set regels is opgesteld om het aanwenden van geweld mee te normeren, ontbreekt het op straat aan tijd en gelegenheid om die regels uitvoerig na te slaan. De politieagent moet vaak in complexe situaties overwegen of hij geweld kan aanwenden. Hoe complexer de situatie en/of de geweldbevoegdheid, hoe moeilijker zo'n beslissing vermoedelijk zal worden. Het valt te verwachten dat dit weinig problematisch is voor deze evaluatiestudie, omdat de uitschuifbare wapenstok een goeddeels gelijke toepassing kent als de reguliere wapenstok. De reguliere wapenstok is al sinds lange tijd onderdeel van de reguliere bewapening van de politie. De verwachting lijkt daarom gerechtvaardigd dat de politieagenten de juridische kaders ervan voldoende zullen kennen.

3.2. De bevoegdheid tot geweldgebruik

In deze paragraaf staat de geweldbevoegdheid van opsporingsambtenaren centraal. Eerst wordt de wettelijke grondslag van de geweldbevoegdheid besproken (3.2.1). Daarna richt de aandacht zich op de Ambtsinstructie 1994 die gaat over de rechtens verstrekte geweldmiddelen (3.3). De informatie uit deze paragraaf geeft een beeld van de speelruimte die de wetgever heeft gelaten bij het gebruik van de geweldbevoegdheid en de toetsing daarvan.

3.2.1. De wettelijke grondslag

Zowel de Grondwet als het EVRM waarborgt de lichamelijke integriteit en het recht op leven, behalve voor situaties die bij wet zijn geregeld. De inbreuk die het geweldgebruik op deze grondrechten maakt is daarom verankerd in een wet in formele zin (zie ook Timmer en Visser, te verschijnen). Deze wettelijke verankering is te vinden in artikel 7, eerste lid, Politiewet 2012, dat luidt:

“De ambtenaar van politie die is aangesteld voor de uitvoering van de politietaak, is bevoegd in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening geweld of vrijheid-beperkende middelen te gebruiken, wanneer het daarmee beoogde doel dit, mede gelet op de aan het gebruik van geweld verbonden gevaren, rechtvaardigt en dat doel niet op een andere wijze kan worden bereikt. Aan het gebruik van geweld gaat zo mogelijk een waarschuwing vooraf.”

De bevoegdheid wordt nader ingevuld door het vijfde lid, dat luidt:

“De uitoefening van de bevoegdheden, bedoeld in het eerste tot en met vierde lid, dient in verhouding tot het beoogde doel redelijk en gematigd te zijn.”

Aldus gelden de volgende voorwaarden om rechtmatig gebruik van geweld te kunnen maken:

- ambtenaar van de politie
- in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening
- het doel van geweldgebruik moet het geweldgebruik rechtvaardigen (proportionaliteit)
- het doel van geweldgebruik moet niet op een andere manier kunnen worden bereikt (subsidiariteit)
- het geweldgebruik moet redelijk zijn
- het geweldgebruik moet gematigd zijn (Naéye, 1990).

De onderdelen worden één voor één toegelicht. De redelijkheid en gematigdheid worden gecombineerd besproken.

3.2.2. Ambtenaar van de politie

Het geweldmonopolie is primair in leven geroepen voor ‘de ambtenaar van de politie’. Dit zijn onder meer ambtenaren die zijn aangesteld voor de uitvoering van de politietaak, ambtenaren die zijn aangesteld voor de uitvoering van technische, administratieve en andere taken ten dienste van de politie en vrijwillige ambtenaren, aangesteld voor de uitvoering van de politietaak (artikel 2 Politiewet 2012). Voor deze pilot geldt dat de uitschuifbare wapenstok ter beschikking is gekomen van politieambtenaren van de politieregio IJsselland, vanaf 1 januari 2013 district IJsselland.

3.2.3. In de rechtmatige uitoefening van zijn bediening

De zinsconstructie ‘rechtmatige uitoefening van zijn bediening’ stelt twee criteria aan het geweldgebruik, namelijk dat geweld moet worden gebruikt ten behoeve van het uitvoeren van de politietaak en dat het uitvoeren van die politietaak rechtmatig moet geschieden. Deze criteria worden hieronder uitgewerkt.

Bij geweldgebruik door de politie gaat het in de meeste gevallen om het uitvoeren van de politietaak. Als startpunt hiervoor geldt artikel 3 van de Politiewet 2012, dat luidt: *“De politie heeft tot taak in ondergeschiktheid aan het bevoegde gezag en in overeenstemming met de geldende rechtsregels te zorgen voor de daadwerkelijke handhaving van de rechtsorde en het verlenen van hulp aan hen die deze behoeven.”* In het algemeen wordt deze taakstelling uitgelegd als het daadwerkelijk handhaven van de rechtsorde (opsporingsonderzoek), het handhaven van de openbare orde en het hulpverlenen aan hen die dat behoeven.

Het tweede criterium bij geweldgebruik door de politie is dat de ambtenaar de politietaak rechtmatig moet uitoefenen. Dit betekent dat het geweld plaats moet vinden terwijl de ambtenaar zijn werk doet en dat die taakuitoefening ook rechtmatig moet zijn in overeenstemming met de wet. Zo mag de burger die onterecht wordt aangehouden zich tegen die aanhouding verzetten zonder dat sprake is van wederspanning. Het aanwenden van politiegeweld om dat verzet te breken is onrechtmatig en valt niet onder de bevoegdheid van artikel 7 Politiewet 2012. Ook het aanwenden van geweld om een persoon die nog geen verdachte is toch mee naar het bureau te kunnen krijgen, of om een verklaring af te kunnen dwingen is onrechtmatig en kan niet met artikel 7 Politiewet 2012 gerechtvaardigd worden.

Het meetpunt voor rechtmatigheid is zodoende de in de wet aan de opsporingsambtenaar opgedragen politietaak, binnen de door de wet gedefinieerde grenzen van de bevoegdheid. Hiervoor geldt ook het leerstuk van *détournement de pouvoir*: “een door de wet gegeven bevoegdheid mag uitsluitend worden gebruikt voor het doel waartoe de wetgever haar aan het bestuursorgaan heeft gegeven.” (Van Wijk, 2008: pagina 326). Dit heeft twee elementen. Ten eerste mag een bevoegdheid niet worden aangewend voor persoonlijke motieven. Ten tweede mag een bevoegdheid alleen worden gebruikt voor de ‘specifieke doeleinden die de wetgever voor ogen heeft gehad.’ (Van Wijk 2008)

3.2.2. Proportionaliteit

Het proportionaliteitscriterium stelt dat het toegepaste geweldgebruik niet in wanverhouding moet staan tot de taak die de politiefunctaris uitvoert en het doel van het optreden. Dit criterium is ook intuïtief goed te begrijpen in extreme gevallen, bijvoorbeeld het gebruiken van een vuurwapen om een lichte verkeersovertreding als het door rood licht fietsen mee te stoppen. Ieder voelt wel aan dat de inbreuk op de rechtsorde die volgt uit het door rood licht rijden in geen verhouding staat tot de inbreuk op de lichamelijke integriteit die uit het gebruik van een vuurwapen voortvloeit. Het politiegeweld moet, met andere woorden, evenredig zijn met het beoogde doel van het geweldgebruik (Naeyé 2005: pagina 45).

3.2.3. Subsidiariteit

Het subsidiariteitscriterium ziet erop dat indien geweldgebruik is toegestaan (proportioneel), de politieambtenaar moet kiezen voor het minst ingrijpende geweldmiddel dat hij ter beschikking heeft om zijn doel te bereiken. De normale uitrusting van een politieambtenaar bestaat uit een wapenstok, pepperspray en een vuurwapen (artikel 2 Besluit bewapening en uitrusting politie). Dit houdt in dat de wapenstok prevaleert boven het vuurwapen indien daarmee hetzelfde doel bereikt kan worden. Niet alleen schrijft de subsidiariteit voor dat het minst ingrijpende geweldmiddel moet worden gebruikt, het geweldmiddel moet ook op de minst ingrijpende manier worden gebruikt. Dat betekent dat indien van het vuurwapen gebruik wordt gemaakt, een schot in de benen prevaleert boven een schot in de hartstreek. Bij dit leerstuk wordt daarom vaak gesproken van *dubbele subsidiariteit* (Naeyé, 2005: pagina 45).

3.2.4. Redelijkheid en gematigdheid

Artikel 7, vijfde lid, Politiewet 2012 stelt dat het geweldgebruik redelijk en gematigd moet zijn. Deze toevoeging impliceert dat er iets bestaat dat (deels) naast de proportionaliteit en subsidiariteit in overweging moet worden genomen. Naeyé stelt hierover: “[dat] de uitoefening van de geweldbevoegdheid [...] in verhouding tot het beoogde doel redelijk en gematigd [moet]

zijn. Daarmee wordt een extra proportionaliteitseis gesteld. [...] Dat de wijze waarop het geweld wordt toegepast op zichzelf genomen ook redelijk en gematigd moet zijn, is geen zinloze toevoeging. De wijze waarop een geweldsmiddel wordt gehanteerd is immers veelal bepalend voor de gevolgen daarvan (schade en letsel). Wanneer het doel met twee klappen kan worden bereikt, is een derde klap niet geoorloofd en wanneer met een waarschuwingsschot kan worden volstaan, dient een gericht schot achterwege te blijven' (Naéye, 2009: pagina 69).

3.3. Ambtsinstructie

De algemene geweldbevoegdheid uit artikel 7 van de Politiewet 2012 is zodanig ruim geformuleerd dat de wetgever het nodig achtte een 'nadere uitwerking' ervan op te dragen aan de regering per Algemene Maatregel van Bestuur (*Kamerstukken II* 1987/88, 19 535, nr. 5, p. 5). Het huidige artikel 9 Politiewet 2012 draagt daarom op dat in een Ambtsinstructie regels worden gegeven ter uitvoering van – onder meer – de geweldsbevoegdheid uit artikel 7 Politiewet 2012 (artikel 9, eerste en derde lid, Politiewet 2012). Deze delegatiebepaling heeft geresulteerd in *Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke marechaussee en andere opsporingsambtenaren* (verder *Ambtsinstructie 1994*; Stb. 1994, 27). De kernbepalingen van de *Ambtsinstructie 1994* worden hieronder toegelicht.

3.3.1. Definitie geweld en geweldmiddelen

Een centraal begrip in de *Ambtsinstructie 1994* is *geweld*. Onder geweld wordt in de *Ambtsinstructie* verstaan:

'elke dwangmatige kracht van meer dan geringe betekenis, uitgeoefend op personen of zaken' (artikel 1, derde lid, onderdeel b, Ambtsinstructie 1994).

In de nota van toelichting wordt hierover gesteld:

"Bij «dwangmatige kracht van meer dan geringe betekenis» moet het gaan om een fysieke kracht die moet worden uitgeoefend om een persoon een bepaalde handeling te doen verrichten die hij niet wil verrichten, of om een persoon een bepaalde handeling juist niet te laten verrichten (Stb. 2001, 387: pagina 5)"

De *Ambtsinstructie 1994* geeft slechts nadere bepalingen over het gebruik van geweldmiddelen. Wat onder geweldmiddel moet worden verstaan, wordt ander uitgewerkt in het Besluit bewapening en uitrusting politie. De basisuitrusting van de politieagent bestaat uit de wapenstok, pepperspray en het vuurwapen. Daarnaast kan de minister een korpschef toestemming geven om '*andere wapens en munitie [te] beproeven*'. (art. 19 Besluit bewapening en uitrusting politie). Voor de uitschuifbare wapenstok geldt dat een dergelijke toestemming door de minister is afgegeven. (Minister van Justitie en Veiligheid, 2012-0000174238; bijgevoegd als bijlage 6) Om die reden moet de uitschuifbare wapenstok voor de strekking van de *Ambtsinstructie 1994* worden aangemerkt als een geweldmiddel.

Voor het gebruik van een geweldmiddel zijn twee algemene criteria in de *Ambtsinstructie 1994* opgenomen. Artikel 4 *Ambtsinstructie 1994* stelt dat het gebruik van een geweldmiddel uitsluitend is toegestaan aan een ambtenaar:

- *"aan wie dat geweldmiddel rechtens is toegekend, voor zover hij optreedt ter uitvoering van de taak met het oog waarop het geweldmiddel hem is toegekend, en*

- *die in het gebruik van dat gewelddmiddel is geoefend.”*

Dat het gewelddmiddel rechtens toegekend moet zijn en moet worden gebruikt in het optreden bij de uitvoering van een wettelijk opgedragen taak doet denken aan de formulering van artikel 7 Politiewet 2012. De doelbinding voor het gewelddgebruik is strikt beperkt tot de rechtmatige uitoefening van de bediening. Daarnaast moet de agent in het gewelddgebruik zijn geoefend. De eisen voor het geoefend zijn worden nader uitgewerkt in de *Regeling toetsing gewelddbeheersing politie (RTGP)*. Volgens artikel 2 van die regeling is een politieambtenaar geoefend indien hij:

- in het voorafgaande jaar de toets gewelddbeheersing en de toets aanhoudings- en zelfverdedigingsvaardigheden met voldoende resultaat heeft afgelegd

Als een politieambtenaar niet meer voldoet aan de vereisten van geoefendheid, moet de korpsbeheerder het gewelddmiddel innemen. Daarnaast ‘draagt het bevoegd gezag er zorg voor’ dat een politieambtenaar een gewelddmiddel niet krijgt dan nadat hij daarin geoefend is, trainingssituaties uitgezonderd (artikel 2, vijfde lid, Regeling toetsing gewelddbeheersing bij de politie). Hoewel hiermee de verantwoordelijkheid voor het naleven van de Regeling toetsing gewelddbeheersing politie bij de korpsbeheerder is gelegd, ontslaat dit de politieambtenaar niet van zijn eigen verantwoordelijkheid. Artikel 4 van de Ambtsinstructie 1994 is immers tot de uitoefenaar van geweldd gericht, en stelt dat de ambtenaar slechts gebruik mag maken van een gewelddmiddel als hij hierin getraind is. Uit het loutere feit dat het wapen niet is ingenomen mag een politieambtenaar niet afleiden dat hij dus in het gewelddgebruik getraind en daartoe ook bevoegd is.

Voor de proef met de uitschuifbare wapenstok gelden nog enkele aanvullende voorwaarden. De Minister van Veiligheid en Justitie geeft in een brief van februari 2011 (kenmerk 2010-0000638402; bijlage 6) uitvoeringsbepalingen voor de pilot, de belangrijkste waarvan zijn:

- de wapenstok mag geen verzwaaard uiteinde hebben, omdat het dan als een ploertendoder aangemerkt dient te worden. De wapenstok mag wel een verbreding hebben die het inschuiven ondersteunt;
- er moet een gebruiks- en oefeninstructie worden opgesteld;
- agenten mogen de uitschuifbare wapenstok pas gebruiken, nadat zij conform de instructie zijn getraind.

Er is ook een gebruiks- en oefeninstructie opgesteld. Deze gebruiksinstructie is in overeenstemming met hetgeen in de Ambtsinstructie 1994 staat over het gebruik van de wapenstok. Met andere woorden: als de agenten eenmaal getraind zijn, zijn er geen aanvullende voorwaarden voor het gebruik. Daarom volstaat dit hoofdstuk met de beschrijving van het gewelddgebruik zoals dat in de Ambtsinstructie 1994 is geregeld voor de wapenstok.

3.3.2. Aanwenden van geweldd

De werking van de Ambtsinstructie 1994 wordt uitgebreid door de term ‘het aanwenden van geweldd.’ Onder het aanwenden van geweldd wordt verstaan: *‘het gebruiken van geweldd en het dreigen met geweldd, waaronder wordt begrepen het ter hand nemen een vuurwapen.’*(artikel

1, derde lid, onderdeel c, Ambtsinstructie 1994). Effectief betekent dit dat het dreigen met geweld ook wordt gezien als geweldgebruik.

3.3.3. De meldplicht bij het aanwenden van geweld

Het gebruik van geweld moet formeel worden gemeld: *“De ambtenaar die geweld heeft aangewend, meldt de feiten en omstandigheden dienaangaande, alsmede de gevolgen hiervan, onverwijld aan zijn meerdere.”* (Artikel 17 Ambtsinstructie 1994). Met het melden van de feiten en omstandigheden omtrent het geweldgebruik wordt het mogelijk om het geweldgebruik te toetsen. De ambtenaar die geweld heeft aangewend moet dit *onverwijld* melden aan zijn meerdere (Artikel 17 Ambtsinstructie 1994). De meerdere is vervolgens verantwoordelijk voor de schriftelijke afhandeling van een geweldmelding (artikel 17, tweede lid, Ambtsinstructie 1994). De meldplicht van de ambtenaar staat verder uitgewerkt in §3.4.1 Strafrechtelijke toetsing, onder het kopje ‘meldplicht van de politieambtenaar’.

In de Ambtsinstructie 1994 staan specifieke instructies voor bepaalde gewelddmiddelen, waaronder het vuurwapen en de pepperspray. In dit onderzoek wordt een nieuw gewelddmiddel geëvalueerd. Om die reden is geen afzonderlijke bepaling over het gebruik ervan opgenomen. Volledigheidshalve volgt hier wel de regulering van de wapenstok en de lange wapenstok, aangezien die beide wapens op hoofdlijnen vergelijkbaar zijn met de uitschuifbare wapenstok.

3.3.4. Wapenstok

De korte wapenstok behoort tot de standaarduitrusting van de ambtenaar van de politie (artikel 2 Besluit bewapening en uitrusting politie). In de Ambtsinstructie 1994 zijn evenwel geen afzonderlijke bepalingen opgenomen omtrent het gebruik van de korte wapenstok. Hieruit vloeit voort dat de algemene regeling van artikel 4 Ambtsinstructie 1994 opgaat, te weten dat de ambtenaar de korte wapenstok rechtens uitgereikt moet hebben gekregen, binnen zijn taakoefening opereert en in het gebruik ervan getraind moet zijn.

Het gebruik van de pepperspray en het vuurwapen zijn strakker gekaderd in de Ambtsinstructie 1994 dan het gebruik van de wapenstok. Agenten en leidinggevendenden achten het in interviews niet wenselijk dat het gebruik van de wapenstok met een eventuele komst van de uitschuifbare wapenstok verder af te kaderen. Door een wettelijke inkadering zou schroom ontstaan voor het gebruik, uit angst voor sancties dat het geweldgebruik niet aan de letter van de regel voldoet. Het inzetcriterium van geweldgebruik moet volgens hen meer bepaald worden vanuit een professionele inschatting die de agent op straat maakt en niet ondersteund worden door regels maar door training.

3.3.5. Lange en elektrische wapenstok

Het Besluit bewapening en uitrusting politie stelt in artikel 8 dat de politieambtenaar die dienst doet met een surveillancehond, ook de beschikking heeft over een lange wapenstok en een elektrische wapenstok. De lange wapenstok kan onder voorwaarden ook aan andere politieagenten worden toegekend blijkens de regeling. Voor het gebruik ervan gelden geen of aanvullende criteria. De elektrische wapenstok mag alleen worden ingezet als afweermiddel tegen agressieve dieren en dan na toestemming van de meerdere (artikel 15 Ambtsinstructie 1994). Over de lange wapenstok zijn geen afzonderlijke bepalingen opgenomen in de

Ambtsinstructie 1994, zodat daarbij de algemene regels voor geweldgebruik gehanteerd moeten worden.

3.4. Strafrechtelijke toetsing

Naast de klachtenprocedure die handelt over de bejegening door een politieambtenaar en de tuchtrechtelijke toetsing die handelt over de interne kwaliteit en de orde van de politieorganisatie, kan uit het politieoptreden met geweld ook een strafrechtelijke verdenking voortvloeien. Hierbij valt onder meer te denken aan mishandeling, het opzettelijk toebrengen van zwaar lichamelijk letsel of zelfs doodslag. Voor deze strafrechtelijke verdenkingen geldt dat wanneer het geweld rechtmatig is gebruikt, dus in overeenstemming met de voorschriften van artikel 7 Politiewet 2012 en de Ambtsinstructie 1994, dat de politieambtenaar zich kan beroepen op de rechtvaardigingsgrond *wettelijk voorschrift*.

Deze paragraaf bespreekt eerst de meldingsplicht van de politieambtenaar, het Landelijk Meldingsformulier (LMF, zie bijlage) en de wijze waarop het openbaar ministerie een geweldmelding beoordeelt met het oog op een eventueel strafrechtelijk onderzoek.

3.4.1. Meldplicht politieambtenaar

Een opsporingsambtenaar die geweld heeft aangewend, is verplicht de feiten, omstandigheden en de eventuele gevolgen van het geweld aan zijn meerdere te melden (art. 17 Ambtsinstructie 1994). De meerdere is vervolgens verplicht om die geweldsmelding vast te leggen (Artikel 17, tweede lid, Ambtsinstructie 1994; Stcrt 2001, 168: pagina 8). Daarmee wordt de meerdere medeverantwoordelijk voor de inhoud van de geweldmelding (Stb. 2001, 387: pagina 9).

3.4.2. LMF sturen naar het Openbaar Ministerie

De korpschef moet het Landelijk Meldings Formulier (LMF) binnen 48 uur aan de officier van justitie (OvJ) ter kennis brengen wanneer:

1. De gevolgen van het aanwenden van geweld daartoe naar het oordeel van de korpschef of de commandant aanleiding geven;
2. Het aanwenden van geweld lichamelijk letsel van meer dan geringe betekenis dan wel de dood heeft veroorzaakt, of
3. Gebruik is gemaakt van een vuurwapen en daarmee één of meer schoten zijn gelost.

3.4.3. Opsporingsonderzoek

De OvJ moet op basis van het LMF beoordelen of er een strafrechtelijk onderzoek moet worden ingesteld. Een opsporingsonderzoek is: *“het onderzoek in verband met strafbare feiten onder gezag van de officier van justitie met als doel het nemen van strafvorderlijke beslissingen.”* (artikel 132a Wetboek van Strafvordering). Zo’n opsporingsonderzoek moet worden ingesteld indien de geweldsaanwending ernstige gevolgen heeft. Dat is in ieder geval aan de hand wanneer geweldsaanwendingen de dood of enig lichamelijk letsel tot gevolg hebben (§ 3.2 Aanwijzing handelswijze geweldaanwending (politie)ambtenaar).

Een opsporingsonderzoek moet ook worden ingesteld als geweldsaanwending aanleiding geven om de officier van justitie in kennis te stellen. Dit zal in ieder geval aan de hand zijn indien gerede twijfel bestaat aan de rechtmatigheid van het geweldgebruik door de

politieambtenaar. In zo'n geval kan op basis van het LMF een verdenking van een strafbaar feit kunnen rijzen en zal de OvJ een 'regulier' opsporingsonderzoek kunnen instellen.

3.4.4. Overige juridische gevolgen

Als er een opsporingsonderzoek is ingesteld, kan dat leiden tot een vervolging. In dat geval zal de vraag centraal staan of de uitschuifbare wapenstok rechtmatig is gebruikt. De voorwaarden waaronder het gebruik ervan is, staan beschreven in de vorige paragraaf. De strafrechtelijke toetsing is maar één van de manieren waarop het bevoegde gezag kan reageren op politieel geweldgebruik. Daarnaast kan de betrokken burger het klachtrecht inschakelen, kan deze via het civiel recht schadevergoeding vorderen en bestaat de mogelijkheid om een tuchtrechtelijke procedure (intern onderzoek) te starten. Voor dit onderzoek strekt het te ver ook deze interventies te beschrijven. Daar is ook geen reden toe, omdat de uitschuifbare wapenstok valt binnen de normale regulering van geweldgebruik, en daarom geen afwijking te verwachten is. Geïnteresseerden kunnen verder lezen in Timmer en Visser (te verschijnen, 2013).

3.5. Resumerend

Geweldmiddelen

Eerst is aandacht besteed aan de omstandigheden waaronder een politieambtenaar geweld mag gebruiken. Daarbij bleek dat de ambtenaar een politietaak rechtmatig moet uitvoeren. De drie taken van de politie waarover consensus bestaat is strafrechtelijke handhaving, handhaving van de openbare orde en hulp verlenen aan hen die dat behoeven.

Naast de rechtmatige taakuitoefening moet de politieambtenaar ervoor zorgen dat zijn geweld proportioneel en subsidiair is. Proportionaliteit heeft daarbij betrekking op de verhouding tussen de inbreuk op de vrijheidsrechten van degene tegen wie geweld wordt gebruikt en de specifieke politietaak. Subsidiariteit betekent dat als geweldgebruik in verhouding tot het te beschermen belang gerechtvaardigd is, het minst ingrijpende geweldmiddel op de minst ingrijpende wijze moet worden toegepast (*dubbele subsidiariteit*). Tevens moet het geweldgebruik redelijk en gematigd zijn.

Vervolgens kwamen de specifieke geweldsmiddelen aan de orde. Eerst is vastgesteld dat de uitschuifbare wapenstok valt onder de definitie van 'geweldmiddel' uit de Ambtsinstructie 1994. Dat betekent dat de wapenstok van rechtswege moet zijn uitgereikt en dat de politieagent in het gebruik ervan geoefend moet zijn. Hier werd vastgesteld dat voor het uitvoeren van onderhavige pilot aan deze voorwaarden is voldaan. Tot slot bleek dat voor het gebruik van de uitschuifbare wapenstok geen nadere bepalingen in de Ambtsinstructie 1994 zijn opgenomen. Ook de bepalingen van de reguliere, lange of elektrische wapenstok geven geen nadere criteria voor het gebruik ervan. De inschatting lijkt daarmee gerechtvaardigd, dat een wenselijk gebruik van de uitschuifbare wapenstok niet meer regulering behoeft dan de eisen van proportionaliteit, subsidiariteit, redelijkheid en gematigdheid.

Juridische maatregelen na geweldgebruik

In het tweede deel van dit hoofdstuk is besproken met welke juridische gevolgen aan het gebruik van de uitschuifbare wapenstok kleven. Daarbij is de beschrijving beperkt tot de

verantwoording van het geweldgebruik, en de omstandigheden waaronder een opsporingsonderzoek moet worden ingesteld.

Er is gesproken over het strafrecht. Daarbij is aandacht geweest het LMF, waarop staat aan geeft welk geweld is gebruikt en wat de gevolgen daarvan zijn geweest. Daarna is beschreven onder welke omstandigheden het LMF moet worden doorgezonden aan het Openbaar Ministerie. Tot slot bleek dat er drie omstandigheden zijn waarin een opsporingsonderzoek moet worden ingezet. Voor dit onderzoek is relevant de omstandigheid dat het geweldgebruik de dood of letsel tot gevolg heeft en de omstandigheid dat er 'aanleiding is' om een opsporingsonderzoek in te stellen.

4. De proef in Zwolle en Deventer

De invoering van de uitschuifbare wapenstok in Zwolle en Deventer staat niet op zichzelf en gaat gepaard een aanvullende training voor betrokken agenten. Het politiedistrict IJsselland wilde met deze training ook een stap voorwaarts doen in het project Veilig Op Straat (VOS). VOS omvat alle horecagerichte activiteiten. Daarin ligt de nadruk op een meer eenduidig en consequent politieoptreden mét een stevige, consequente uitstraling (zie kader 3.1). Voor de vernieuwde aanpak is aandacht voor trainingen, reguliere horeca-diensten, briefing en debriefing en evaluaties.

Kader 3.1: Eenduidig en consequent politieoptreden mét uitstraling (Uit: 'Visie op doorontwikkeling VOS,' Politie IJsselland)

Eenduidig: Het politieoptreden is eenduidig. Wie dienst doet hoort geen verschil te maken. Het publiek weet waarop ze kan rekenen. Dit werkt preventief. Binnen de werkwijze van het VOS is een belangrijke rol weggelegd voor de VOS coördinator en Officier van Dienst. Eenduidigheid in hun optreden tijdens grote incidenten straalt af op de wijze waarop de collega's hun werk doen. Agenten worden door training en duidelijke sturing naar een hogere norm voor ordehandhaving gebracht. De norm wordt nimmer naar beneden aangepast om aan te sluiten bij bestaande kwaliteiten. De norm staat.

Consequent: Een consequente aanpak leidt tot duidelijke tolerantiegrenzen. Publiek wat zich misdraagt in de binnenstad moet kunnen rekenen op een consequente aanpak. Oftewel niet de ene keer repressief optreden en de volgende keer een waarschuwend optreden bij hetzelfde feit. Door consequent optreden van politie moet er bij het uitgaanspubliek het besef ontstaan dat de politie zo nodig zonder doortastend of repressief optreedt. In andere steden blijkt dat deze aanpak leidt tot een reductie van geweldsincidenten. Het is van belang dat de politie handelt vanuit een rustige grondhouding. Het moet voor dienders een gewoonte zijn om publiek neutraal en op een 'low profile' wijze aan te spreken, maar wel met zelfvertrouwen. Het vakmanschap van de diender in de uitgaansgebieden zit in het effectief kunnen schakelen tussen hard en zacht.

Uitstraling: Uitstraling telt! Dit geldt voor de houding, lichaamstaal en alertheid van agenten op straat. Zo dragen de zichtbaarheid van de fluorescerende gele jassen en het op professionele wijze optreden in groepsverband bij aan deze uitstraling van de dienders die VOS-diensten doen. Er wordt een neutrale, vriendelijke grondhouding aangenomen in combinatie met heldere tolerantiegrenzen. Deze tolerantiegrenzen worden door houding, uitstraling en tijdige opmerkingen kenbaar gemaakt aan het publiek. Van deze gepaste hardheid moet een preventieve werking uitgaan. Dit markeert het punt waarop de politie ingrijpt, verbaliseert of geweld gebruikt.

De proef met de uitschuifbare wapenstok staat dus niet op zichzelf, maar maakt deel uit van een integraal pakket aan maatregelen. Groepstraining en een nieuwe, opvallende uniformjas zijn voorbeelden van andere maatregelen.

De uitschuifbare wapenstok is ingevoerd bij de horecapolitie in Zwolle en Deventer. Er zijn in de periode medio maart 2012 – medio maart 2013 81 agenten die het nieuwe geweldmiddel tijdens de pilot dragen: 41 in Zwolle en 40 in Deventer. Agenten in Zwolle dragen een chroomgekleurde wapenstok, agenten in Deventer dragen een zwarte variant. De 81 politieambtenaren draaien één tot vier horecadiensten per maand binnen het project Veiligheid Op Straat (VOS). Tijdens deze diensten zijn zij uitsluitend beschikbaar voor de horeca. De 81 agenten die deze VOS-diensten draaien, dragen de uitschuifbare wapenstok echter ook in hun andere diensten zoals bijvoorbeeld noodhulpdiensten. De pilot wordt gehouden in de periode van vrijdag 16 maart 2012 tot zaterdag 16 maart 2013. Het onderhavige evaluatierapport evalueert de periode van 16 maart 2012 tot en met 31 december 2012.

4.1. Training

Alle agenten die de wapenstok kregen verstrekt, zijn getraind in het gebruik daarvan conform de eisen van de geweldbevoegdheid (zie hoofdstuk 3). Deze tweedaagse training is door het personeel van de afdeling Integrale Beroepsvaardigheid-Training (IBT) van de Politie IJsselland ontwikkeld in samenwerking met buitenlandse collega's en met de Politieacademie. De training verschilt wezenlijk met de training in het gebruik van de korte wapenstok. De belangrijkste reden daarvoor is dat deze training deel uit maakt van de beoogde ontwikkeling naar een eenduidiger en consequenter politieoptreden met een gezagvolle uitstraling. Bovendien is de training toegespitst op het politieoptreden in horecasituaties.

Tijdens de eerste dag van de training wordt door presentatie en training aangeleerd hoe de wapenstok het veiligst en meest effectief gebruikt kan worden. In het ochtendgedeelte is er aandacht voor de redenen van invoering, opgedane ervaringen in het buitenland, verschillende toepassingen en inzetcriteria van de wapenstok. Er wordt onder meer geleerd om enkel op spiergroepen te slaan en het hoofd, de gewrichten en de schaamstreek te ontzien. Het praktische middagedeelte kent voornamelijk veel aandacht voor de beheersing van technische handelingen zoals het trekken van de wapenstok, het uitschuiven, de gevechtshouding en slag- en stoottechnieken. Dit begint met eenvoudige solo-oefeningen en gaat langzaam over in complexere oefeningen waarin tussen verschillende wapens geschakeld moet worden. Ook komen de commando's (1. "Linie"; 2. "Wapenstok"; 3. "NU") voor het in groepsverband trekken en gebruiken van de wapenstok aan bod. Op de tweede dag van de training staat het groepsoptreden centraal en wordt er met behulp van casuïstiek in groepsverband getraind. Samen met portiers en scholieren zijn verschillende scenario's beoefend op plekken doorgaans tijdens uitgaansavonden veel aandacht vragen. In Zwolle heeft deze tweede trainingsdag plaatsgevonden in de Voorstraat. In Deventer is dit gedaan op het plein de Brink en in het voetbalstadion de Adelaarshorst.

In vier groepen zijn in totaal 81 agenten getraind in februari en maart 2012. In verband met personele wisselingen heeft ook in september een 'veeg-klas' van 22 agenten de trainingen gevolgd. Deze laatstgenoemde groep is in de analyses buiten beschouwing gelaten.

Agenten zijn positief over de trainingen. De enkele kritische opmerkingen betreffen de risico's van het slaan in een zogeheten achtje en het werken in weinig ruimte. Het in teamverband trainen met collega's van het eigen team wordt sterk gewaardeerd. Normaliter wordt je met

anderen ingedeeld om naar een training te komen. Met deze training worden niet enkel de technische handelingen maar ook de kracht van het werken in teamverband getraind. Daarnaast is er bij veel agenten behoefte aan herhaling. De training komt niet terug in de Integrale Beroeps Trainingen (IBT, agenten zien echter wel een mogelijkheid daarbinnen. Zij zien deze mogelijkheid voornamelijk binnen de aanhoudings- en zelfverdedigingslessen (AZ). Zonder herhaling verwacht men de technische vaardigheden van het gebruik van de wapenstok niet genoeg scherp te kunnen houden. Dat kan volgens velen voorkomen worden door een halfjaarlijkse of jaarlijkse herhaling van enkele uren. Anderen geven aan op eigen initiatief de technieken te oefenen.

Kader 4.2: Agenten over de training met de uitschuifbare wapenstok.

“De training was goed, maar het is te weinig om het echt goed in je systeem te krijgen. Daarom oefen/speel ik zelf af en toe met de uitschuifbare wapenstok om meer automatisme in de bewegingen te krijgen”

“Je ziet dat het op het terras moeilijk slaan is. Je hebt daar maar weinig ruimte. Ik moest langs een groep mensen komen om de verdachte te bereiken. Dit hebben wij op de training weinig/niet geoefend. Ik had nu wel last bij het uitschuiven van de uitschuifstok. Ik zat in de parasol te klooien. Bovendien probeer ik eerst op de benen te slaan, maar ik kon daar in deze situatie gewoon niet bij komen. Dan ga je toch snel over op intuïtie en vergeet je de geleerde technieken”

“Ik denk wel dat je één keer per jaar een combi training moet doen met het horecaverhaal. Het moet nog bij velen een automatisme worden. Gewoon een hele dag oefenen. Er is ook veel vraag van de werkvloer om vaker te oefenen in het groepsverband.”

Leidinggevendenden voegen daar nog een dimensie aan toe. Zij vindt de initiële trainingen gericht op het gebruik van een gewelddmiddel zeer waardevol. Echter, na een initiële training in het gebruik van een specifieke gewelddmiddelen moet dat gewelddmiddel niet meer het uitgangspunt van de training en toetsing zijn. De situatie die de agent op straat tegen komt moet als uitgangspunt gaan dienen. De agent moet dan tijdens een training kiezen welke gewelddmiddelen hij of zij in de geboden situatie gebruikt. Dan wordt de agent ook getraind om een keuze te maken tussen de gewelddmiddelen, of om juist geen geweldd(middel) te gebruiken. De IBT-trainingen zijn nog teveel ingericht op de toepassing van een vooraf bepaald gewelddmiddel. In interviews benadrukken leidinggevendenden in dit verband de positieve ervaring met het trainen met casuïstiek zoals in bovengenoemde training.

4.2. Wapenstokken

De lengte van de korte wapenstok, ook wel ‘gummiknuppel’ genoemd, die de Nederlandse politie gebruikt bedraagt 40 centimeter. De uitschuifbare wapenstok is in verschillende vormen en maten verkrijgbaar. De in de proef gebruikte stok is 51 centimeter lang (inch = 2.54 cm, 22” = 56 cm). Deze stok is daarmee 16 centimeter en 40% langer dan de korte wapenstok. De korte wapenstok is gemaakt van kunststof en heeft een harde kern. Deze stok kent over de lengte geen oneffenheden, afgezien van een indeuking ten behoeve van de grip aan deze stok. Beide uiteinden van deze korte wapenstok zijn bol.

De uitschuifbare wapenstok bestaat in de basis uit drie verschillende delen. Het handvat bestaat hoofdzakelijk uit foam en meet 20 centimeter. In ingeschoven toestand is dit de totale lengte van de stok. De twee uitschuifbare delen maken de wapenstok in totaal 56 centimeter lang. Deze delen zijn egaal en lopen niet in diameter af. Bij het uitschuiven ontstaat een oneffen rand tussen deze twee delen. Bovendien kent deze stok aan het uiteinde een verdikking. De verdikking kent drie naar binnen ingekerfde randen. Belangrijk detail hierbij is dat deze verdikking aan het uiteinde niet verzwaard is. De geteste uitschuifbare wapenstok weegt 480 gram.

De uitschuifbare wapenstok is verkrijgbaar bij verschillende aanbieders. Ter wille van de neutraliteit van dit onderzoek worden hier geen van deze aanbieders en dergelijke genoemd. De wapenstokken van de verschillende partijen kennen verschillende eigenschappen, kwaliteiten, opties en eigenaardigheden. De verschillen betreffen voornamelijk het uitschuifmechaniek en de lengte van de stokken. Er zijn verschillende opties beschikbaar om de toepassingsmogelijkheden van de wapenstok uit te breiden. Een spiegel aan het uiteinde voor inspectiedoeleinden behoort bijvoorbeeld ook tot de mogelijkheden. In en aan het uiteinde van het handvat kan een pepperspray, een flashlight of bijvoorbeeld een grotere knop ten behoeve van meer grip bevestigd worden.

4.3. Uitgaan in Deventer

In Deventer zijn de meeste horecagelegenheden geconcentreerd rondom een centraal gelegen plein: de Brink. Veel horeca-bezoekers komen uit Deventer en omstreken, de populatie studenten is in Deventer relatief klein. De meeste overlast wordt veroorzaakt rond drie uitgaansgelegenheden op dit plein en één gelegenheid niet ver daarbuiten. Het is voornamelijk druk op vrijdag- en zaterdagavonden, al is de drukte vaak moeilijk te voorspellen.

Vaak is de sfeer tot ongeveer 02.00 uur gezellig, rustig en gemoedelijk. Na 03.00 uur wordt er geen publiek meer toegelaten tot de kroegen en treedt er een overgangsfase in. Het sfeerbeeld op en rond de Brink verandert dan vaak. Het wordt drukker op het plein, vooral door bezoekers die de horecagelegenheden verlaten. Onder invloed van alcohol en mogelijk andere middelen nemen conflicten het uitgaanspubliek onderling of met horecaportiers toe. Het gaat hierbij veelal om mishandeling, bedreiging en openlijke geweldpleging. Met het sluiten van de laatste kroeg om 05.00 uur neemt de overlast op straat af.

Op vrijdag- en zaterdagavond is het VOS-team van de politie Deventer, op en rondom de Brink aanwezig. Dit team heeft veel ervaring in de horeca en draagt tijdens de diensten fluorescerende jassen. Gedurende de nacht heeft het team goed contact met de horeca-exploitanten en de portiers van cafés. De horeca-commandant heeft de beschikking over een telefoon waarmee hij/ zij direct bereikbaar is voor personeel van horecagelegenheden. Dankzij de goede en snelle contacten kunnen de horeca-agenten vaak vroegtijdig en voor eventuele escalatie ingrijpen en worden veel incidenten voorkomen. Het VOS-team van Deventer is met één duo actief in de zondagnacht. Deze dienst is gericht op een grote uitgaansgelegenheden die voornamelijk op de zondagen druk bezocht wordt.

De horeca-agenten zijn zoveel mogelijk op straat als de horecagelegenheden sluiten. De standaard is dat er tussen 01.00 uur en 05.00 uur minimaal twee horeca-agenten op de Brink aanwezig zijn. Naarmate de nacht vordert daalt de tolerantiegrens van het uitgangspubliek en

maakt het overleg tussen politie en bezoekers meer en meer plaats voor confrontaties. Overigens verschilt het aantal confrontaties sterk per nacht. Veel nachten verlopen rustig maar elke rustige nacht kan door een klein voorval ontaarden in een zeer onrustige nacht.

In de binnenstad van Deventer wordt regelmatig gewerkt met caféontzeggingen. Het doel van de caféontzeggingen is het weren van geweld- en overlastplegers die zich tijdens uitgaansuren misdragen. Indien personen zich niet aan de caféontzeggingen houden kunnen zij worden aangehouden voor het plegen van huisvredebreuk. Een groot aantal horecagelegenheden neemt deel aan dit KVVU-project (Keurmerk Veilig Uitgaan) om de veiligheid te vergroten. Deventer centrum kent geen gemeentelijk cameratoezicht.

4.4. Uitgaan in Zwolle

In Zwolle zijn de horecagelegenheden in het centrum verspreid over verschillende straten en verschillende pleinen. Cafés en terrassen zijn voornamelijk tussen de grachten te vinden. Tijdens het nachtleven zijn er twee straten die de meeste aandacht vragen van de politie: de Voorstraat en de Jufferenwal.

Het uitgaansleven begint in Zwolle in de regel op donderdag. Het is dan studentenavond en het publiek bestaat voornamelijk uit studenten. Maar ook militairen komen naar Zwolle toe vanuit de diverse legerplaatsen in de omgeving. Op de vrijdagnacht en zaterdagnacht is het publiek wat ouder en veelal afkomstig uit Zwolle en directere omgeving. Meestal is er in de zaterdagnacht het meeste publiek. Het VOS-team van Zwolle is actief op donderdag, vrijdag en zaterdagnacht en draagt gelijk aan het team in Deventer fluorescerende jassen voor extra herkenbaarheid.

Ook in Zwolle hebben de horecagelegenheden verschillende sluitingstijden toegewezen van de gemeente. De meeste horeca sluiten om of voor 4.00 uur, enkele uitgaansgelegenheden sluiten om 05.00 uur. Vanaf 03.00 uur geldt de verplichte aanwezigheid van een portier. In Zwolle verkeert de politie op goede voet met de beveiligers van de horeca en bewaart zij waar nodig gepaste afstand.

In Zwolle wordt niet gewerkt met het gezamenlijke systeem voor caféontzeggingen. Zwolle heeft wel de beschikking over een netwerk van camera's in het centrum. Deze beelden van deze camera's worden in de nachtelijke uren continue bekeken. Vernielingen en het ontstaan van opstootjes worden hierdoor snel onderkent zonder melding van burgers of aanwezigheid van politie. Agenten kunnen zodoende vroegtijdig aanwezig zijn bij conflicten.

4.5. Geweld in Zwolle en Deventer

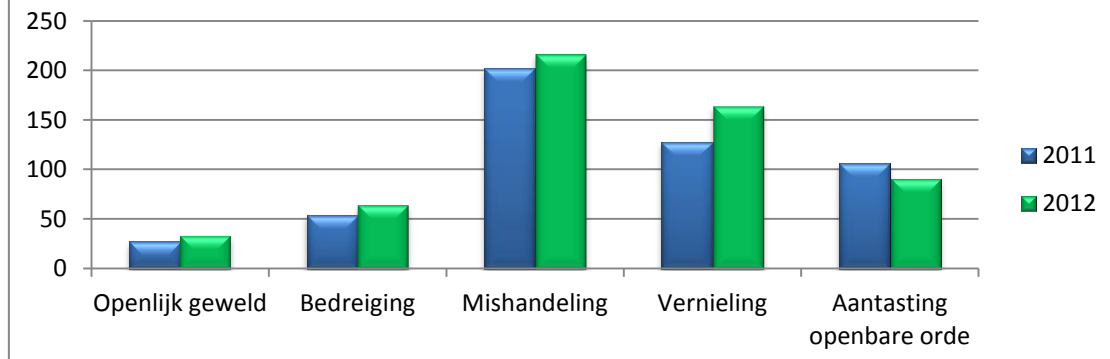
De geweldcijfers geven een beeld van de ontwikkelingen op het gebied van veiligheid. De politie registreert deze cijfers per delict. Voor een analyse van de relevante geweldcijfers zijn alle registraties van geweld, vernieling en openbare orde delicten verzameld uit de periode van april tot en met december van de jaren 2011 en 2012 in de binnensteden van Zwolle en Deventer. Uiteraard blijft deze verzameling beperkt tot de door de politie geregistreerde misdaden en bestaat hier vermoedelijk een aanzienlijk dark number van niet geregistreerde criminaliteit. De aantallen, in tabel 4.1., tonen meer geregistreerde misdrijven in Zwolle dan in Deventer. De cijfers in Deventer lijken betrekkelijk stabiel. Ook het totaal aan misdrijven kent maar een kleine daling van 219 misdrijven in 2011 naar 212 misdrijven in 2012. Dit verschil

komt vooral voor rekening van het verschil in openbare orde misdrijven (minus 9). Zwolle kent echter een forse toename van misdrijven in vier van de vijf categorieën. De stijging gaat van 298 misdrijven in 2011 naar maar liefst 358 misdrijven een jaar later. De toename komt in Zwolle voor rekening van alle categorieën misdrijven, behalve openbare orde delicten. Deze categorie kent een afname van 37 naar 31 misdrijven.

Tabel 4.1. Misdrijven in Zwolle en Deventer. 16 maart tot en met 31 december 2011 en 2012 (absoluut)

	Deventer		Zwolle	
	2011	2012	2011	2012
Openlijk geweld	9	10	18	24
Bedreiging	28	29	26	36
Mishandeling	61	59	141	157
Vernieling	52	54	76	110
Aantasting openbare orde	69	60	37	31
Totaal	219	212	298	358

Figuur 4.1. Misdaad in uitgaansgebieden Zwolle en Deventer in 2011 en 2012 naar categorie

4.6. Geweld tegen politieagenten in Zwolle en Deventer

Landelijk krijgt de problematiek van geweld tegen politieambtenaren (GTPA) veel aandacht. De discussie heeft zich de laatste jaren verbreed naar een discussie over geweld tegen mensen met een publieke taak. Er is een breed programma ontwikkeld dat de problematiek moet indammen, dit programma heet Veilige Publieke Taak (VPT). Veelal wordt verondersteld dat het probleem groeiende is. Onderzoek laat echter zien dat het geweld tegen politieagenten niet toeneemt maar de recente jaren stabiel blijft. (Timmer en Visser, te verschijnen).

De registratie van het probleem blijkt echter ook een probleem op zichzelf. Uit de opgevraagde registratie van geweld tegen politieagenten in 2011 en 2012 komen in totaal slechts zes meldingen van GTPA in de binnensteden van Zwolle en Deventer naar voren. Deze getallen lijken representatief te zijn voor het daadwerkelijke probleem. Uit interviews en observaties

lijkt de ernst groter en zou een totaal van zes registraties per uitgaansavond realistischer zijn. Een voorafgaand aan de proef gehouden enquête toont aan dat agenten in Deventer vaker in aanraking met fysiek geweld dan hun collega's in Zwolle. De politie in Zwolle wordt daarentegen vaker beledigd en bedreigd.

Een beeld van de agressie en het geweld tegen agenten voor en tijdens de proef ontstaat uit de vraag aan agenten hoe frequent zij in aanraking komen met verschillende vormen van geweld. Het gros van de agenten geeft te kennen met beledigingen, bedreigingen en fysiek geweld in aanraking te komen. Interessant is daarom de frequentie van het probleem. Tabel 4.2 en tabel 4.3 laten zien hoe vaak agenten met respectievelijk belediging en bedreiging in aanraking komen. Opmerkelijk is dat het aandeel agenten dat *maandelijks of vaker* met deze vormen van verbaal geweld in aanraking komt, flink is gedaald. Deze daling is het best zichtbaar in de frequentie van bedreigingen, daar daalde het aandeel bedreigde agenten in zes maanden van 52 procent in maart naar zes procent in september. Dergelijke duidelijke verschillen zijn niet zichtbaar bij de frequentie van fysiek geweld. Tabel 4.4. toont de mate waarin agenten geconfronteerd zijn met fysiek geweld dat tegen hen gericht is. Het aandeel van agenten dat in de afgelopen negen maanden meer dan drie keer in aanraking kwam met fysiek geweld daalde weliswaar van 30 naar 15 procent. Het aandeel agenten dat sporadisch met fysiek geweld in aanraking komt stijgt echter maar beperkt.

Tabel 4.2. Frequentie van beledigingen richting agenten (percentage van totaal)

	maart 2012	september 2012	december 2012
Maandelijks of vaker	50%	34%	27%
Jaarlijks tot maandelijks	49%	64%	70%
Nooit	1%	2%	4%

Tabel 4.3. Frequentie van bedreigingen richting agenten (percentage van totaal)

	maart 2012	september 2012	december 2012
Maandelijks of vaker	52%	6%	4%
Jaarlijks tot maandelijks	40%	91%	90%
Nooit	9%	4%	7%

Tabel 4.4. Frequentie van fysiek geweld richting agenten in de recente 9 maanden (percentage van totaal)

	maart 2012	september 2012	december 2012
0	18%	23%	22%
1	18%	23%	19%
2-3	35%	35%	44%
4 en vaker	30%	19%	15%

Aan het begin van het jaar 2012 zei 12 procent van de agenten zich weleens of soms onveilig te voelen tijdens horecadiensten. Dit percentage bedroeg na 6 maanden van de pilot nog 10 procent. Het percentage agenten dat zich nooit onveilig voelde tijdens horecadiensten

bedroeg 34 procent voorafgaand aan de proef en 48 procent tijdens de proef. Deze ontwikkeling lijkt positief, agenten voelen zich immers vaker veilig. Echter, aan het einde van het jaar bedraagt het percentage agenten dat zich weleens onveilig voelt 18 procent en het percentage agenten dat zich nooit onveilig voelt is weer gedaald naar 36 procent. Veel redeneringen voor het al dan niet veilige gevoel tijdens het werken hebben betrekking op het vertrouwen in de kwantiteit en kwaliteit van de aanwezige collega's. Het aandeel agenten dat zegt dat gevoelens van onveiligheid hen wel eens of soms beperkt om hun werk naar behoren uit te kunnen voeren is gedurende deze pilot gedaald van negen tot vier procent. Ook hierbij wordt genoemd dat aanwezige collega's een belangrijke rol spelen in het doorpakken. Een agent verwoordt dit stevig: "Als ik de situatie onveilig vind, dan maak ik andere keuzes. Soms pak ik daardoor minder door dan dat ik zou willen." Uit de tussentijdse meting bleek al dat bijna driekwart van de agenten aangeeft te ervaren dat de wapenstok de persoonlijke veiligheid op straat bevordert. In enkele maanden later is dit percentage gestegen tot 83 procent. Bovendien zeggen de agenten overwegend (63 procent) dat het dragen van de wapenstok hem of haar weerbaarder heeft gemaakt. Men benoemt daarbij vaak een aantal als positief ervaren aspecten van de wapenstok, zoals: "het heeft een afschrikkend effect" maar men beschrijft ook regelmatig een gevoel van "meer vertrouwen" of "dat je daadwerkelijk een gewelddoelwit in je handen hebt."

Omdat de uitschuifbare wapenstok vaker gebruikt wordt en in diverse situaties fysiek geweld vervangt, zorgt dit het gewelddoelwit naast een sterker veiligheidsgevoel ook voor meer fysieke veiligheid voor de agent. Dit blijkt onder andere uit een citaat van een agent die individueel een fysieke confrontatie had met een verdachte (kader 4.3.)

Kader 4.3. Meer fysieke veiligheid voor de agent.

"De korte wapenstok zou ik hier niet gebruikt hebben. Individueel gebruik ik normaal alleen mijn vuisten. Het is echt een verrijking. Je krijgt er zelf geen verwondingen van, geen gebroken botten, geen kneuzingen. Het is een ding dat de boodschap goed uitstraalt en je kan hem indien nodig goed inzetten. Ik ben er heel enthousiast over."

4.7. Politiegeweld

Het gebruik van de korte wapenstok is zeer beperkt. Enkel twee procent van de Nederlandse politieagenten gebruikt jaarlijks de korte wapenstok (Kruize, 2012). Van de 81 agenten in de proef met de uitschuifbare wapenstok hebben zeker 32 agenten (40%) de wapenstok gebruikt om te slaan. Zij werken veel in een horeca-omgeving waar de kans op het gebruik van een wapenstok relatief hoog is. Daarmee zijn de verschillen alsnog extreem groot en minder goed vergelijkbaar. Ook de politiecijfers bieden beperkt inzicht in het geweldgebruik. Een manco hierbij is dat het geweld geclassificeerd wordt in de meeste ernstige vorm. In een incident waarin de diensthond is gebruikt telt het systeem het wapenstok en pepperspray gebruik bijvoorbeeld niet. Het verkregen overzicht aan totaal politiegeweld laat wel een verdubbeling zien van het totaal aan geregistreerd politiegeweld in de binnensteden van Zwolle en Deventer.

Tabel 4.5. Geregistreerd politiegeweld in de binnensteden van Zwolle en Deventer. 16 Maart

tot en met 31 december 2011 en 2012

Jaar	Totaal	Zwolle	Deventer	Fysiek	Wapenstok	Pepperspray	Diensthond
2012	27	16	11	18	4	3	2
2011	14	9	5	14	1	1	1

De vraag aan politieagenten naar de frequentie van het wapenstokgebruik in de laatste negen maanden lijkt een realistischer beeld te geven. In tabel 4.6. en tabel 4.7. staat verhoudingsgewijs weergegeven wat de frequentie is van het wapenstok gebruik van deze horeca-agenten in de 9 maanden voorafgaand aan maart 2011 (korte wapenstok) en december 2011 (uitschuifbare wapenstok). Duidelijk wordt dat de uitschuifbare wapenstok (64%) beduidend vaker wordt gebruikt om te dreigen dan de korte wapenstok (39%). Ook wordt de uitschuifbare wapenstok (60%) door een beduidend groter aandeel van agenten gebruikt om te slaan dan het aandeel dat voorheen de korte wapenstok gebruikten (31%). Enkele agenten gebruiken de uitschuifbare wapenstok veel vaker dan collega's. De keuze voor geweldgebruik is naar eigen inzicht van de agent. Enkele agenten zeggen alles met praten op te kunnen lossen en nooit geweld nodig te hebben om hun doel te bereiken. De situaties die de onderzoekers onder ogenschouw hebben gehad laten echter zien dat dit onjuist is en het niet altijd mogelijk is om effectief politiewerk te leveren zonder geweldtoepassing.

Tabel 4.6. Frequentie van wapenstokgebruik ter dreiging in de voorgaande 9 maanden (procentueel)

	Korte wapenstok 2011	Uitschuifbare wapenstok 2012
Niet gebruikt om te dreigen	61%	36%
1 keer	6%	14%
2 keer	21%	25%
3 keer of vaker	12%	25%

Tabel 4.7. Frequentie van repressief wapenstokgebruik in de voorgaande 9 maanden (procentueel)

	Korte wapenstok 2011	Uitschuifbare wapenstok 2012
Niet gebruikt om te slaan	69%	40%
1 keer	6%	25%
2 keer	15%	18%
3 keer of vaker	10%	18%

Tijdens de pilot is de uitschuifbare wapenstok in 31 geregistreerde incidenten toegepast. Een derde (21) hiervan betreft incidenten waarin raak geslagen is. Bij de andere incidenten gaat het om dreigen met de uitschuifbare wapenstok en het inslaan van ruiten ten behoeve van aanhouding of hulpverlening. Het aantal inzetten van de wapenstok was hoog aan het begin van de pilotperiode, aldus figuur 3.2. Bij de figuur dient opgemerkt te worden dat de eerste maand slechts een halve maand bevat (vanaf 16 maart). In de eerste 4,5 maanden van de proef werd de wapenstok 5 maal vaker gebruikt dan in de laatste 5 maanden van deze periode. Deze verdeling van wapenstokgebruik over het jaar is niet in lijn met de verdeling van het

gebruik van andere geweldmiddelen zoals bijvoorbeeld het gebruik van de korte wapenstok dat vrij constant over het jaar verdeeld (Timmer en Visser, te verschijnen). Een veelgehoorde verklaring voor dit honeymoon- of introductie-effect, is de grote mate van aandacht voor het nieuwe middel en de recente training in het gebruik. Daardoor zit het middel volgens velen 'meer in het systeem' van de agent. Tijdens een confrontatie denkt men dan eerder aan het gebruik van dit geweldmiddel. Vergelijkend: na de invoering van de pepperspray werd dit middel ook enthousiast ontvangen en veelvuldig gebruikt, waarna het gebruik in aantallen afneemt en vervolgens een stabiel niveau bereikt. Na verloop van tijd werd het geweldmiddel op "zijn gebruikswaarde geschat en meer functioneel aangewend" (Kruize en Gruter, 2012: pagina 10).

5. Praktisch en comfortabel

5.1. Draagcomfort

Andere studies hebben al laten zien dat de uitschuifbare wapenstok meer comfort biedt voor de agent dan de meest vaste wapenstokken. Om die reden wordt het geweldmiddel vaker gedragen door agenten en hebben zij het middel vaker ter hand, ook vaker in situaties waarin het geweldmiddel uitkomst biedt.

De korte wapenstok wordt door agenten in de basispolitiezorg niet altijd gedragen. Dit komt voornamelijk voort uit het beperkte vertrouwen dat men heeft in de effecten van het gebruik van dit geweldmiddel en in mindere mate met comfort. Een grote meerderheid (94%) van de agenten in de pilot-groep zegt de korte wapenstok (bijna) altijd te dragen. De voornaamste reden voor het dragen van deze wapenstok is ten eerste dat hij behoort tot de standaard uitrusting en ten tweede omdat hij nodig kan zijn voor groepsoptreden (uniformiteitsredenen). In de tussentijdse meting en de nameting zegt men unaniem (100%) de uitschuifbare wapenstok te dragen. Als reden voor het dragen worden vaak positieve effecten van het gebruik genoemd. Daarnaast merken agenten ook op dat zij de uitschuifbare wapenstok ook dragen tijdens noodhulpdiensten en de korte wapenstok niet altijd. Als redenering voor het niet dragen van de korte wapenstok wordt gegeven dat men een collega die de wapenstok trekt moet kunnen bijstaan. De uitschuifbare wapenstok gaat mee op pad, omdat de diender de meerwaarde van deze wapenstok inziet. Uiteraard behoeft dit enige nuancering. Dit hoofdstuk zal in deze nuancering voorzien.

De korte wapenstok wordt op verschillende wijzen gedragen. De helft van de horeca-agenten draagt deze in de zoom van de broek. Een kwart van de agenten draagt deze wapenstok afwisselend in de zoom van de broek of in een houder aan de koppel. De overige agenten dragen de wapenstok in deze houder aan de koppel, mede afhankelijk van de functie van de agent. Voorbeelden zijn de functie van biker of motoragent. Het dragen in de zoom van de broek wordt overwegend als niet-comfortabel ervaren, het dragen in een houder aan de koppel juist wel. Over het algemeen ervaart ruim een derde het dragen van de korte wapenstok als comfortabel (38%).

De uitschuifbare wapenstok wordt in ingeschoven toestand opgeborgen in een houder aan de koppelriem. Agenten in de pilotgroep ervaren de draagwijze van de uitschuifbare wapenstok als comfortabel (tussenmeting: 90%; nameting: 71%). Daarnaast ervaart men het als praktisch voordeel dat deze wapenstok vanuit de houder aan de koppel gemakkelijk te trekken is en dat deze wapenstok verdekt kan worden gedragen tijdens burgerdiensten (zie: 5.2 *Agent in burger*). Gehoorde klachten met betrekking tot het dragen van de uitschuifbare wapenstok zijn het gewicht van deze wapenstok en de positie van deze wapenstok aan de koppel. In combinatie met de andere geweldmiddelen zoals het vuurwapen, pepperspray, de handboeien en de portofoon geeft de wapenstok extra druk op de heup (10%). De positie van de wapenstok en de beperkte ruimte aan de koppel worden in zowel enquêtes als interviews bekritiseerd, omdat men deze als niet-comfortabel ervaart. Driekwart (74%) van de agenten zegt zelfs met de uitschuifbare wapenstok onvoldoende ruimte te hebben aan de koppelriem. Als de wapenstok rechts van de portofoon gedragen wordt dan drukt deze soms onbedoeld op de spreek sleutel van de portofoon. Meer dan een derde (39%) heeft ervaren dat deze

wapenstok onbedoeld een gesprek startte. Als de uitschuifbare wapenstok op de zij wordt gedragen dan bestaat de kans dat de autogordel bij het uit de autostappen achter de handgreep blijft steken. In de eerste zes maanden van de pilot heeft bijna een derde (31%) van de agenten dit ervaren. Het heeft voor zo ver bekend niet geleid tot ernstige beperkingen tijdens actie.

5.2. Agent in burger

In de pilot van de politie IJsselland deden zich twee incidenten voor waarin agenten in burger de uitschuifbare wapenstok hebben gebruikt. In één van deze twee incidenten droeg een agent de wapenstok voorafgaand aan het incident in zijn jaszak. Na een melding van een ruzie waarbij een vuurwapen is gezien, neemt deze agent samen met een zijn collega in, niet als politie zijnde herkenbaar, burgertenue polshoogte, alvorens zijn collega's ter plaatse gaan. Na een controle van de verdachte door geüniformeerde agenten ontstaat hier alsnog een grote vechtpartij tussen twee groepen. De twee agenten komen daar tussen. Verschillende agenten gebruiken in deze situatie de wapenstok ter verdediging van het eigen lijf én om de orde te herstellen, zo ook de agent in burger met wapenstok. De andere agent in burger beschikt enkel over de korte wapenstok en kan deze in burgerkleding niet bij zich dragen. Hij koos bij gebrek aan een beter in deze chaotische situatie voor het gebruik van pepperspray. Dit bleek achteraf niet handig omdat ook een andere agent hier last van heeft ondervonden.

De compactheid van de uitschuifbare wapenstok in ingeschoven toestand biedt agenten de mogelijkheid om het geweldmiddel ook tijdens diensten in burger te dragen. Overigens wordt dit kenmerk door één van de twee ervaringsdeskundigen in twijfel getrokken. Volgens deze agent is de stok in ingeschoven toestand met 22 centimeter te lang om onherkenbaar op te bergen. De ervaringen van de twee genoemde agenten vormen te weinig materiaal om een gefundeerd oordeel te kunnen geven over de geschiktheid van het dragen van de uitschuifbare wapenstok in burger. De uitkomsten van een proef met verschillende modellen van wapenstokken bij de DKDB en de Rijksrecherche kunnen wellicht meer inzicht bieden. De ervaringen van de bovengenoemde agenten tonen dat de uitschuifbare wapenstok de potentie biedt voor het dragen in burger. Mogelijk is de potentie voor het dragen in burger groter met een uitschuifbare wapenstok ander formaat of met een aangepast holster. Er bestaan immers kortere modellen uitschuifbare wapenstokken maar de slagkracht van deze modellen is in de literatuur niet onbetwist (zie hoofdstuk 5).

Kader 5.4.: Agenten in burger over het dragen van de uitschuifbare wapenstok.

“Tijdens deze dienst deed ik de wapenstok in mijn broekzak, dat zit best comfortabel. De korte wapenstok zou ik tijdens dienst in burger niet bij me hebben gehad, omdat ik deze niet onopvallend kwijt kan.”

“Het is voor mij nog wel de vraag hoe je de uitschuifbare wapenstok het beste mee kan nemen als agent in burger. Hij is zwaar en redelijk lang en als je de hem in de binnenzak draagt dan gaat dit aan je jas trekken. Dat valt op.”

5.3. Lengte

De lengte van de oude korte wapenstok bedraagt 40 centimeter. Veel agenten vinden dit te kort. De korte wapenstok wordt daardoor bijvoorbeeld niet geschikt geacht om mensen op

afstand te houden tijdens een vechtpartij (Kruize en Gruter, 2012: pagina 69). Dit bleek ook uit de nulmeting onder de agenten in de pilot. Acht procent van de agenten vindt de korte wapenstok wel lang genoeg, terwijl 81 procent van mening is dat de korte wapenstok niet lang genoeg is. De uitschuifbare wapenstok in de pilot is met een lengte van 56 centimeter, 40 procent ofwel 16 centimeter langer dan de korte wapenstok. Van de agenten vindt 77 procent de uitschuifbare wapenstok wel lang genoeg.

Veel agenten zien in de grotere lengte een voordeel, omdat je hiermee meer reikwijdte hebt en verdachten beter op afstand kunt houden. Je hoeft dan niet zo dicht bij de verdachte te komen om deze eventueel te kunnen raken. Bovendien betekent een langere wapenstok dat je meer kracht over brengt als je hier mee slaat. Er zijn geen agenten in de proef betrokken die de behoefte aan een kortere uitschuifbare wapenstok hebben geuit. In de interviews wordt dit slechts één keer genoemd als mogelijk voordeel bij het optreden in burger. Over een nog langere versie van de wapenstok zijn de meningen verdeeld. Tegenstanders van een nog langere wapenstok geven aan dat dit betekent dat je meer ruimte nodig hebt om te handelen en dit mogelijk meer risico's met zich mee brengt voor de gebruiker én voor collega's. Bovendien zou de wapenstok dan te lang worden aan de koppel en in de weg kunnen zitten. Enkelen (11%) zouden nog wel een langere wapenstok willen, voornamelijk omdat je dan over nog meer reikwijdte beschikt.

5.4. Storingen

Al tijdens de eerste trainingen bleek dat het geteste model van de uitschuifbare wapenstok voor de pilot bij het uitslaan zo nu en dan niet of niet volledig uitschoof. Het uitschuiven en soms ook het inschuiven, verliep dan te stroef. Gedurende de eerste maanden van de proef was dit een veel gehoorde klacht. Na contact met de leverancier werden alle stokken met deze storing vervangen door een nieuw model met een ander uitschuifmechaniek. Gedurende de pilot deed dit mankement zich alleen voor tijdens het oefenen met het uitschuiven en niet tijdens daadwerkelijke inzetten. Een andere storing betrof een bij een incident gebruikte wapenstok die nadien niet meer vast klikte. Daardoor schoof deze stok bij het naar boven of beneden richten door de zwaartekracht al uit. Dit was het gevolg van het slaan met de wapenstok. Voor een eventuele aanbesteding voor invoering is aandacht voor dit soort kwetsbaarheden en storingen na veelvuldig gebruik van belang.

5.5. Grip

Agenten vinden dat de wapenstok goed in de hand ligt (84%). Over de korte wapenstok oordeelde men voor de pilot negatiever. Een derde (32%) van de agenten vindt dat de korte wapenstok goed in de hand ligt. Al tijdens de training, waarin bepaalde slagen veelvuldig geoefend werden, bleek dat de grip na inspanning beduidend minder werd. De verwachting was wel dat dit in de praktijk minder van toepassing zal zijn omdat de training over het algemeen inspannender is dan het werk op straat. Toch kwam er tijdens de pilot zo nu en dan kritiek op de matige grip door een te glad handvat van de wapenstok in combinatie met klamme handen. Het citaat in kader 5.5. illustreert dit.

Kader 5.5: Agenten over grip aan de uitschuifbare wapenstok.

“De handgreep is te glad waardoor je te weinig grip hebt. Ik heb tussendoor handschoenen aangedaan omdat ik bang was dat ik de stok zou verliezen. Ik denk dat de

stok uit mijn handen zou zijn gevlogen omdat ik zo vaak moest slaan en je klamme handen krijgt.”

5.6. Houder

Daar waar de onhandigheden met het grip en met het uitschuiven niet tot direct gevaar heeft geleid, hebben problemen met de houder dit wel gedaan. Tijdens de pilot in Zwolle en Deventer zijn twee modellen houders getest. Het eerste model is volledig van leer gemaakt en statisch. Het andere model is dynamisch in de vorm van een draaisysteem waarmee de wapenstok in verschillende hoeken gedraaid kan worden. Beide modellen worden met klittenband aan de koppelriem bevestigd. Het is één keer voorgekomen dat deze klittenband samen met wapenstok werd los getrokken door een verdachte. Vervolgens gebruikte de verdachte de wapenstok tegen een collega van de betreffende agent (kader 5.6).

Blijkbaar biedt de klittenbandsluiting van het geteste model niet voldoende stevigheid. Agenten ervaren de draaimogelijkheid aan de houder als een sterk voordeel, maar ook het draaisysteem van de houder kent zijn beperkingen. Na gebruik ervaren verschillende agenten dat het draaisysteem van de houder te soepel (28%) wordt en bijvoorbeeld door het rennen al mee draait. Als de houder makkelijk draait en de wapenstok met handvat naar beneden gaat hangen is de kans op verlies groter. Een agent kwam na afloop van zijn dienst tot de ontdekking dat hij zijn wapenstok had verloren. De oorzaak was dat de schroef in het draaisysteem door veelvuldig draaien los was gesprongen. Daardoor was de wapenstok met een deel van de houder van de koppelriem losgekomen. Het draaien was niet bewust maar kwam vermoedelijk door het fietsen, waardoor de houder veelvuldig draait. De agent vond zijn wapenstok terug in een auto waarin hij die nachtdienst had gereden.

Kader 5.6: Agent verliest zijn wapenstok tijdens een worsteling

“Wij begeleidden de GGD-arts naar de cel van de verdachte. De vuurwapens deden wij in een kluisje. Direct als wij de celdeur opendoen ontstaat er een worsteling met de verdachte. In deze worsteling grijpt de verdachte naar mijn nieuwe wapenstok. De verdachte trekt hier zo hard aan dat het klittenband van mijn houder losschiet van mijn riem. In de wilde bewegingen van de verdachte schuift de wapenstok uit. Mijn collega krijgt twee klappen met de wapenstok op zijn scheenbeen. Daarna weten we de verdacht alsnog te overmeesteren.”

Voorafgaande aan de pilot gaf een klein deel (15%) van de agenten aan deze wapenstok weleens verloren te hebben. De korte wapenstok zit altijd goed opgeborgen in de zoom van de broek, verlies is dan praktisch onmogelijk. Bikers (agenten op de mountainbike) dragen de korte wapenstok in een ring aan de koppel, waardoor het risico op verlies groter is. Wanneer je de korte wapenstok trekt is het voornamelijk lastig om deze weer terug te stoppen in de zoom van de broek. In een hectische situatie of bij een aanhouding is er geen tijd om de korte wapenstok op de gewenste wijze terug te stoppen, dan is deze een sta in de weg.

Na zes maanden van de proef geeft een klein deel van de agenten (9%) aan deze stok wel eens verloren te hebben. Dit cijfer is echter niet te vergelijken met de eerder genoemde 15 procent verlies van de korte wapenstok, omdat het verschillende periodes betreft. Diverse houders kennen de mogelijkheid om de wapenstok in uitgeschoven stand terug te schuiven. In de

praktijk hebben agenten meerdere keren in of na een hectische situatie de wapenstok op deze manier opgeborgen. Dit wordt als praktischer ervaren dan het opbergen in de zoom van de broek en is bovendien een stuk veiliger. Driekwart (77%) van de agenten vindt de uitschuifbare wapenstok makkelijk op te bergen. Een klein deel (7%) is het hier niet mee eens.

5.7. Kleur

De kleur van de korte wapenstok is zwart. Een meerderheid van 54 procent vindt dat dit de juiste kleur is voor deze wapenstok, een derde is neutraal en een klein aantal respondenten (13%) vindt zwart niet de juiste kleur. In Zwolle is de chroomkleurige versie van de wapenstok getest. De in Deventer geteste wapenstok is zwart. Agenten zijn verdeeld in voorkeur voor een bepaalde kleur. De helft van de agenten geeft voorkeur aan een zwarte wapenstok (52,6%) en de andere helft prevaleert de chroom gekleurde wapenstok (47%). In Zwolle wordt hoofdzakelijk de voorkeur aan de chroomkleur gegeven en in Deventer verkiest men de zwarte wapenstok. De kleur die men gebruikt heeft dus de voorkeur. Verscheidene agenten stellen dat de chroomkleur goed op valt in het donker, beter zichtbaar is en zodoende meer bijdraagt aan de uitstraling. Bovendien zou deze kleur meer afschrikken omdat het publiek duidelijk kan zien dat deze wapenstok van een metaalsoort is gemaakt, waardoor de stok harder oogt. De vaak nachtelijke omstandigheden waarin de wapenstok wordt gebruikt maken dat de zwarte versie vaak minder zichtbaar is. Enkelen benoemen dit juist als een voordeel, omdat de stok daardoor onopvallender kan worden gedragen en getrokken. Eén agent merkt op dat hij de zwarte wapenstok beter bij de uitrusting vindt passen en daardoor een professionelere uitstraling heeft.

5.8. Andere toepassingen van de uitschuifbare wapenstok.

Gedurende de pilot is de uitschuifbare wapenstok zeker vier keer gebruikt om een ruit of raam door te slaan en vervolgens te strippen. Dit heeft de agenten onder meer in hun taak ter aanhouding van een verdachte als ter hulpverlening gediend (kader 4.7.). De ervaringen hiermee zijn positief omdat deze wapenstok langer is, van metaal is en een ruit eenvoudig doorgaat. De risico's op verwondingen blijven daardoor beperkt. Overigens zijn ook andere toepassingen gemeld. Voorbeelden zijn het uit het water halen van een voorwerp en het openen van een vastgelopen lift om iemand te bevrijden. De uitschuifbare wapenstok wordt overigens niet aantoonbaar vaker gebruikt voor andere toepassingen dan de korte wapenstok. Maar liefst de helft van de agenten (48%) zei de korte wapenstok te gebruiken voor andere dan dreigen en slaan. Van de pilotgroep zegt 43 procent de uitschuifbare wapenstok weleens voor andere toepassingen te hebben gebruikt tijdens de onderzoeksperiode.

Kader 5.7. Inslaan van een ruit ter hulpverlening

“Na een 112 melding van iemand die vermoedelijk in levensgevaar verkeerde waren wij ter plaatse op het genoemde adres. De persoon maakte een gorgelend geluid aan de telefoon. Wij stonden daar voor de deur maar niemand deed open. Ik heb toen via de meldkamer het adres gecontroleerd. Toen ik bij het VAG-team werkte beschikten wij over speciaal gereedschap om een ruit door te halen. Nu dacht ik aan mijn wapenstok. Ik heb het raampje in de deur hiermee ingeslagen. Daarop kan mijn collega de deur van buiten openen en konden wij eerste hulp toepassen. “

6. Preventieve effectiviteit

In de preventieve werking van een geweldmiddel zijn twee vormen te onderscheiden. De meest concrete vorm is zichtbaar bij het directe gebruik van het geweldmiddel. Het trekken van of het dreigen met dit geweldmiddel resulteert in dat de tegenstrever zijn activiteit staakt of bevelen van de politie opvolgt. Deze vorm is in zekere zin vergelijkbaar met het afgeven van een waarschuwingsschot waarop door de tegenstrever wordt gehoorzaamt.

Een ander, minder concrete en minder zichtbare vorm van een preventieve werking is de bijdrage die het geweldmiddel levert aan de uitstraling en gezag van de politie op straat. Het vertrouwen in het geweldmiddel door de agent enerzijds en het imago van het geweldmiddel anderzijds, draagt in die vorm bij aan een doeltreffendheid en gezaghebbend politieoptreden. Dit hoofdstuk gaat in op de bevindingen omtrent de directe preventieve werking (6.1) worden omschreven. Daarop volgt de indirecte preventieve bijdrage van de uitschuifbare wapenstok aan de veiligheid op straat en de veiligheid van de agent (6.4.). Afsluitend worden de resultaten getoond van een experiment dat het directe preventieve effect beschrijft (6.5).

6.1. Dreigen met de wapenstok

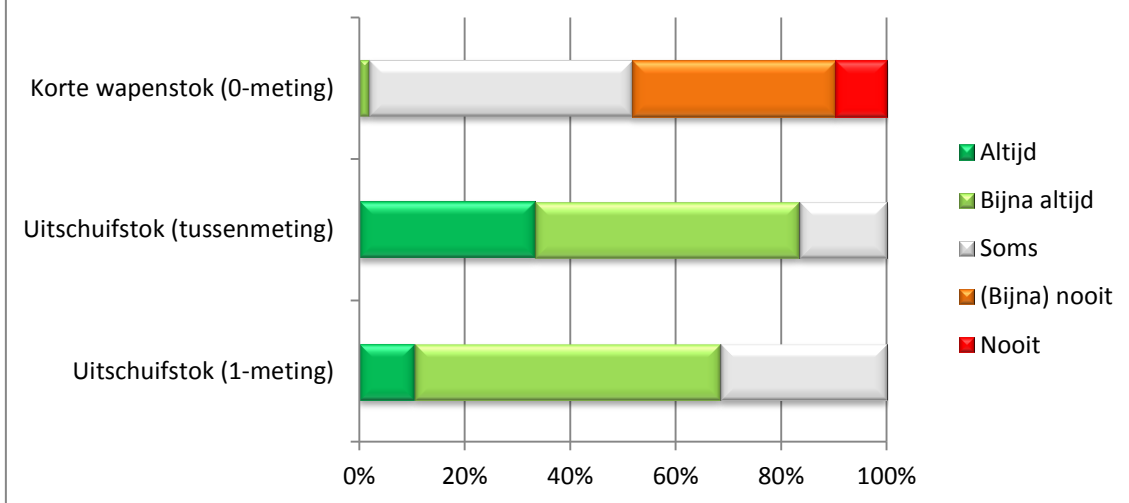
Het vertrouwen onder agenten in het effect van het dreigen met de korte wapenstok is bijzonder laag. De helft van de politieagenten stelt dat de korte wapenstok soms effect heeft. Volgens de andere helft (48%) heeft de korte wapenstok nooit of bijna nooit effect.

De verwachting dat de uitschuifbare wapenstok een sterkere preventieve werking zal hebben is groot onder politiemensen. Voorafgaand aan de pilot zegt maar liefst 80 procent van de agenten te verwachten dat het dreigen met de uitschuifbare wapenstok het uitgaanspubliek effectievere wijze op afstand houdt dan het dreigen met de korte wapenstok. Enkel één van de 67 respondenten heeft deze verwachting niet (2%).

Na zes maanden ervaring met de uitschuifbare wapenstok zijn agenten nog altijd overwegend positief over het afschrikkende effect van deze wapenstok. Niet alle agenten hebben hier ervaring mee. Agenten die de wapenstok gebruikten, ervaren dat het ter hand nemen of dreigen met deze stok bijna altijd een afschrikkend effect heeft op het uitgaanspubliek. Volgens een derde van deze agenten is dit altijd het geval, volgens de helft bijna altijd en volgens één op de zes agenten heeft het ter hand nemen van of het dreigen met de uitschuifbare wapenstok soms effect (figuur 6.1).

Aan het einde van de proef is de ervaring groter, maar het beeld over het preventieve effect minder positief ten opzichte van de tussenmeting. Klaarblijkelijk wordt ook de uitschuifbare wapenstok na verloop van tijd meer en meer op zijn gebruikswaarde geschat. Een vergelijkbaar proces was ook zichtbaar bij het gebruik van de pepperspray (zie hoofdstuk 4). Verscheidene agenten geven een toelichting op hun oordeel over het effect van het dreigen met de uitschuifbare wapenstok (Kader 6.1). Verschillende politiemensen hebben ervaringen dat het publiek daadwerkelijk schrikt bij het gebruik, maar worden op straat ook benaderd door mensen die geïnteresseerd of benieuwd zijn naar de 'nieuwe wapenstok.' De oorzaak voor het zo nu en dan uitblijven van een schrikreactie verklaren enkele agenten door vermeend alcohol of verdovende middelengebruik van de tegenstrever.

Figuur 6.1: Agenten over het effect van het dreigen met de wapenstok

Kader 6.1: Ervaringen met het dreigen met de wapenstok

“Het uitslaan van de wapenstok maakt zichtbaar indruk op mensen.”
 “Na het uitslaan neemt men direct afstand en kijkt men verschrikt naar het materiaal.”
 “Mensen schrikken van het snel uitschuiven van de stok, het publiek weet dan dat het menens is.”
 “Soms schrikt het dreigen niet af. Bijvoorbeeld als een persoon te veel alcohol, medicijnen of drugs heeft gebruikt. Op dat moment heeft men geen pijngrens en de volgende dag is de uitwerking pas zichtbaar.”

6.2. Dreigend succes

Er zijn verscheidene incidenten bekend waarin alleen is gedreigd met de uitschuifbare wapenstok. Het dreigen heeft bij deze incidenten voldoende effect gehad om de tegenstrever tot stoppen te dwingen. Opmerkelijk is het voorbeeld van een agent die een melding krijgt dat een man die in zijn zwembroek op straat met een mes staat te zwaaien. Ter plaatse trekt de agent direct zijn uitschuifbare wapenstok en neemt de gevechtshouding aan. Hij ziet de verdachte op afstand en bedenkt zich nog wel dat ook het vuurwapen nodig kan zijn. De agent roept de verdachte aan en vraagt of hij een mes bij zich heeft en dreigt intussen nog altijd met de uitschuifbare wapenstok. De verdachte antwoordt daarop bevestigend en laat het mes op de grond vallen. Uiteraard is dit geen onverkort pleidooi voor het gebruik van een wapenstok tegenover een steekwapengevaarlijke verdachte. Wel is het een goed voorbeeld van een agent die vertrouwen heeft in de uitschuifbare wapenstok en daarmee een tegenstrever kan overtuigen om zijn wapen neer te leggen.

Tweemaal is de wapenstok met succes gebruikt als dreigmiddel ter afscherming van een aanhouding. In één van deze twee incidenten wordt een persoon beledigend richting agenten te midden van een groep van ongeveer 15 jongeren. Om doortastend op te treden is er voor gekozen deze persoon aan te houden. De persoon werkt niet mee en wordt uit de groep

weggesleept. De groep bemoeit zich met de aanhouding. Samen met de gearriveerde assistentie vormen de agenten een linie. De groep jongeren blijft echter de aanhouding frustreren. Dan wordt op commando vanuit de linie de wapenstok getrokken. Direct houdt de groep afstand en ontstaat er ruim voldoende werkruimte.

6.3. Een korte schrikreactie

Een analyse van de incidenten waarbij er daadwerkelijk met de wapenstok is geslagen geeft een ander beeld van het preventieve effect. Bij verschillende van deze incidenten is het voor de tegenstrever en omstanders niet zichtbaar geweest dat de wapenstok door de agent werd getrokken. Hierdoor was een preventief effect van de wapenstok dus niet van toepassing en niet meetbaar. Voorbeelden hiervan zijn een verstoorde verdachte die door een agent van achteren benaderd wordt of meerdere situaties die dermate escaleren dat er direct geweld toegepast wordt, zonder dat er dreigen aan te pas komt. In de laatstgenoemde situaties trekt de agent de wapenstok en schuift deze uit in de slaande beweging naar de tegenstrever. Er wordt dus niet vooraf met het gewelddoel bedreigd en een preventieve werking is niet mogelijk.

In zeker vijf rake incidenten sorteert het trekken en dreigen met de wapenstok wel degelijk een preventief effect. Opmerkelijk is dat dit effect vaak van korte duur is waardoor de situatie alsnog uit de hand kan lopen. In kader 6.2 een kenmerkend voorbeeld.

Kader 6.2.: Een tijdelijk afschrikkende effect

“Er komt een beschonken man uit de kroeg. Omdat deze man met een glas naar buiten komt raakt hij in discussie met de portier. Ondanks mijn inmenging loopt dit steeds meer uit de hand. Ik heb hem gevraagd zich te verwijderen. Ik heb hem toen een duw gegeven, maar dit deed hem weinig. Hierop heb ik de wapenstok getrokken. Toen zag ik dat hij keek en zich omdraaide en aanstalten maken om weg te komen. Ik riep: *‘verwijderen of er wordt geweld gebruikt!’* Maar hij liep niet weg, hij bleef iets verderop het terras staan. Hij had wel gezien dat ik de uitschuifbare wapenstok uitsloeg. Hij stond toen ongeveer drie meter van mij af. Als reactie op het uitslaan liep hij weg, maar hij draaide zich halverwege het terras weer om. Uiteindelijk heb ik hem alsnog twee keer met de wapenstok moeten slaan om mijn doel te bereiken.”

In een situatie van groepsoptreden zien we hetzelfde effect op grotere schaal voorbij komen. In deze situatie is een onrustige groep meerdere malen gezegd zich te verwijderen. De agenten gaan in linie staan en werken volgens de procedures van het groepsoptreden. Zij staan dan tegenover circa 15 tegenstrevers. Alle agenten trekken en schuiven de wapenstok, na een commando daartoe, gelijktijdig uit. Als reactie op het schuiven lopen de tegenstrevers circa twee tot drie meter achteruit en houden zich voor een kort moment stil. Zij lijken op dat moment zichtbaar van onder de indruk te zijn van het politieoptreden. Deze situatie duurt ongeveer vijf seconden. Ook hier is, tijdens een groepsoptreden, een kortstondig preventief effect waar te nemen.

In een meeste situaties waarbij de wapenstok is gebruikt om te slaan is geen preventief effect waar te nemen. Het dreigen heeft daarbij niet of nauwelijks een rol van betekenis. De mogelijkheid voor een preventief effect bestaat vaak niet of nauwelijks. In enkele gevallen

heeft de wapenstok zelfs een escalerend effect gehad. Een duidelijk voorbeeld hiervan is een incident aan het begin van de proefperiode. Er was sprake van een vechtpartij waarbij de onoverzichtelijke situatie geen mogelijkheid bood om in linie op te treden. Als de politie vervolgens ter plaatse komt zijn het voornamelijk de omstanders die de situatie doen escaleren en de politie uitdagen. Het uitschuiven van de wapenstok verloopt dan niet tegelijk. Als de eerste agent zijn uitschuifbare wapenstok trekt om hier mee te dreigen, wordt hier door de jeugd heel wisselend op gereageerd. Een aantal omstanders neemt afstand, anderen doen dit juist niet en roepen dingen als: “Hij heeft zo’n stokje van de overheid, dat doet mij niks!” De situatie escaleert, er ontstaan verschillende confrontaties tussen politie en uitgaanspubliek en er worden meerdere aanhoudingen verricht. Even later komt een agent tegenover een van de tegenstrevers te staan en dreigt met de wapenstok. Hierop wordt wel gereageerd met “nee, nee, niet slaan.” De tegenstrever staakt dan zijn verzet. Bij ditzelfde incident heeft de wapenstok zowel een escalerend als een preventief effect. Overigens wordt het escalerende of provocerende effect van het dreigen met de wapenstok ook vergeleken met de korte wapenstok in het verderop beschreven experiment. Respondenten percipiëren het dreigen met de korte wapenstok niet als minder provocatief als het dreigen met de uitschuifbare wapenstok.

6.4. Het indirecte preventieve effect

Bij één van de incidenten nam een agent een indirect preventief effect van de wapenstok waar. In deze situatie belaagden twee jongens twee agenten die een vriend van de jongens aanhielden. Toen zij aankwamen stormen riep één van deze jongens naar de ander: “*kom we gaan, anders krijgen we hetzelfde als in Schalkhaar.*” De jongen refereerde daarmee aan een recent incident in Schalkhaar waar de politie had geslagen met de uitschuifbare wapenstok. Dit incident heeft de nodige aandacht gehad in de lokale media en blijkbaar ook deze jongen bereikt. Het resultaat was dat deze jongen de belaging staakte en er vandoor ging. Hij kon zijn vriend hier niet van overtuigen. Tegen hem is vervolgens ook de wapenstok ingezet. Een enkeling moet het effect van de wapenstok kennelijk ervaren.

Een indirect preventief wordt in de regel niet zichtbaar in confrontaties, maar juist door het uitblijven van confrontaties. In hoofdstuk 4 zien we dat er in de proefperiode wel een daling van verbaal geweld zichtbaar is, maar nog niet zozeer een daling van het fysieke geweld. Meer dan de helft van de agenten (56%) ziet sinds de start van de proef echter geen concrete verschillen in de houding van en interactie met het publiek. Daarbij wordt genoemd dat het publiek terugdeinst in (potentiële) geweldsituaties. Anderen zien een verschil in de houding van VOS-medewerkers, maar zien geen verschil in de houding van het publiek. Na geweldtoepassing weten agenten vaak niet hoe het publiek heeft gereageerd omdat men te gefocust is op het geweld van de tegenstrever. Maar in sommige situaties weten agenten ook de reactie van het publiek vast te leggen op hun netvlies. Daar waar de tegenstrever het gewelddoel volledig aan zijn reacties voor bij laat gaan zijn het de omstanders die wel degelijk op het geweld reageren.

Kader 6.3. De reactie van omstanders op het gebruik van de uitschuifbare wapenstok.

“In eerste instantie probeer je ze wel uit elkaar te trekken, maar in je eentje lukt dat niet. Ik heb toen drie klappen uitgedeeld. Pas toen ik hem daadwerkelijk gebruikte zag je dat

de mensen naar achteren gingen en dachten van 'oow, dat is serieus.' Ik kon niet op de benen slaan, maar ik heb twee van hen op de armen geslagen en één op de schouders bovenop. Het waren best wel bezopen gasten, ook wel beren kan ik zeggen, maar het hielp wel. Je ziet een schrikreactie, door de klap had men door dat het serieus was, en ik moet zeggen dat ondanks dat ze gedronken hadden ze wel reageerden en zelfs door maatjes weggetrokken werden. Bij een van hen zag ik een duidelijke pijnreactie, hij greep ook direct naar zijn schouder. Toen ik drie tikken had uitgedeeld zag je de meute uit elkaar gaan en zag je dat er ruimte kwam.

"Je ziet de mensen bij de coffeeshop dan wel kijken van 'nu zijn de rapen gaar.' Ook onder de Go Ahead Eagle supporters zal dit een duidelijk signaal zijn geweest. Ik heb voluit geslagen, ik weet nu ook wel wat voor impact die heeft. Naarmate je hem vaker gebruikt weet je hoe die over komt, wat voor schade die aanricht."

"Ik had het idee dat het handjevol omstanders meer onder de indruk waren van het wapenstokgebruik dan de verdachte zelf. Later bleek de verdachte overigens cocaïne gebruikt te hebben en reageerde waarschijnlijk om die reden niet."

6.5. Het experiment

Drank en drugs zijn in veel situaties van invloed op de reactie van de tegenstrever. Door de beïnvloeding van middelen of door adrenaline is de tegenstrever niet of in mindere mate gevoelig voor signalen uit de omgeving. Uiteraard zijn er nog meer omstandigheden die het gedrag van het uitgaanspubliek kunnen beïnvloeden. Voorbeelden zijn de aanwezigheid van vrienden of omstanders, het karakter van de persoon of de weersomstandigheden. De invloed van deze factoren op een individuele situatie is vaak niet of slechts in beperkte mate meetbaar. Om een objectieve vergelijking te kunnen maken is het preventieve effect van zowel de korte als van de uitschuifbare wapenstok onderworpen aan een experiment.

In een experimentele setting zijn metingen gedaan naar het preventieve schrikeffect van het trekken en het dreigen met de uitschuifbare wapenstok en de korte wapenstok. De insteek van het experiment was om de wapenstok uit zijn natuurlijke omgeving te halen om zodoende een objectievere vergelijking te kunnen maken. Externe factoren als bijvoorbeeld weersomstandigheden, aanwezigheid van publiek, mate van drank en middelengebruik zijn hiermee uitgesloten.

Aan het experimentele deelonderzoek namen 36 personen deel waarvan 27 mannen en 9 vrouwen. Het ging om leerlingen van de MBO-opleiding Handhaver Toezicht en Veiligheid (HTV) aan het Deltion College te Zwolle. Zij waren tussen de 16 en 21 jaar oud. De leerlingen werden verdeeld in 2 groepen, groep A en groep B. Het experiment met groep A (14 leerlingen) startte om 08.30 uur en het experiment met groep B (22 leerlingen) om 12.00 uur. De eerste 6 deelnemers uit groep A werden geconfronteerd met een agent met de korte wapenstok. De volgende 8 deelnemers uit groep A werden geconfronteerd met een agent met de uitschuifbare wapenstok. Groep B werd in omgekeerde volgorde geconfronteerd met de agent. De eerste 11 deelnemers uit groep B zijn geconfronteerd met een agent met de

uitschuifbare wapenstok en de volgende 11 deelnemers uit groep B met de korte wapenstok. Zie figuur 6.2. voor een impressie van de opzet van het experiment.

De metingen zijn systematisch verricht. Verschillen in resultaten zijn toe te wijzen zijn aan het trekken en dreigen met de verschillende typen wapenstokken. Daarnaast waren de deelnemers onwetend over het experiment. De deelnemers kregen individueel en direct voorafgaand aan deelname de volgende instructie: *“Je bent hier in een kroeg. Je wilt je fiets pakken om daarmee naar huis te gaan. Jouw fiets staat aan het einde van de lijn die je voor je op de grond ziet. Tijdens het lopen (met constante normale pas) kun je iemand tegen komen. Je mag met deze persoon in discussie om jouw fiets te kunnen pakken.”*

De deelnemer loopt de sportzaal binnen en ziet een fiets staan. Enkele meters voor de fiets staat een agent. Zodra de deelnemer een onopvallende rode lijn overschrijdt, begint de agent te handelen. De handelingen van de agent zijn in elke casus identiek en om deze reden geminimaliseerd tot:

- (1) het uitstappen;
- (2) het trekken, uitschuiven van de wapenstok en het aannemen van de gevechtshouding; en
- (3) het roepen van “Politie, afstand houden.”

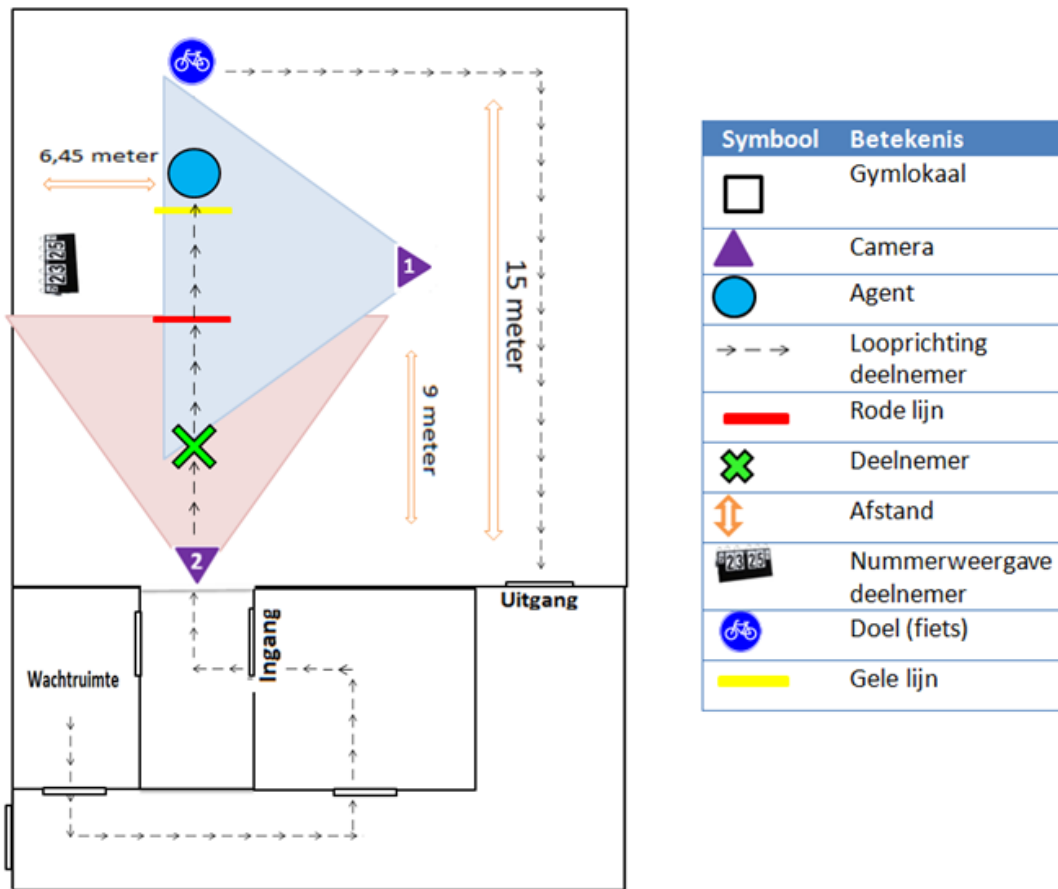
Na de reactie van de deelnemer wordt zijn of haar naam geroepen en wordt de deelnemer uit de zaal geleid.

Elke individuele deelname is vastgelegd met twee digitale camera's¹, een hartslagmeter² en een vragenlijst. De camera's registreren een zij- en een achteraanzicht van de deelnemer. De hartslagmeter is om de borst van de deelnemer gebonden en wordt live-geregistreerd. Direct na afloop van deelname vult de deelnemer een korte vragenlijst in. We meten het preventieve effect van de uitschuifbare en korte wapenstok dus aan de hand van vier verschillende metingen namelijk: een hartslagmeting, een dubbele videoanalyse en een vragenlijst.

¹ Merk en type camera: Sony HDR-CX210 Handycam®, **8 GB**, 1920 x 1080 Full HD, 60i recording, 5.3MP stills, Exmor® R CMOS sensor, 30x extended zoom, Carl Zeiss® Vario-Tessar® lens, 2.7"

² Merk en type hartslagmeter: Suunto® comfort dual belt ant

Figuur 6.2. Bovenaanzicht experiment

6.5.1. Hartslagmetingen

Bij het gros van de hartslagmetingen (hartslagmeter (Suunto® comfort dual belt ant) is voorafgaande aan het experiment een stijging zichtbaar. Op dat moment weet de deelnemer niet wat hem of haar te wachten staat. De stijging kent een piek op het moment dat de wapenstok is getrokken (zie voorbeeld figuur 3). Voor elke deelnemer is de gemiddelde hartslag in de minuten voorafgaande aan deelname afgezet tegen de piek op het moment van het trekken van de wapenstok. Het hartslagniveau op het moment van het trekken van de wapenstok minus het gemiddelde hartslagniveau is het gemeten verschil.

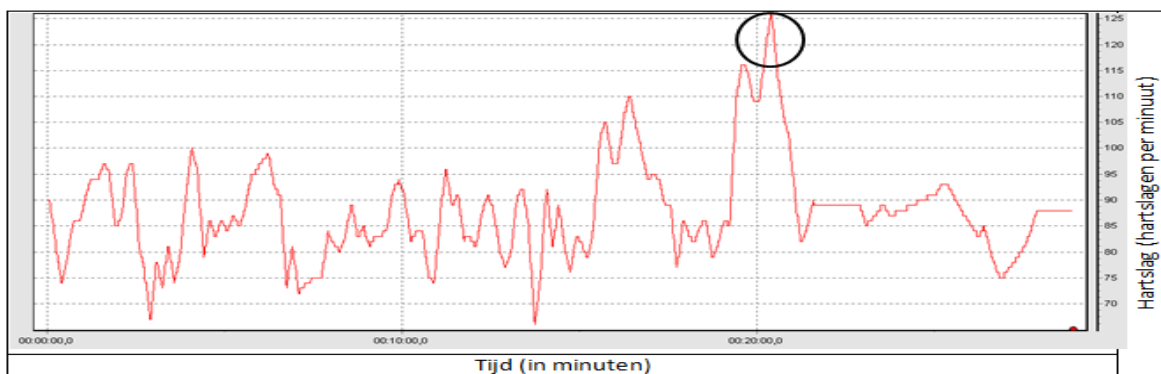
De gemiddelde normale hartslag van alle deelnemers bij het trekken van de korte wapenstok is 97,4 hartslagen per minuut, de gemiddelde maximale hartslagen per minuut is 126,5. Het gemiddelde verschil van alle deelnemers bij het trekken met de korte wapenstok bedraagt dus 29,1 hartslagen per minuut. De gemiddelde normale hartslag van alle deelnemers bedraagt 97,6 hartslagen per minuut, de gemiddelde maximale hartslag bij het trekken van de uitschuifbare wapenstok per minuut is 124,4. Het gemiddelde verschil van alle deelnemers bij het trekken met de uitschuifbare wapenstok bedraagt dus 26,8 hartslagen per minuut.

Uit de hartslagmeting blijkt dat de het verloop van de hartslag van een persoon die wordt geconfronteerd met een agent met de korte wapenstok licht verschilt (2,3hpm) met het verloop van de hartslag van een persoon die met een agent met de uitschuifbare wapenstok wordt geconfronteerd. Opmerkelijk genoeg wordt er een sterkere stijging van de hartslag

waargenomen bij het trekken van de korte wapenstok dan bij het trekken van de uitschuifbare wapenstok.

In figuur 6.3. is de hartslagmeting van een persoon, die is geconfronteerd met een agent met de korte wapenstok afgebeeld. De omcirkelde piek is het moment waarop de wapenstok werd getrokken. Er is een stijging van de hartslag zichtbaar. Ook wordt in dit voorbeeld duidelijk dat kort voorafgaande aan deelname van deze test persoon al twee lichte stijgingen waarneembaar zijn. Deze stijging is bij veel deelnemers zichtbaar en plaatst de hartslagmetingen in perspectief. De stijgingen in hartslag komen niet enkel voor rekening van de agent die de korte of uitschuifbare wapenstok trekt.

Figuur 6.3.: Voorbeeld van de hartslag van deelnemers aan het experiment.

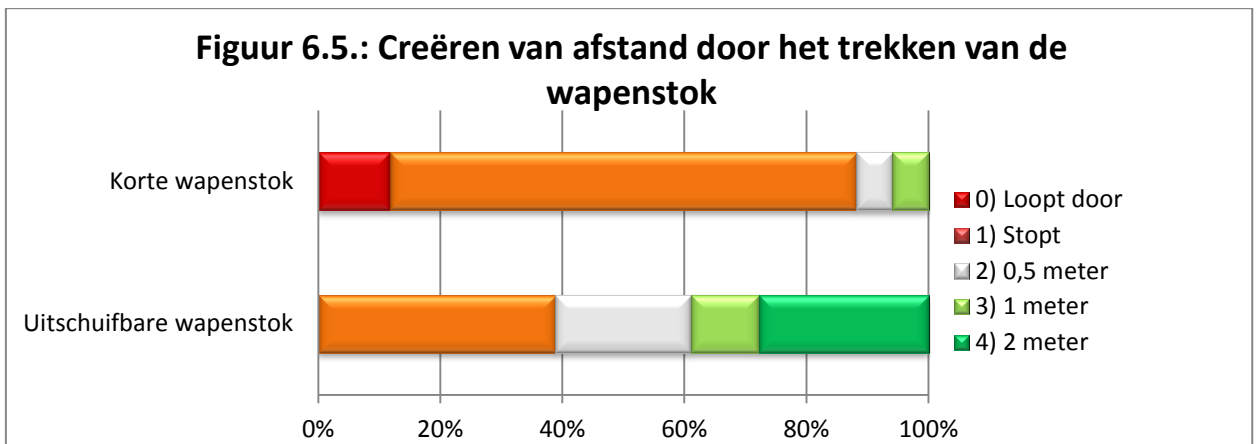
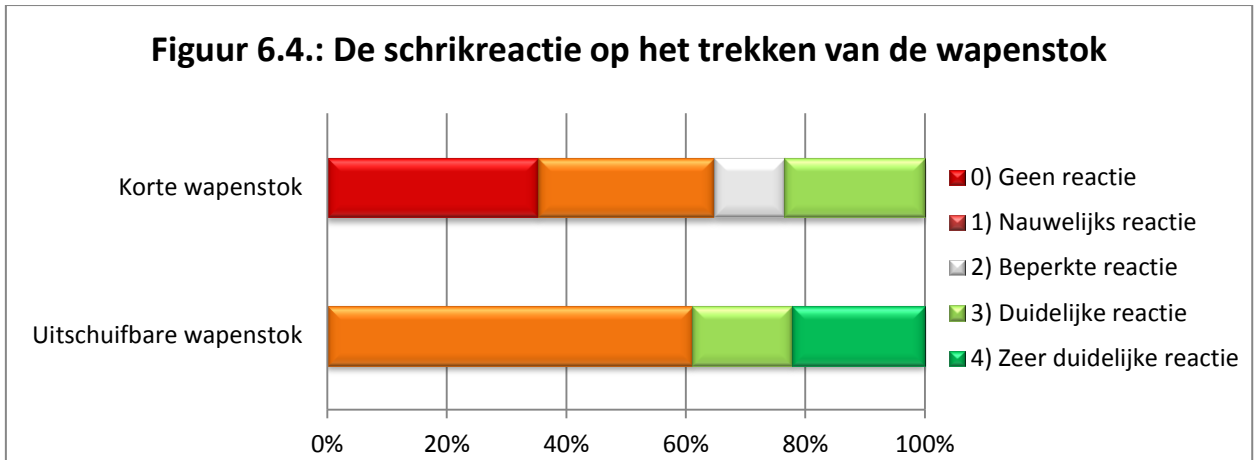
6.5.2. De fysieke reactie (videoanalyse)

Het experiment is vastgelegd met een digitale videocamera. Aan de hand van de beelden zijn de reacties van de deelnemers beoordeeld en vervolgens ingedeeld in vijf categorieën van *geen reactie* tot een *zeer duidelijke reactie*.

De gemiddelde schrikreactie van deelnemers die worden geconfronteerd met de korte wapenstok is beduidend minder heftig dan de schrikreactie van de deelnemers die geconfronteerd worden met de uitschuifbare wapenstok. De fysieke reactie van de deelnemers die werden geconfronteerd met een agent met de uitschuifbare wapenstok is in het algemeen beter zichtbaar. Figuur 6.4. toont dat meer dan een derde van de deelnemers geen schrikreactie vertoonde op het trekken van de korte wapenstok. Het trekken van de uitschuifbare wapenstok zorgde in 100 procent van de gevallen voor een reactie en in 22 procent van de gevallen voor een zeer duidelijke reactie. Het trekken van de uitschuifbare wapenstok levert een zichtbaar duidelijkere fysieke reactie op dan het trekken van de korte wapenstok.

De bovenstaande omschreven beelden zijn ook gebruikt voor een analyse van de afstand die de deelnemer neemt op het moment dat de wapenstok getrokken wordt. Daarvoor zijn de afstanden op de vloer aangegeven. De waargenomen afstanden zijn afgerond en in een vijftal categorieën ingedeeld. Het resultaat van de verdeling is zichtbaar in figuur 6.5. De verschillen tussen de twee groepen die geconfronteerd werden met de twee wapenstokken worden hier nog duidelijker. Bij het dreigen met de korte wapenstok blijft men overwegend stil staan, terwijl de groep die wordt geconfronteerd met de uitschuifbare wapenstok in meerderheid

afstand neemt van de agent. Deze deelnemers nemen beduidend vaker afstand bij het trekken van de uitschuifbare wapenstok dan bij het trekken van de korte wapenstok.

6.5.3. Perceptie van de respondent

Om inzicht te krijgen in de mogelijke verschillen in perceptie van deelnemers, vulden alle deelnemers na afloop van het experiment een individuele vragenlijst in met hierop 13 vragen. De deelnemers konden door middel van een 10-puntenschaal aangeven in welke mate zij een bepaalde term van toepassing vonden op de agent waarmee zij werden geconfronteerd. De 13 vragen representeren zes verschillende termen van het politieoptreden. Vijf van deze zes termen vertegenwoordigen mechanismen die een direct preventief effect veroorzaken. De zesde term is een negatieve term en gaat over het uitlokken van negatief gedrag, escalatie of provocatie. De agenten weten op het moment van invullen niet dat het experiment is gericht op het meten van effecten van twee verschillende wapenstokken.

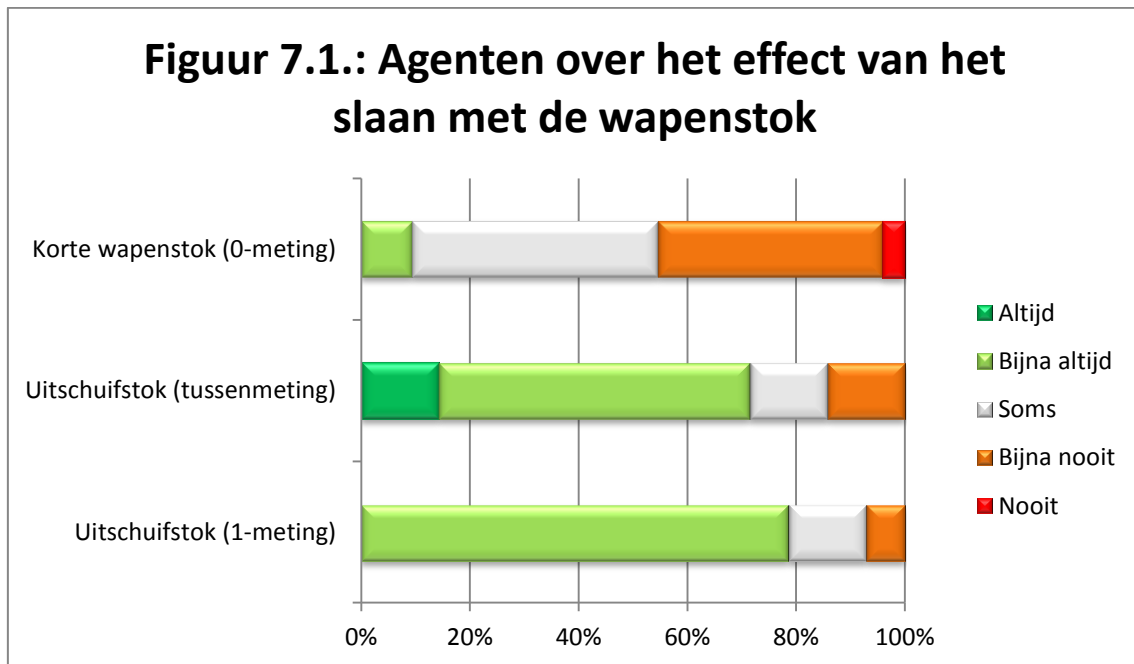
Op alle mechanismen scoort de agent met de uitschuifbare hoger dan de agent met de korte wapenstok (tabel 6.1.). Men ervaart voornamelijk dat er meer dreiging (+36%) uitgaat van de uitschuifbare wapenstok dan van de korte wapenstok. Ook wordt de agent met de uitschuifbare wapenstok in het experiment als beduidend afschrikwekkender (+12%) beleefd dan de agent met de korte wapenstok. Met een relatief klein verschil wordt de 'indrukwekkendheid' beleefd. Absoluut gezien is de angstbeleving relatief laag en scoort de uitstraling van gezag relatief hoog. Naar de beleving van de respondenten wordt de agent met de wapenstok niet als bijzonder provocerend ervaren, bovendien is dit het enige punt waarbij geen verschil wordt ervaren tussen het gebruik van de twee wapenstokken.

Tabel 6.1: Perceptie van de deelnemers, gemiddelde score naar type wapenstok.

	Korte wapenstok	Uitschuifbare wapenstok	Verskil absoluut	Verskil procentueel
Dreigend	4,5	6,1	+1,6	+36%
Indrukwekkend	6,0	6,3	+ 0,3	+5%
Afschrikkend	5,0	5,6	+ 0,6	+12%
Beangstigend	4,5	4,9	+ 0,4	+9%
Provocerend	3,7	3,7	+ 0,0	+0%
Gezaghebbend	7,5	8,2	+ 0,7	+9%

7. Repressieve effectiviteit

Agenten zijn kritisch geweest over de slagkracht die de korte wapenstok biedt. De pilotgroep heeft overwegend ervaren dat de korte wapenstok soms tot bijna nooit effectief is. De verwachtingen met betrekking tot effectiviteit van de uitschuifbare wapenstok waren dan ook hoog. Maar liefst 99 procent van de agenten uit de pilotgroep verwachtte dat de wapenstok altijd of bijna altijd repressief effect zou hebben (niet in onderstaande figuur). De ervaring leerde echter dat dit niet altijd het geval is. Al is men er overwegend van overtuigd dat de wapenstok altijd effect heeft, toch wordt het repressieve effect volgens zeker 1 uit 5 agenten in twijfel getrokken. Zij oordelen dat het slaan met de stok soms of bijna nooit effect heeft. Ook het slaan met de uitschuifbare wapenstok blijkt geen toveren en wordt na toepassing in de praktijk op waarde geschat. Echter, daarmee is het oordeel nog veel positiever dan het oordeel over de korte wapenstok. Volgens velen heeft het slaan met de uitschuifbare wapenstok veel vaker effect dan het slaan met de korte wapenstok. Zie ook figuur 7.1. Dit hoofdstuk moet meer inzicht bieden in de effecten van het slaan met de uitschuifbare wapenstok en bovenstaande ervaringen nuanceren.

7.1. De pijnreactie

Uit een analyse van 19 incidenten waarin daadwerkelijk met de uitschuifbare wapenstok geslagen is, blijkt het slaan in 13 gevallen (68%) een pijnreactie op te leveren. Een pijnreactie betekent niet altijd dat dit ook het gewenste effect geeft. Een voorbeeld daarvan is escalatie van de situatie. Omgekeerd kan ook zonder een pijnreactie het gewenste effect bereikt worden. Van de 19 incidenten werd in 13 incidenten (68%) het gewenste effect bereikt door het slaan met de uitschuifbare wapenstok.

Tabel 7.1. Pijnreactie afgezet tegen het bereikte effect van de slag.

	Geen gewenst effect	Gewenst effect
Geen pijnreactie	3	3
Pijnreactie	3	10

De pijnreactie die veelal zichtbaar wordt direct na het slaan is dat de tegenstrever met zijn hand grijpt naar de plek waar geslagen is. In enkele gevallen krimpt de tegenstrever daarbij wat ineen. Een dergelijke reactie biedt voor de agent vaak de ruimte om door te pakken als dat nodig is. De tegenstrever is dan kort uitgeschakeld en kan fysiek aangehouden worden. De pijnreactie kan tot gevolg hebben dat de tegenstrever beledigende uitspattingen doet of opmerkingen plaatst als 'Auw, je hebt mijn arm gebroken.' Dit laatste heeft men niet kunnen nagaan omdat de klap voldoende effect had, de tegenstrever zich verwijderde en niet aangehouden is. In veel situaties is het niet het geval dat een tegenstrever na een rake slag met de wapenstok volledig is overgeleverd aan de betreffende agent. Wel creert de pijn prikkel een kort moment van afleiding wat leidt tot bewustwording bij de verdachte of agenten kort de tijd geeft om door te pakken.

Kader 7.1: De effectieve slag

"Zij grijpt naar de plek waar ze geslagen wordt. Daarop houdt zij opnieuw afstand en blijft op circa 2 meter staan."

"Dat deed hij niet en hij schopte in mijn richting en toen heb ik hem 5 á 6 keer voluit op zijn bovenbenen geslagen. Hij had alle mogelijkheid om zijn inzet te staken maar dat deed hij niet. Ik heb in mijn PV ook gezegd dat ik niet het idee had dat mijn klappen nut hadden en daarom heb ik een afweging gemaakt en ben ik gestopt met slaan. Achteraf hoor ik van mijn collega, die in de houdgreep/wurggreep van de verdacht zat, dat hij zijn greep los kon krijgen door de klappen die ik gaf. De verdachte moest zijn aandacht verdelen tussen de greep en het afwerpen van de klappen met de wapenstok. Het heeft dus wel geholpen want door de klappen kon hij lossen."

"Tijdens een VOS-dienst, deze keer speciaal ingesteld voor een festival, kom ik tegenover een bekende te staan. Het is een bekende die vaker agressief tegen mij en mijn collega's is en ik weet dat hij professioneel aan kickboksen doet. Hij heeft een redelijk grof postuur. Omdat hij zo agressief reageert geef ik hem al vrij snel een trap waardoor hij op de grond valt. Hij staat direct op en komt in mijn richting. Ik trek de wapenstok. Bij het uitschuiven schrikt hij enigszins maar deze man neemt geen afstand. Ik geef hem met de wapenstok een tik op zijn schouder. Dit doe ik enigszins voorzichtig omdat ik niet wist wat de stok deed en dit even af moest tasten. Maar ook omdat ik het idee had dat een harde slag niet proportioneel zou zijn. Hij doet dan wel een stap naar achteren maar komt daarna ook weer direct in mijn richting. Daarop sla ik hem opnieuw op zijn schouder, nu doe ik dat wel wat harder. Ik heb hem dan twee keer geslagen, maar absoluut niet het idee dat ik hem pijn heb gedaan. Op dat moment komt mijn collega van zij om hem te grijpen. Ik berg mijn wapenstok snel en hij wordt door ons beiden in de boeien geslagen en met verzet aangehouden."

In zes incidenten levert de klap met de wapenstok juist helemaal geen pijnreactie bij de verdachte op. Dan wordt er soms gekozen voor ingrijpender geweld. In verschillende situaties wordt na inzet van de uitschuifbare wapenstok de diensthond ingezet. In één geval wordt door de tegenstrever zelfs niet gereageerd op de beet van de diensthond, het leek de verdachte niets te doen. Een veel voorkomende verklaring van agenten voor de hoge pijngrens van tegenstrevers is de invloed van alcohol of verdovende middelen. Ook de stevigheid van de

kleding, bijvoorbeeld een leren jas, wordt regelmatig genoemd als reden van een verminderd effect van het slaan. In één geval wordt een psychische aandoening door een verleden vol van geweld genoemd als verklaring van een hoge pijngrens bij de tegenstrever (kader 7.2.).

Kader 7.2.: Geen pijnreactie door alcohol, verdovende middelen en/of traumatisch verleden.

“Het is gewoon heel raar dat de verdachte gewoon niet reageert. We hebben geprobeerd hem op een nette manier aan te spreken maar daar reageert hij niet op. Ook als we hem slaan reageert hij niet. De situatie was dermate dreigend dat ik bijna een kogel door zijn been had geschoten. Zo extreem had ik het nooit verwacht. Hij reageerde gewoon niet, zelfs nadat we hem meerdere keren hadden geslagen. Ik gok dat hij onder invloed van drugs was. Dat beaamt de GGD arts. Zijn maat verklaarde dat hij veel alcohol op had.”

“De verdachte verklaarde later dat hij geen drugs heeft gebruikt en enkel een paar biertjes had gedronken. Hij zegt dat hij is mishandeld door zijn ouders en dat hij daardoor nu zijn pijn kan uitschakelen. Dit is een zeldzaam geval.”

7.2. Trefvlak

In de training wordt de agenten geleerd om op de armen en benen van de tegenstrever te slaan. De praktijk leert dat agenten zich in veel incidenten hier door de omstandigheden niet geheel aan kunnen houden. Een worsteling of een onverwachte beweging van een tegenstrever kan er toe leiden dat de slag anders uitkomt dan bedoeld. Een voorbeeld is een agent die verklaart zijn tegenstrever te willen raken op zijn benen, maar hem raakt op zijn hand omdat de tegenstrever zijn hand naar zijn been brengt. In de bekende incidenten waarin geslagen is, zijn de tegenstrevers dan ook niet alleen op de armen en benen geraakt. In maar liefst de helft van de incidenten zijn ook de rug, borst of andere delen van de romp geraakt. Echter, dit heeft niet tot ernstig of blijvend letsel geleid. In de registratie van het trefvlak wordt onderscheid gemaakt tussen hoofd, benen, armen en romp (zie tabel 7.2.). Het hoofd is in alle incidenten ontzien. Daar is ook nadrukkelijk op gewezen in de trainingen. Kort na afloop van de onderzoeksperiode wordt echter wel een tegenstrever binnen een raak incident op zijn hoofd geraakt tijdens een worsteling met een agent. De agent heeft dit later ook gezegd tegen de GGD-arts. Deze persoon bleek geen letsel van meer dan geringe betekenis te hebben opgelopen.

Tabel 7.2. Trefvlak (percentage van incidenten)

	Percentage van incidenten
Hoofd	0%
Armen	58%
Romp	50%
Benen	44%

*Het totaal overstijgt 100% omdat in verschillende incidenten meerdere lichaamsdelen zijn geraakt.

7.3. Doel van het geweld

Een analyse van het trefvlak afgezet tegen de pijnreactie en het bereikte effect levert geen concrete verschillen. Het trefvlak lijkt op basis van deze analyse niet van invloed op de pijnreactie van de tegenstrever of het bereikte effect van de slag. Het gewenste effect kan overigens ook sterk verschillende vormen aannemen en veelal gaat dit om een combinatie van verschillende gewenste effecten. Aan agenten is telkens na het incident gevraagd wat het doel van het geweld was. In twee derde (68%) van de incidenten betrof dit doel het *herstel van de openbare orde* en in meer dan de helft (58%) van de incidenten het *afwenden van geweld*. Een kleiner aandeel was *ter afscherming van een aanhouding* (40%) en *ter aanhouding* (30%). Als het doel van de inzet afgezet wordt tegen de effectiviteit (tabel 1.1) van de inzet, dan zien we dat de inzet van de wapenstok ter aanhouding verminderd effectief is (40%). De andere effecten worden relatief vaker bereikt (67%-70%) door toepassing van de uitschuifbare wapenstok.

Tabel 7.3. Doel en effectiviteit van inzet van de uitschuifbare wapenstok

<i>Doel /gewenst effect</i>	Percentage van incidenten	Percentage effectief
Herstel openbare orde	68%	67%
Afwenden van geweld	58%	71%
Afschermen aanhouding	40%	70%
Aanhouden	30%	40%

*Het totaal overstijgt 100% omdat een inzet meerdere gewenste effecten kan hebben.

7.4. Een terughoudende slag

Voorafgaande aan de pilot en tijdens de training waren agenten onder de indruk van het geweldsmiddel. Bij veel agenten bestond de verwachting dat deze uitschuifbare wapenstok voor meer letsel zou gaan zorgen dan het gebruik van de korte wapenstok. Dit was zelfs de voornaamste reden voor een enigszins sceptische houding van agenten binnen en buiten de pilot naar het nieuwe geweldsmiddel. Tijdens de trainingen wordt agenten geleerd om de wapenstok met kracht te gebruiken om ook daadwerkelijk effect te bereiken. Ook de Zweedse politie, die met hun ervaringen de Nederlandse politie heeft geïnstrueerd, leerde dat het gebruik van deze wapenstok in de regel niet tot ernstiger letsel leidt. Veel agenten geven na een incident aan dat zij deze wapenstok niet met maximale kracht hebben ingezet. Een veel genoemde reden daarvoor is de proportionaliteit. Het is niet in elke situatie nodig om voluit te slaan. De slag hoeft niet harder te zijn dan het gewenste effect. Dit bewustzijn van het proportionaliteitsbeginsel is er bij alle agenten. Een andere reden voor enige terughoudendheid bij het slaan met de uitschuifbare wapenstok is de eerder genoemde verwachting van ernstiger letsel en de onbekendheid met de effecten van dit wapen. De terughoudende slag is in enkele situaties afdoende om het gewenste effect te bereiken. De slag dient dan om tot de verdachte door te dringen wat de ernst van de situatie is en de verdachte stopt zijn actie of verzet. Maar in veel situaties is de terughoudende slag niet afdoende en zijn er alsnog extra slagen nodig om het gewenste effect te bereiken. Vaak compenseert de agent zijn terughoudendheid binnen het zelfde incident. Voornamelijk bij agenten die tijdens de onderzoeksperiode vaker de uitschuifbare wapenstok hebben gebruikt zijn door de ervaringen minder voorzichtig in het gebruik. Hun ervaring is dat de wapenstok maar beperkt letsel veroorzaakt en een hardere slag nodig is om effectief te zijn. Uiteraard

blijft de kracht van de slag de lastige afweging van proportionaliteitsafweging van de agent ter plaatse. Deze, vaak snel te nemen, beslissing is afhankelijk van veel factoren welke niet eens allemaal vast te stellen zijn. Denk aan het materiaal van kleding en de eerder genoemde toestand van de tegenstrever.

Kader 7.3: Terughoudendheid in het slaan

- “ De man die ik staande heb gehouden roept dan “jullie kankerwouten ook” en gaat snel naar binnen. Omdat ik alleen ben doe ik dan een melding naar mijn collega’s dat ik een aanhouding ga doen. De vriendin van de man hoort dat en rent ook de shop in en schreeuwt naar hem "je wordt zo aangehouden en je moet wegwezen." Zij komt vervolgens weer naar buiten en rent op mij af. Ik zie dan die vent met gebalde vuist en borst vooruit naar buiten komen. Ik doe een melding dat het helemaal mis gaat. Zij pakt mij dan vast en duwt mij weg, draait zich om en roept naar hem: "nee je moet wegrennen." Je ziet hem dan kijken en denken; 'Oja, dat moet ik doen.' Hij gaat rennen, ik duw die vrouw aan de kant en ren achter hem aan, ik zie al snel kans om hem tegen de grond te krijgen. Hij kan dan niets. Hij verzet zich maar ik heb hem in de klem. Dan hoor ik haar aankomen en zij springt mij direct in de nek. Ik duw haar van mij af. Ik voel dat de klem lossen begint te raken en als zij mij opnieuw aanvalt trek ik direct de wapenstok en geef ik haar een tik op haar rechterbovenarm. Ik sla haar lang niet maximaal, op circa 40 procent. Zij grijpt naar de plek waar ze geslagen wordt. Daarop houdt zij opnieuw afstand en blijft op circa 2 meter staan.”

- “ Ik heb niet voluit geslagen. Dit is de eerste keer dat ik dit ding gebruik en dan ben je toch nog een beetje aan het kijken van wat doet het? Als je straks de eerste mensen met breuken krijgt dan krijg je daar vast een hoop vragen over. De een is sterker, breder en heeft sterkere botten dan de ander. Omdat enig effect uitblijft sla ik een tweede keer wel harder.”

- “De boodschap kwam wel over. De eerste was op de zijkant van zijn lichaam. Die was vrij zacht, met als resultaat dat hij geen krimp geeft. Vervolgens heb ik fors uitgehaald. Nog een keer op dezelfde plek. Toen zag ik hem wel inzakken en is hij er strompelend vandoor gegaan. Verder is hij niet meer terug gekomen. Na het vertrek van deze man heb ik de wapenstok ingeschoven en ben ik naar mijn collega toegegaan.”

7.5. Pepperspray versus wapenstok

In 2001 en 2002 is de pepperspray landelijk ingevoerd. Pepperspray wordt op verschillende wijzen in lijn met de wapenstok geplaatst. Adang en Timmer (2003) plaatsen de wapenstok qua geweldniveau in de buurt van de wapenstok. De perceptie was veelal dat de pepperspray het gat tussen de wapenstok en de pepperspray op zou vullen. Na gebruikservaring is volgens de literatuur (zie hoofdstuk 2) de gepercipieerde zwaarte van de pepperspray veel lager. De korte wapenstok wordt hierin nog als ingrijpender beleefd. Overigens gaat de vergelijking enigszins mank omdat de omstandigheden waarin pepperspray en wapenstok gebruikt worden verschillend zijn. De Ambtsinstructie 1994 laat bijvoorbeeld geen ruimte voor het gebruik van pepperspray tegenover groepen. Daarnaast wordt van de korte wapenstok veelal aangenomen

dat dit gewelddmiddel enkel in horeca optredens wordt gebruikt. In drie uit 21 situaties uit de pilot ontmoeten deze gewelddmiddelen elkaar. Tweemaal is dit vanwege het uitblijven van effect van de pepperspray en één maal vanwege het niet tot de beschikking hebben van de wapenstok. Opvallend is dat agenten in twee situaties kiezen voor de uitschuifbare wapenstok nádat zij eerder de pepperspray verkozen. Dit suggereert dat de wapenstok als ingrijpender gewelddmiddel wordt gewaardeerd. Een situatie waarin de volgorde van gebruik van gewelddmiddelen andersom was heeft zich niet voorgedaan.

Kader 7.4. Gebruik van pepperspray én wapenstok

“Mijn collega sprayt de verdachte dan nog een keer. Ik zie dat de verdachte niet reageert. Ondertussen heeft de verdachte tweemaal een lading pepperspray in z’n gezicht gekregen. Hij roept dat hij niet wil meewerken. Dit is voor mij het moment om de uitschuifbare wapenstok uit te slaan en hiermee verder te gaan.”

“Ik heb zelf geen pepperspray gebruikt maar een collega wel. Ik kreeg een flinke walm in mijn gezicht en had 1 oog dicht zitten en last van een brandende huid in mijn nek. Nu besef ik ook dat pepperspray je niet per definitie tegenhoudt. Als je adrenaline zo hoog is dan ga je gewoon door. Dat deed ik ook. Toen ik tijdens de IBT werd gesprayd heb ik driekwartier rond gerend maar onder adrenaline heb je er veel minder last van.”

7.6. Korte versus uitschuifbare wapenstok

Enkele situaties illustreren het verschil van het slaan met de korte wapenstok en de uitschuifbare wapenstok. De agenten uit de proef werken tijdens deze proef nog veel samen met collega’s die hier niet aan deelnemen. Dit kan als zij een ander type dienst hebben dan de horecadienst of als agenten uit de noodhulpdienst de agenten in horecadienst ondersteunen. Dit laatste komt tijdens de proef binnen twee incidenten voor. Volgens de agenten blijkt een slag met de uitschuifbare wapenstok ook hier beduidend effectiever dan de slag met een korte wapenstok.

Een experimentele studie naar de impact van verschillende wapenstokken bevestigt het beeld dat door de agenten wordt geschetst. Volgens deze studie (Gervais,1994) biedt de uitschuifbare wapenstok van het beproefde merk 125 tot 230 procent van de maximale impact die de PVC-wapenstok biedt.

Kader 7.5. De korte en uitschuifbare wapenstok binnen één confrontatie.

“Op een gegeven moment zie ik een collega van de noodhulp een vervelende jongen een klap geven met de korte wapenstok waar nul reactie op komt. Toen dacht ik: nu heb ik een mooie kans. En of het nou aan de collegae ligt of aan de wapenstok, mijn stok voelde hij wel duidelijk aankomen. De verdachte gaf dit later ook zelf aan.”

“Als ik daar aankom zie ik een vechtpartij waarin verschillende collega’s betrokken zijn. Dan zie ik dat mijn collega’s de uitschuifbare wapenstok hebben getrokken. Ik besluit dan, vanwege de uniformiteit, mijn korte wapenstok ook maar te trekken. Wij staan dan op linie aan het einde van de steeg om een aanhouding af te schermen. Op dat moment zie je duidelijk dat de uitschuifbare wapenstok langer is en collega’s met deze

wapenstok meer afstand kunnen houden dan ik met mijn korte wapenstok. Er wil dan iemand door onze linie heen. Ik moet hem heel dicht bij laten komen voordat ik hem kan raken. Ik geef hem een beste lel, maar hij blijft dan gewoon staan. Alsof er niets gebeurd is. Vervolgens geeft mijn collega iemand een klap met de uitschuifbare wapenstok en deze persoon loopt met pijn aan zijn arm weg. Die zien wij dan niet meer terug.”

8. Letsel

De verslaglegging van letsel dat wordt veroorzaakt door het gebruik van de uitschuifbare wapenstok is beperkt, voor zover bekend in de periode tot januari 2013 zelfs uitgebleven. Tijdens het theoretische gedeelte van de trainingen werd zelfs verondersteld dat de uitschuifbare wapenstok breuken veroorzaakt, maar dat dit wel 'nette' breuken zouden zijn. Een empirische basis hebben wij hier niet voor kunnen vinden.

Het risico op letsel van door het gebruik van wapenstokken, kort, lang of uitschuifbaar, is volgens onderzoek in andere landen wel aanwezig. Nederlands onderzoek laat echter zien dat het letsel door gebruik van de korte wapenstok beperkt is (Hoofdstuk 2).

Voorafgaand aan de pilot is aan de agenten gevraagd of zij verwachten dat het slaan met de uitschuifbare wapenstok meer letsel zou veroorzaken dan het slaan met de korte wapenstok. Maar liefst 72 procent van hen verwachtte dat dit inderdaad het geval zou zijn. Negen procent verwachtte dat dit niet het geval zou zijn. Negentien procent gaf aan dat 'de ervaring het uit zal wijzen.'

Tijdens de pilot heeft de wapenstok bij meerdere tegenstrevers letsel veroorzaakt. In enkele gevallen is de aard van dit letsel niet duidelijk geworden, omdat de tegenstrever niet is aangehouden. Een voorbeeld daarvan is een situatie van groepsoptreden door de politie ter handhaving van de openbare orde. Het doel is dan niet om de personen aan te houden, maar om personen uit een gebied te verwijderen waarin de orde in het geding is. Overigens worden ook dan strafbare feiten gepleegd als het niet voldoen aan bevel of vordering, maar leent de situatie er zich niet voor om tot aanhouding over te gaan. De prioriteit van inzet ligt immers bij het herstellen van de orde. Ook in andere situaties is het voorgekomen dat de politie-inzet om tactische redenen niet gebaat was bij direct aanhouden omdat er sprake was van andere prioriteiten. Van de schade aan deze 'slachtoffers' is dus geen analyse mogelijk.

Voor veel andere 'slachtoffers' van de wapenstok geldt dat zij niet onderzocht zijn door de GGD-arts om de eenvoudige reden dat zij aangaven geen of nauwelijks letsel hadden overgehouden aan het ontvangen geweld. In enkele gevallen is het letsel wel onderzocht door een arts van de GGD.

Zoals al eerder genoemd slaan agenten in tegenstelling tot wat men geleerd krijgt tijdens het eerste daadwerkelijke gebruik niet voluit met dit gewelddoel. Een van de redenen is dat men toch enigszins huiverig is voor het letsel.

Kader 8.1. Terughoudendheid in de slag

"Gezien de geringe klap en zijn dikke kleding verwacht ik weinig letsel. Ik heb niet hard geslagen. Wel om de boodschap over te brengen, maar niet vol."

"Dit is een goed ding maar je moet goed opletten waar je slaat om ernstig letsel te voorkomen."

Enkele agenten hebben tijdens de proef in IJsselland de uitschuifbare wapenstok wel met volle kracht ingezet, meestal na enkele eerdere ervaringen. Daarbij zijn niet alleen de als slagdoel aangewezen spiergroepen van armen en benen geraakt, maar een enkele keer de buik of de rug. Tijdens de onderzoeksperiode zijn rug of nek niet geraakt. Maar kort na de

onderzoekperiode heeft een agent in een worsteling ook hoofd van de verdachte geraakt met de uitschuifbare wapenstok. De verwondingen bleven gedurende de onderzoekperiode beperkt tot kneuzingen, blauwe plekken en striemen. Deze verwondingen zijn gevoelig maar herstellen snel. Ook de verwonding aan het hoofd van de eerder genoemde verdachte was beperkt en leverde geen blijvend letsel op.

Eén van de tegenstrevers heeft tijdens zijn aanhouding veel verschillende verwondingen opgelopen. Een aantal van deze verwondingen zijn naar het oordeel van de arts ontstaan door het met kracht slaan met een langwerpige voorwerp op de huid. Het letsel uit zich in grotere bloeduitstortingen en worden door de arts 'tramline bruises' genoemd. Deze verwondingen zijn in het centrum bleek of rood en de bloeduitstorting vormt zich daaromheen. Het herstel van deze bloeduitstortingen duurt naar verwachting enkele weken. Daarnaast is er geen sprake van blijvend letsel. De verwondingen zijn in formaat zeer verschillend. De grootste bloeduitstorting die bij de persoon die door drie agenten is geslagen is aangetroffen, is vijftien bij zeven centimeter groot. In kader 7.2 is deze letselomschrijving verder uitgewerkt. Hier zijn de minder relevante verwondingen als bijvoorbeeld schaafwonden uit weggelaten.

Kader 8.2. Verwondingen als gevolg van gebruik uitschuifbare wapenstok. (Uit een letselrapportage van de GGD)

Buik: Boven de rechter tepel is een bloeduitstorting van 6 bij 6 cm, met scherpbegrensde centrale roodheid zichtbaar. Bij het rechter sleutelbeen is een matig afgegrensde zwelling zichtbaar met blauwe verkleuring van 4 bij 3 cm; dit is een bloeduitstorting.

Rug: Op het linker schouderblad zijn 3 bloeduitstortingen, waarvan 2 met centrale roodheid, te zien met daaromheen blauwe verkleuring. Twee bloeduitstortingen zijn 3 bij 2 cm en één is 2 bij 2 cm. In de linker flank is een bloeduitstorting te zien met centrale roodheid van 4 bij 2,5 cm. Links op de rug is een frictiewond te zien van 1 bij 1,5 cm met daaromheen een bloeduitstorting met roodheid en blauwverkleuring en forse zwelling van 15 bij 7 cm. Links onder in de flank is een blauwpaarse bloeduitstorting zichtbaar van 3,5 bij 2 cm met daaromheen wat diffuse roodheid.

Linkerarm: Ook zit hier een bloeduitstorting van 2 bij 2 cm met centrale roodheid en daaromheen wat blauw/groene verkleuring. Op de buitenkant van de bovenarm zitten twee rood/blauwe bloeduitstortingen, één van 4 bij 5 cm en de ander 8 bij 3 cm.

Rechterarm: Op de buitenkant van de bovenarm zit bloeduitstorting met centrale roodheid en daaromheen blauwverkleuring. De grootte van de bloeduitstorting is 5 bij 10 cm.

Linkerbeen: Op het bovenbeen zijn twee bloeduitstortingen zichtbaar, beide met centrale roodheid met daaromheen blauwverkleuring. Eén bloeduitstorting is 3 bij 10 cm (meer aan de voorkant) en de ander is 6 bij 13 cm (meer aan de buitenkant), hierbij is ook forse zwelling aanwezig.

Rechterbeen: Op het scheenbeen zijn enkele roodblauwe verkleuringen zichtbaar. Laag op het onderbeen is een bloeduitstorting met centrale roodheid van 3 bij 2,5 cm.

9. Publieke opinie

De publieke opinie is een belangrijke factor voor veel mensen met een functie op straat. De Nederlandse agent staat met zijn publieke functie en geweldmonopolie regelmatig in de spotlights. Het gebeurt steeds vaker dat confrontaties gefilmd worden en dat de rest van het land vervolgens meekijkt. Ook in dit perspectief is beheerst geweld belangrijk. De keuze tussen geweldmiddelen kan de geloofwaardigheid van de politie maken of breken. Maar ook rechtmatig geweldgebruik kan door het publiek veroordeeld worden en schade toebrengen aan het gezag dat de politie heeft op straat.

9.1. Bekendheid

Bij de invoering van de wapenstok is door de politie IJsselland een bijeenkomst georganiseerd om de invoering onder de aandacht te brengen. Op advies van Zweedse politieagenten is voor deze wijze van introductie gekozen. Naast de bij de pilot-betrokken partijen zijn hier ook verschillende persdiensten actief voor uitgenodigd. Tijdens de presentatie legde de voorzitter van de Commissie Bewapening, Uitrusting en Kleding (BUK) van de politie uit wat de achtergrond en doel van de proef met de uitschuifbare wapenstok is. Ook werd er een demonstratie gegeven door een agent die de geleerde wapenstok technieken toepaste. Onder meer naar aanleiding van deze bijeenkomst kreeg de invoering van het nieuwe geweldmiddel veel aandacht in de media. Mede dankzij de media-aandacht hoopte de politie IJsselland enige bekendheid te geven aan de proef om hiermee het indirecte preventieve effect kracht bij te zetten. Aan het einde van de proefperiode zegt 13% van het uitgaanspubliek op de hoogte te zijn van de pilot in Zwolle en Deventer met de uitschuifbare wapenstok. Meer dan driekwart (76%) van het uitgaanspubliek weet dat de politie over een korte wapenstok beschikt. Ook weet men vaak van het bezit van het vuurwapen (61%) en de pepperspray (75%). Dat maakt het opvallend dat een derde (36%) weet dat de politie ook over een uitschuifbare wapenstok beschikt (figuur 9.1). Het oordeel van het uitgaanspubliek over de pilot is overwegend positief tot neutraal. De helft van de respondenten (49%) vinden het een goed of zeer goed initiatief en 43% oordeelt neutraal. Een klein aantal respondenten (8%) beoordeelt de proef met de uitschuifbare wapenstok met slecht of zeer slecht. Het oordeel van het publiek dat vooraf bekend is met de proef oordeelt niet per definitie anders over de proef. Wel zijn zij minder vaak neutraal en dus scherper in hun oordeel over de proef.

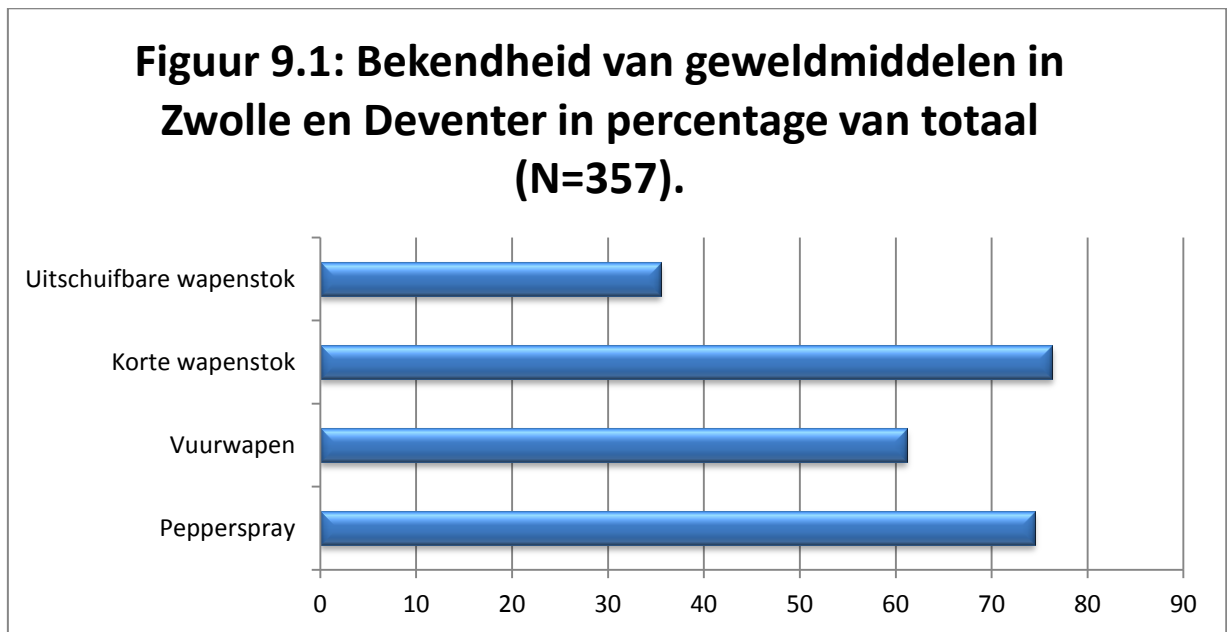
In een interview zeggen enkele leidinggevenden dat zij denken dat de burger behoorlijk bekend is met de uitschuifbare wapenstok. Het is volgens hen belangrijke om als politie transparant te zijn. Een andere leidinggevende zegt niet te verwachten dat elke burger van de pilot op de hoogte is. Wel verwacht zij dat juist die groep mensen die voor problemen op straat zorgt en daarmee confronteert kunnen worden met de politie wel op de hoogte is.

Kader 9.1: Leidinggevenden politie over de bekendheid van pilot.

“Het hele mediatraject is naar mijn idee zeer geslaagd. Voornamelijk omdat naar mijn beeld veel burgers weten dat de politie die stok hanteert. Als ik kijk naar incidenten en reacties van mensen dan weten veel mensen dat de wapenstok gebruikt wordt. We hebben er bewust voor gekozen om veel media te betrekken bij de start van de proef. Ik vind ook dat je als overheid altijd transparant moet zijn naar de burger. Je kan niet zomaar iets veranderen zonder dat je het verteld. Dat is fatsoen en hoort erbij.”

“Dat het dan niet bij iedereen aankomt, dat kan. Maar juist de mensen die op straat voor de trammelant zorgen zijn vaak zeer goed op de hoogte van de regeltjes. Ik verwacht dat dit met de uitschuifbare wapenstok ook het geval is, de lastpakken krijgen de berichten van de proef wel mee via mond op mond reclame.”

Agenten geven in interviews een vergelijkbaar beeld. Zij worden op straat regelmatig aangesproken door uitgaanspubliek voor de nieuwe wapenstok. Het publiek is hier naar geïnteresseerd en is er van onder de indruk. Tijdens observaties is dit ook eens duidelijk geworden. Enkele burgers worden, alvorens zij horecagelegenheden binnengaan, gemoedelijk maar ook waarschuwend aangesproken, omdat zij beroepshalve bekend zijn door agenten. Afhankelijk van de houding van de burger laat een agent dan de wapenstok zien.

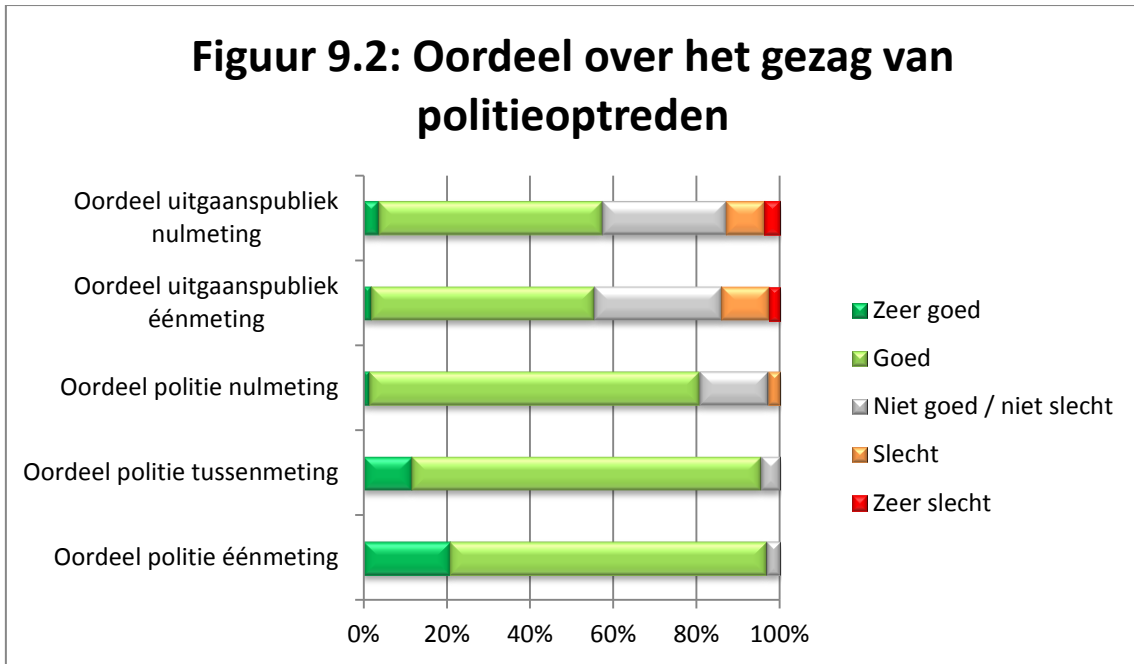

9.2. Perceptie over het politieoptreden

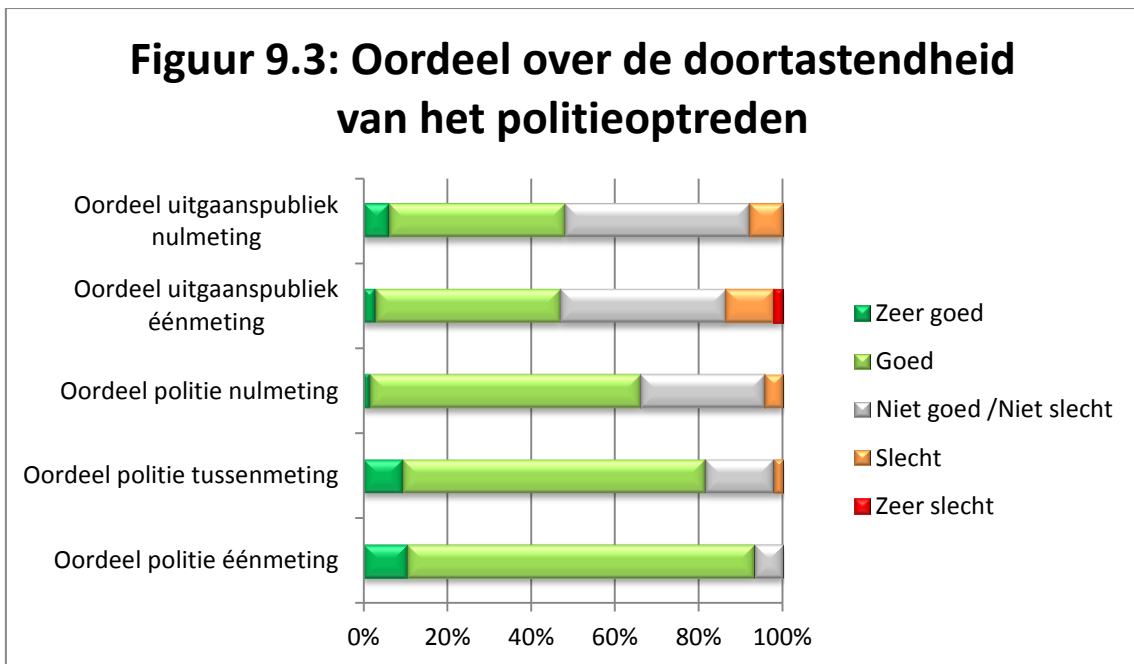
Het gezag, de uitstraling, de doortastendheid en effectiviteit van het politiewerk hangen onderling samen. Meer uitstraling draagt bij aan het gezag van de agent op straat. Aan zowel agenten als aan het uitgaanspubliek is gevraagd om een oordeel te vellen over het politieoptreden aan de hand van een aantal begrippen. Het oordeel uit de nulmeting onder het publiek gebaseerd is wel gebaseerd op een relatief klein aantal respondenten (N=60). De éénmeting is gehouden onder een groot aantal respondenten (N=365). De gevonden verschillen zijn hierdoor slechts indicatief. Nu volgt een korte behandeling van de begrippen gezag, uitstraling en doortastendheid van het politieoptreden.

Volgens de politieagenten is het gezag tijdens uitgaansavonden op straat sterk toegenomen. Maar liefst 19 procent van de agenten oordeelde voorafgaande aan de proef in maart 2012 neutraal of negatief over het gezag. Zes maanden later was dit nog maar vier procent. Politieagenten zijn positiever over het gezag van het eigen optreden. Het oordeel van het uitgaanspubliek is met een kleine meerderheid positief over het gezag van agenten tijdens uitgaansavonden. Maar het uitgaanspubliek is, vergeleken met agenten, minder positief over

het gezag van de politie. Bovendien is het oordeel van het uitgaanspubliek nagenoeg niet veranderd gedurende de pilot-periode.

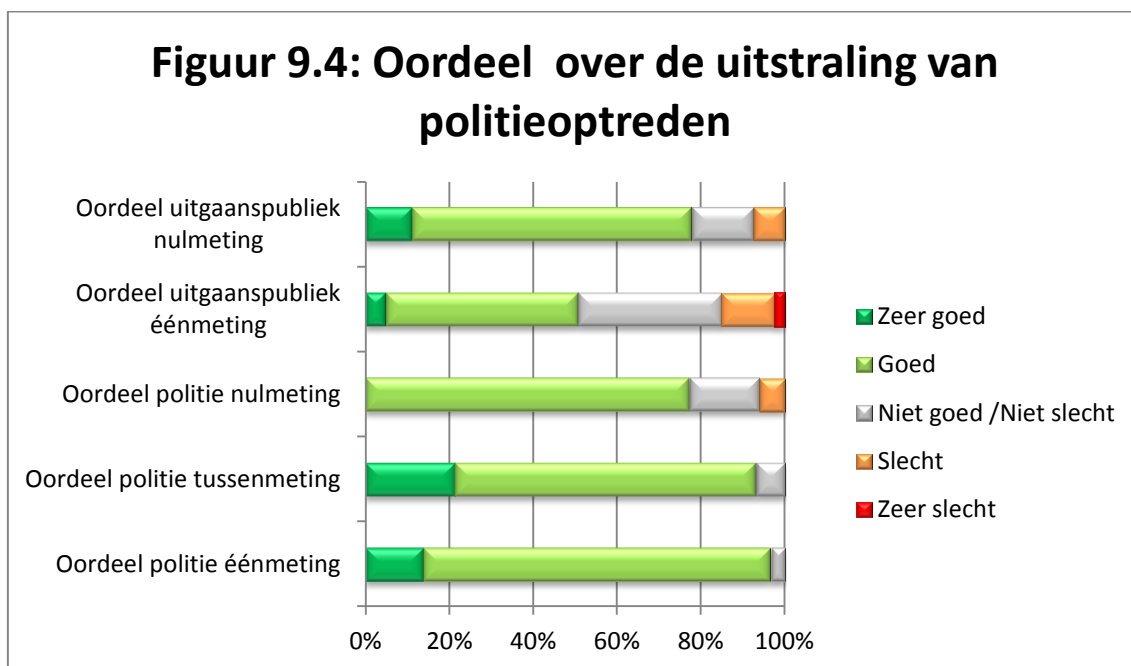

Wat betreft de doortastendheid van het politieoptreden ontstaat een vergelijkbaar beeld aan dat in het oordeel over het gezag van de politie. Politieagenten zijn in de regel positiever over de doortastendheid van het politieoptreden dan dat burgers dat zijn. Bovendien is het oordeel van politieagenten positiever dan 9 maanden tevoren, terwijl het oordeel van het uitgaanspubliek nagenoeg gelijk is gebleven, of zelfs iets is gedaald.

Het oordeel van het publiek over de uitstraling van de politie is niet stabiel gebleven, maar negatiever uitgevallen. Voorafgaand aan de pilot was nog meer dan driekwart van de respondenten positief over de uitstraling van het politieoptreden, bij de tussenmeting is dit

nog maar de helft. Het is des te opvallender dat agenten juist positiever zijn over de uitstraling van het eigen optreden. De perceptie over de uitstraling van het politieoptreden was voorafgaand aan de pilot nog gelijk tussen het uitgaanspubliek en politieagenten, een half jaar later is hier een aanzienlijk verschil ontstaan.

Het oordeel van het uitgaanspubliek over het politieoptreden is gedurende de pilot in het algemeen stabiel gebleven of zelfs achteruit gegaan. Het oordeel van de politie over het eigen optreden is in het algemeen toegenomen.

Deze verbetering van het zelfoordeel van agenten is te vertalen in een grotere mate van zelfvertrouwen en een positiever zelfbeeld van de agent. Overigens is dit oordeel niet enkel gebaseerd op het dragen van de wapenstok, maar ook op een sterker vertrouwen in collega's mede dankzij training in groepsverband (hoofdstuk 4). De weg naar meer gezag is volgens leidinggevenden niet een moment opname maar een langer proces waarin de invoering van een effectievere wapenstok een middel is.

De beveiligers van verschillende uitgaansgelegenheden in beide steden geven aan dat de veiligheid op straat de laatste jaren verbeterd is. Dit is volgens hen niet een verschijnsel van het afgelopen jaar maar meer een ontwikkeling die zich al enkele jaren voor doet. Factoren die hier sterk aan bijdragen zijn in beide steden een intensieve samenwerking tussen horecagelegenheden en politie en daarnaast in Deventer een gele en rode-kaarten systeem voor mensen die voor ernstige overlast zorgen. De uitstraling en het optreden van de politie is niet per definitie veranderd, maar in enkele incidenten is volgens beveiligers binnen een groepsoptreden meer eenduidigheid en doortastendheid te zien. Beveiligers geven aan dat zij de wapenstok een waardevolle aanvulling vinden voor de agent binnen de incidenten waarin zij geconfronteerd worden met agressief publiek. Incidenteel kan een agressieveling veel schade en letsel aan de horecagelegenheid, haar bezoekers, de portier, beveiligers of gastheer

en aan de agent veroorzaken. De heftigheid van deze agressiviteit en schade maakt het gebruik van een effectievere wapenstok volgens hen volledig legitiem.

9.3. Media

Een analyse van mediaberichten laat zien dat er voor de proef met de uitschuifbare wapenstok al vroeg aandacht was in zowel de lokale als landelijke media. De proef werd al in november 2011 aangekondigd. De grootste piek van berichten in de media doet zich voor bij de start van de proef in maart 2012. De zoekterm 'uitschuifbare wapenstok' levert 66 resultaten op, verspreid over de periode november 2011 tot en met november 2012. 49 van deze berichten hebben als onderwerp of als aanleiding de proef met de wapenstok. In acht andere berichten wordt de proef benoemd, maar vormt deze niet het onderwerp van het bericht. Enkel vijf berichten hebben betrekking op een incident waar binnen door de politie gebruik gemaakt is van de uitschuifbare wapenstok. Vier van deze vijf berichten betreffen één incident, de toon van deze berichten wordt in kader 9.2 uitgelicht. De vier resterende berichten hebben betrekking op de vondst van een uitschuifbare wapenstok of ploertendoder in illegaal bezit van burgers.

Op politiegeweld wordt zo nu en dan heftig gereageerd door het publiek en de media. Een recent voorbeeld is het fysieke geweld van een agente in juni 2012 in Rotterdam. De beelden van dit incident spreken natuurlijk de waarheid. Maar zij zeggen niets over wat er aan het gefilmde geweld van de agenten vooraf ging. Op dit incident wordt voornamelijk online, maar ook in de traditionelere media ongenueanceerd gereageerd.

Het internationaal meest spraakmakende incident met de wapenstok was de arrestatie van Rodney King in Los Angeles. Deze taxichauffeur werd staande gehouden en zonder aanleiding zwaar toegetakeld door enkele agenten. Een omstander filmde het incident. De agenten werden door een blanke jury vrijgesproken van mishandeling. Dit leidde tot rassenrellen waarbij tientallen mensen om het leven kwamen. Uiteraard heeft het gebruik van de wapenstok maar weinig te maken met de rassenrellen. Het vormde een aanleiding en niet de oorzaak van de rellen. Wel is interessant waarom nou juist dit incident de aanleiding vormt voor deze rellen. Afgezien van de omstandigheid dat het geweld in dit incident ernstig disproportioneel is, is het geweld met de wapenstok relatief goed zichtbaar en maakt indruk op het netvlies van de toeschouwer. Het gebruik van dit gewelddmiddel is indrukwekkend. Die indruk kan tijdens potentiële geweldincidenten zowel preventief als escalerend werken. Als het gewelddmiddel daadwerkelijk gebruikt wordt, bereikt dit dan ook dikwijls de media. De berichten die hieruit voortvloeien zijn zo nu en dan erg eenzijdig. Aan het begin van de proefperiode met de uitschuifbare wapenstok werd een inzet met de uitschuifbare wapenstok ook breed uitgemeten in de lokale media. Deze uiteenzetting van het incident begon met een verhaal van de personen die klappen met de uitschuifbare wapenstok hadden ontvangen in de regionale krant, de Stentor.

Kader 9.2. Uit: 'Politie gebruikt onnodig geweld' (De Stentor, 3 april 2012)

"Het incident is compleet uit de hand gelopen dankzij onnodig gebruik van de onlangs geïntroduceerde uitschuifbare wapenstok door agenten."

De jongeren die door de politie zijn aangehouden, willen de zaak laten voorkomen bij de rechter. Ze zeggen zich misbruikt te voelen. "Wij waren net test-dummy's waarop ze de nieuwe wapenstok even konden uitproberen"

Ondanks de negatieve berichtgeving over het politieoptreden en de commotie die hieruit is ontstaan, staat het publiek in meerderheid achter het politieoptreden. Zo blijkt uit een poll, die op de internetsite van de krant onder de lezers werd gehouden naar aanleiding van dit incident. Maar liefst 1246 lezers brachten hun stem uit. Een kwart (27%) was hierin negatief over het politieoptreden. Zij waren van mening dat de politie het geweld gebruikte om de nieuwe stok te testen of dat de politie de situatie heeft laten escaleren. Een meerderheid (71%) is in deze poll juist van mening dat de jongeren het er zelf naar gemaakt hadden of dat het goed is dat de politie hard optreedt. Enkel twee procent van de mensen die hoofzakelijk hun informatie uit het artikel hebben opgedaan, zegt hier geen mening over te hebben.

Een ander incident dat de media heeft gehaald betreft de aanhouding van een inbreker. De beste man had ingebroken bij zijn ex-vriendin. Op het moment dat hij bij zijn eigen woning aankomt is de politie daar al ter plaatse, op basis van het opgegeven kenteken. De man wordt gezegd om vanuit zijn rijderstoel uit te stappen, maar hij weigert en verzet zich bij zijn aanhouding. De politie kiest er voor de pepperspray toe te passen. Ook dit heeft geen effect. De man wordt zeer wild en agressief. Alle vier aanwezige agenten zijn er bij nodig om de man aan te kunnen houden, en drie van hen passen geweld toe middels de uitschuifbare wapenstok. In de krant wordt dit incident omschreven als in kader 9.3. Opvallend genoeg worden de agenten in dit artikel in de rol van dader en de inbreker in de rol van slachtoffer geplaatst.

Kader 9.3. Uit: 'Inbreker zegt te zijn toegetakeld' (De Stentor, 16 augustus 2012)

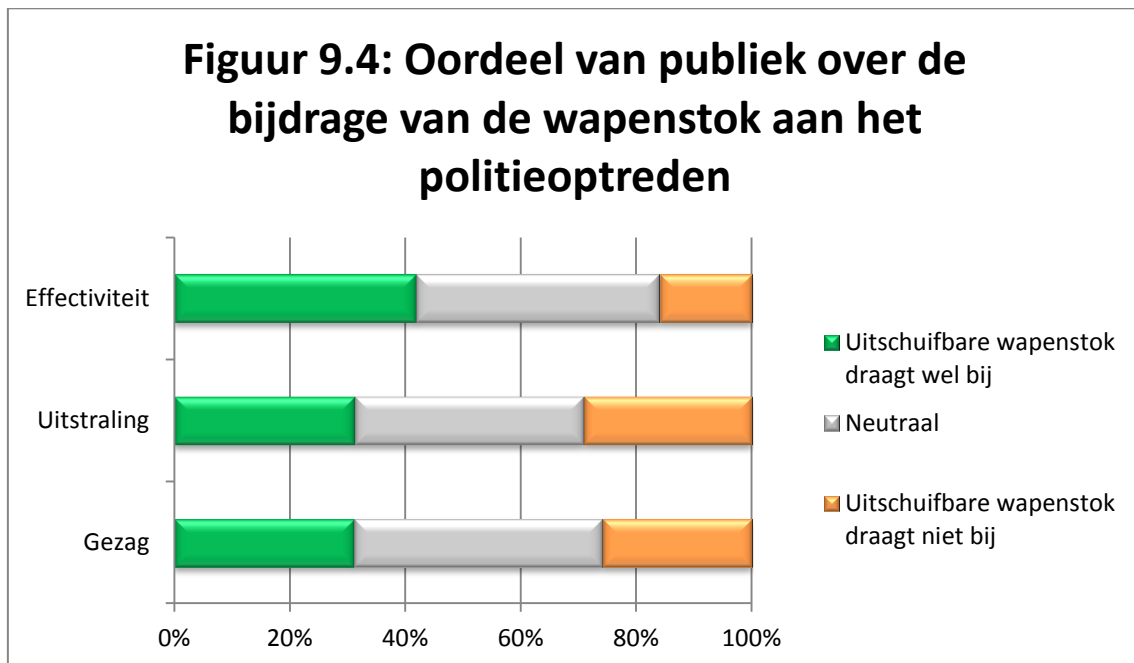
Na betrapte te zijn bij een diefstal bij zijn vriendin werd de man in mei naar eigen zeggen te grazen genomen door vier agenten. De vier maakten gebruik van de nieuwe wapenstok en zouden hem bont en blauw hebben geslagen.

De reacties van het publiek op dit bericht zijn positief over het politieoptreden. Toch betreffen en bevestigen deze reacties voornamelijk de daadkracht en het doorpakken in het optreden, en zeggen deze nauwelijks iets over het 'nieuwe wapen' dat de politie gebruikt. Schijnbaar vangt dit 'nieuwe wapen' niet altijd de aandacht van de lezer.

Met de komst van de camera en sociale media in de broekzak van iedere burger wordt veel politiewerk nauwlettend gevolgd. Deze komst biedt de politie kansen om haar werk te laten zien aan de burger en tegelijkertijd plaatst het de organisatie voor uitdagingen. Incidenten laten zien dat het publiek als snel een oordeel vormt over het politieoptreden, zowel in positieve als in negatieve zin. Vaak wordt dit oordeel niet op basis van een overzicht van de situatie gevormd, maar ligt het beschikbare materiaal en de focus van het oog van de burger op het gebruikte politiegeweld. Een serie slagen met de wapenstok geven geen rechtvaardig beeld van een situatie en kunnen leiden tot commotie. Ook als die slagen wel rechtmatig zijn. Eén of enkele slagen met een effectievere wapenstok zijn wellicht ingrijpender en gelijkmatig proportioneel als meerdere ineffectieve slagen met een wapenstok. De impact op het netvlies

is groter naar mate het aantal slagen groter is, ongeacht de rechtmatigheid van het geweldgebruik.

Bovenstaande resultaten vinden steun in de antwoorden op de vraag aan het publiek of men van mening is dat de uitschuifbare wapenstok bijdraagt aan een drie aspecten van het politieoptreden. Men is daarbij verdeeld over de bijdrage van de wapenstok aan de uitstraling en het gezag van het politieoptreden. De bijdrage aan de effectiviteit komt echter beter uit de bus. Van de ondervraagde burgers is 42% van mening dat de uitschuifbare wapenstok bijdraagt aan het politieoptreden, terwijl 16% vindt van niet. Misschien dat een effectiever politieoptreden op termijn ook bij zal dragen aan het gezag en de uitstraling van datzelfde politieoptreden.

10. Conclusies en aanbevelingen

Dit hoofdstuk beschouwt de bevindingen van dit onderzoek, geeft antwoord op de onderzoeksvragen en houdt deze resultaten tegen het licht van de verwachtingen die ten grondslag lagen aan de proef met de uitschuifbare wapenstok bij de politie IJsselland.

10.1. Verwachtingen

Deelvraag 1 luidt: Wat zijn de verwachtingen ten aanzien van de invoering van de uitschuifbare wapenstok bij de verschillende betrokken partijen, zoals: uitvoerenden en leidinggevenden bij de politie, (commerciële) partners in het publieke domein en uitgaande burgers?

Politiegeweld is al jaren een thema waar veel publieke aandacht voor bestaat. Geregeld zorgen voorvallen en vooral ook beelden van politiegeweld voor publieke discussie. Van de agent wordt verwacht dat hij het minst ingrijpende geweld op de minst ingrijpende wijze gebruikt. De agent moet daarvoor wel toegerust worden met goede middelen en vaardigheden om zijn taak behoorlijk te kunnen uitvoeren. Bovendien vormen geweld op straat en geweld naar publieke dienstverleners voor een maatschappelijke aanleiding van een zoektocht naar optimalere toerusting voor politieagenten. Geregelde evaluatie en discussie over de opleiding, training en gewelddmiddelen helpt daarbij. Daarin past ook de beproeving van een nieuw gewelddmiddel.

Sinds de invoering van de pepperspray in 2001 heeft de basispolitiezorg, afgezien van het vuurwapen, geen ontwikkelingen ondergaan met betrekking tot gewelddmiddelen. Na evaluatie blijkt de pepperspray in tien tot vijftientig procent van de inzetten niet te voldoen. Het stroomstootwapen is vervolgens getest bij de Arrestatieteams. Nu bestaat er discussie over eventuele toepassing van het stroomstoot wapen bij de arrestatieteams.

Intussen is ook de wapenstok onderworpen aan evaluatie. Het gebruik van de wapenstok neemt de recente jaren enigszins toe. Geregeld leidt gebruik van de wapenstok door de politie dan ook tot discussie over de legitimiteit van politiegeweld. Bovendien voldoet de korte wapenstok niet meer aan de eisen van deze tijd vanwege zijn lengte, te weinig slagkracht en gebrek aan uitstraling.

Vaak zijn de verwachtingen van nieuwe gewelddmiddelen hooggespannen. In het geval van de uitschuifbare wapenstok begon het project anders. Bij de Dienst Koninklijke en Diplomatiek Beveiliging van de Landelijke Eenheid van de Nederlandse politie bestond de wens om een draagproef te doen met de uitschuifbare wapenstok. Deze wens kwam voort uit de gedachte dat een politieambtenaar die zijn of haar taak uitvoert eigenlijk altijd de gehele bewapening die hem of haar daarvoor is uitgereikt behoort mee te voeren. De adviescommissie Bewapening, Uitrusting en Kleding ontving dit voorstel welwillend, maar merkte daarbij op dat uit die draagproef niet veel daadwerkelijk gebruik van de uitschuifbare wapenstok te verwachten was. Een gebruiksproef in de basispolitiezorg zou daarvoor meer voor de hand liggen. Het politiedistrict IJsselland was bereid om zo'n proef op korte termijn te organiseren en uit te voeren. Binnen de politie IJsselland koos men er voor om de proef klein te houden en uit te voeren in de horecataak in de studentensteden Zwolle en Deventer, gecombineerd met een vooraf te starten evaluatieonderzoek. De ontvangst binnen de politie IJsselland was onder het personeel positief, maar ook met enige scepsis. Menigeen vond de uitschuifbare wapenstok behalve interessant ook wel een heftig gewelddmiddel vergeleken met de korte

wapenstok: zwaarder, langer en indrukwekkender. Er waren dus geen overmatige verwachtingen ten aanzien van de uitschuifbare wapenstok. Na de introductie van de proef met de uitschuifbare wapenstok en de trainingen van de horeca-agenten met het nieuwe geweldsmiddelen, ontstond gaandeweg de stemming: dit middel kan ons gaan helpen bij het terugdringen van gevaar en geweld in de horecadiensten en bij het herwinnen van de straat en van het gezag.

10.2. Buitenland

Deelvraag 2 luidt: Wat zijn de ervaringen in het buitenland met de uitschuifbare wapenstok?

Sinds de jaren 1990 is de uitschuifbare wapenstok in gebruik bij politie-eenheden op het Noord-Amerikaanse continent. Vanaf het begin van deze eeuw volgde Europa met onder meer de Britten en de Belgen. In Duitsland verschilt de samenstelling van geweldsmiddelen per deelstaat. De uitschuifbare wapenstok kent daar sinds 2009 een opmars. Overigens wordt in onze buurstaat Noordrijn-Westfalen een alternatief, de zogeheten tonfa, gebruikt. De tonfa is ook al sinds jaar en dag in gebruik bij onder meer de CRS, de openbare orde dienst van de Police Nationale in Frankrijk. Afgezien van één Britse, een Amerikaanse en enkele Canadese studies is er nauwelijks systematisch onderzoek gedaan naar de ervaringen van het gebruik met uitschuifbare wapenstokken.

Wat er wel blijkt volgens deze studies is onder meer dat de wapenstok in deze landen beduidend vaker wordt gedragen dan de voorgangers en daarmee ook vaker voorhanden is in geweldsituaties. Dat is op zich al winst, omdat daarmee de agenten een breder palet aan alternatieven heeft om uit te kiezen in een optreden. Doordat de wapenstok een preventief effect heeft bij het trekken en dreigen wordt de wapenstok vaker worden getrokken, echter leidt dit tot minder frequent daadwerkelijk slaan met gebruik. Een slag met de uitschuifbare wapenstok heeft bovendien beduidend meer impact dan een slag met de korte wapenstok. De slag van het kortere 16-inch model uitschuifbare wapenstok wordt echt als minder effectief aangeduid. Het risico op letsel is op basis van internationale studies zeker aanwezig maar wordt beperkt door agenten te trainen op het mijden van risicogebieden.

Het wijdverbreide gebruik van de uitschuifbare wapenstok onder politie-eenheden in de wereld lijkt een gevolg te zijn van positieve ervaringen met dit type wapenstok ten opzichte van alternatieven.

10.3. Veiliger uitgaan?

Deelvraag 3 luidt: Wat is de stand van zaken in Zwolle en Deventer voorafgaand, tijdens en na de beproeving op de relevante indicatoren zoals mening van en ervaring met geweld in het publieke domein, geweld tegen agenten, politiegeweld, veiligheidsgevoel van burgers en agenten?

Dit onderzoek laat zien dat de uitschuifbare wapenstok agenten meer draagcomfort en gebruiksgemak biedt en dat deze wapenstok meer preventieve en meer repressieve werking kent dan de reguliere korte wapenstok. Dit is overeenkomstig de verwachtingen van velen over de effecten van de proef met de uitschuifbare wapenstok. Deze verwachtingen komen overeen met het bijna unanieme positieve oordeel van de politieagenten die aan de proef

hebben meegewerkt. Maar deze studie concentreert zich niet alleen op het perspectief van de agent. Het beeld van het publiek en de veiligheidscijfers schetsen een neutraler beeld over het gewelddmiddel. Daarnaast brengen agenten ook veel nuances aan.

De uitschuifbare wapenstok wordt in een foedraal aan de koppelriem gedragen en biedt agenten meer draagcomfort dan de korte wapenstok, die hoofdzakelijk in de zoom van de broek gedragen wordt. De draagwijze aan de koppelriem wordt ook bekritiseerd, omdat deze door de vele andere hulpmiddelen aan de riem erg vol is en daardoor verschillende ongewenste effecten optreden. Voorkomende onbedoelde effecten zijn bijvoorbeeld het blijven haken achter de autogordel en het indrukken de spreek sleutel van de portofoon. Ook de houder vraagt aandacht. Zowel de draaiverbinding als het klittenband bleken tijdens de proef kwetsbaar, wat tot verlies van deze stok kan leiden. Het risico bestaat dat de positieve effecten van het gebruik van de wapenstok zich dan tegen de agent keren. Afgezien van moeilijkheden bij het uitschuiven van de wapenstok aan het begin van de proef, zijn agenten doorgaans ook positief over het praktische gebruik van de wapenstok. De uitschuifbare wapenstok is sneller te trekken en op te bergen en biedt mogelijkheden om het gewelddmiddel verdekt te dragen. Om redenen van comfort, praktisch gebruik en vertrouwen in de werking van het gewelddmiddel wordt de uitschuifbare wapenstok vaker gedragen dan de korte wapenstok en is de uitschuifbare wapenstok vaker dan zijn voorganger voorhanden in gevaarsituaties.

Het trekken, uitschuiven en dreigen van de wapenstok heeft meer preventieve werking op burgers dan het trekken en dreigen met de korte wapenstok. Het is echter afhankelijk van de toestand van de tegenstrever (verstoordheid van de tegenstrever, middelengebruik) of deze boodschap ook binnenkomt en het gewenste effect sorteert. Het preventieve effect wordt in verschillende incidenten waarin is bedreigd met de wapenstok, zichtbaar door een schrikreactie en vooral door het staken van het verzet van de tegenstrever. Niet in alle confrontaties is dit effect zichtbaar en niet altijd heeft het voldoende effect om een tegenstrever te doen staken. Ook wordt een indirect preventief effect tijdens incidenten zichtbaar: tegenstrevers en omstanders houden meer afstand, omdat zij het dragen, dreigen en vooral het gebruik van de uitschuifbare wapenstok kennen.

Dit laatste effect wordt niet direct niet zichtbaar in cijfers van geweld tussen burgers onderling en ook niet in cijfers van fysiek geweld tegen politieagenten. Bovendien is het oordeel van het publiek over het gezag en de uitstraling niet veranderd tijdens de proefperiode. Wel is er een daling van de mate waarin agenten beledigd en bedreigd waar te nemen. Agenten gebruiken de korte wapenstok het meest tegen openbare orde delicten. Sinds het begin van de proef met de uitschuifbare wapenstok zijn die delicten in aantal licht afgenomen, terwijl het totaal aan geweldcriminaliteit is toegenomen. Volgens leidinggevend is dit een kwestie van tijd en zal het gewelddmiddel, als onderdeel van een integraal pakket aan maatregelen, naar verloop van tijd beter zichtbaar worden in houding, interactie en geweld van publiek richting agenten.

Het oordeel van agenten over het eigen optreden in termen van uitstraling, gezag en doortastendheid is positiever geworden. Dit positievere beeld van het eigen optreden, mede dankzij het vertrouwen in het gewelddmiddel, versterkt het zelfvertrouwen, de uitstraling en

het gezag van het politieoptreden. Agenten voelen zich na de proef overigens niet per definitie veiliger, maar geven wel aan dat de wapenstok hun veiligheid en weerbaarheid vergroot.

Het slaan met de uitschuifbare wapenstok heeft een meer repressieve werking dan het slaan met de korte wapenstok. Echter, ook het repressieve effect blijft beperkt indien tegenstrevers onder invloed zijn van drank, verdovende middelen of onder invloed zijn van een groepsproces. De uitschuifbare wapenstok is in tegenstelling tot de gebruikservaring met de korte wapenstok ook geschikt voor individuele confrontaties en buiten het horecaoptreden. Bij het eerste daadwerkelijk gebruik van de uitschuifbare wapenstok is de agent vaak nog wat voorzichtig in de kracht van de slag. Om een effectiever resultaat te bereiken dient de wapenstok in het algemeen met behoorlijk wat kracht gebruikt te worden. Binnen verschillende incidenten in de proef bleef het gewenste effect van de pepperspray of de korte wapenstok uit en boden een of meerdere slagen met de uitschuifbare wapenstok uitkomst.

Aan het begin van de proefperiode was het gebruik van de uitschuifbare wapenstok hoger dan aan het einde van de periode. Dit gaat niet samen met een verhoogde mate van agressie en geweld op straat, maar lijkt vooral een introductie-effect te zijn. Door een verhoogd bewustzijn van de beschikbaarheid én effecten van het geweldmiddel bij agenten neemt het gebruik eerst toe, later wordt het geweldmiddel op zijn gebruikswaarde geschat en daalt het gebruik enigszins.

De gepercipieerde ingrijpendheid van de uitschuifbare wapenstok is groter dan die van de pepperspray en fysiek geweld. Eerdere studies naar letsel door wapenstokgebruik spreken elkaar enigszins tegen. Het raken van andere delen dan waarop is gericht is in de praktijk niet altijd te voorkomen. Toch zijn de verwondingen in 21 rake incidenten in de proef beperkt gebleven tot kneuzingen. Het verwachte letsel was groter dan het ontstane letsel. Met het beperkt blijven van het letsel verdween ook de scepsis onder agenten over het geweldmiddel.

De lokale media hebben de proef bij de start van actief in beeld gebracht. Een derde van het publiek weet desgevraagd van het bestaan van de uitschuifbare bij de politie. Twee derde van de burgers weet dat elke politieagent een vuurwapen heeft. Het publiek beoordeelt de waarde van de uitschuifbare wapenstok van neutraal tot positief. De reactie op berichtgeving over incidenten met het gebruik van de uitschuifbare wapenstok was groot en overwegend positief over het optreden. Er lijkt onder het regionale publiek draagvlak te bestaan voor een steviger optreden van politie. Een effectievere slag met de uitschuifbare wapenstok zorgt er vergeleken met de korte wapenstok niet alleen voor dat het doel eerder wordt bereikt, maar mogelijk ook dat er minder commotie ontstaat over het geweldgebruik doordat één effectieve slag voor omstanders (met alom camera's) minder ernstig oogt dan meerdere ineffectieve slagen.

Veel agenten hebben behoefte aan meer training, in het gebruik van de uitschuifbare wapenstok en van optreden in groepsverband. Het verlangen naar meer trainingen is al langer bekend en deze proef bevestigt dit beeld. Leidinggevenden pleiten voor een kwaliteitsslag in de organisatie van trainingen door niet het geweldmiddel maar de situatie als uitgangspunt voor de training te gebruiken. Dit is te realiseren door te trainen met behulp van goede, op de werkelijkheid gebaseerde casuïstiek. Met oog voor het vakmanschap en de professionaliteit van de agent heeft de uitschuifbare wapenstok, gelijk aan de korte wapenstok, geen verdere

regulering dan de huidige vereisten van proportionaliteit, subsidiariteit, redelijkheid en gematigdheid.

10.4. Centraal

Op grond van de beantwoording van de drie voorgaande deelvragen volgt nu het antwoord op de centrale vraag van deze evaluatie. De hoofdvraag van dit onderzoek luidt: Wat zijn de effecten van het bezit en gebruik van de proef met de uitschuifbare wapenstok in de basispolitiezorg in Zwolle en Deventer?

De evaluatie van het bezit en gebruik van de uitschuifbare wapenstok in de basispolitiezorg in de horecadiensten in Deventer en Zwolle laat zien dat het een zinvolle proef is geweest. De invoering van de uitschuifbare wapenstok is gecombineerd met een specifieke training in groepsoptreden, eventueel met het (collectieve) gebruik van de uitschuifbare wapenstok. De betrokken agenten en hun leidinggevendenden zijn positief over de uitschuifbare wapenstok, zowel in het dragen van het gewelddoel als in het preventieve en repressie effect bij daadwerkelijke inzet. De uitschuifbare wapenstok en de training in groepsoptreden geeft de agenten zelfvertrouwen. De uitschuifbare wapenstok is echter geen wondermiddel. Het geweld tegen agenten was tegen het einde van de proef weliswaar geringer dan voor de start. De algehele (geweld)criminaliteit is in de betrokken gebieden evenwel eerder toegenomen dan afgenomen. In de perceptie van het uitgaanspubliek heeft het politieoptreden sinds de start van de proef met de uitschuifbare wapenstok niet gewonnen aan gezag. De verwachtingen ten aanzien van de interne effecten (zelfverzekerder agenten, die doortastender optreden) zijn komt uitgekomen. De verwachtingen ten aanzien van de doelgroep en de directe omgeving zijn niet uitgekomen: het uitgaanspubliek ervaart geen wezenlijk ander politieoptreden en de (geweld)criminaliteit in de twee uitgaansgebieden is niet afgenomen.

10.5. Aanbevelingen

De uitschuifbare wapenstok is in verschillende opzichten een waardevol alternatief voor de tekortkomingen van de huidige korte wapenstok in de basispolitiezorg.

Aanbeveling 1

Dit evaluatieonderzoek laat zien dat de uitschuifbare wapenstok voor de horecadienst in de basispolitiezorg meerwaarde heeft. De basispolitiezorg is veel meer dan handhaving van recht en orde in uitgaansgebieden. Voor de volle breedte van de basispolitiezorg zou een vergelijkbare proef met de uitschuifbare wapenstok waardevol zijn. Het verdient daarom overweging om op grond van de ervaringen met de proef met de uitschuifbare wapenstok in IJsselland een uitgebreidere proef te nemen met deze wapenstok in de gehele politiezorg bijvoorbeeld in één heel politiedistrict.

Aanbeveling 2

Bij een eventuele overweging om na de proef met de uitschuifbare wapenstok in IJsselland dit gewelddoel in het hele land in te voeren verdient het aanbeveling om dit te doen in combinatie met een verbeterd en uitgebreid programma voor de opleiding en training in gevaarbeheersing. Deze verbeteringen moeten dan vooral voorzien in: meer aandacht voor doortastend optreden, meer aandacht voor optreden in groepsverband, meer aandacht voor leidinggeven in gevaarsituaties, een en ander meer gebaseerd op casuïstiek uit de politiepraktijk.

Afkortingen en begrippenlijst

Agent Ambtenaar die is aangesteld voor de uitvoering van zijn politietaak

Ambtenaar Zie begrip 'Agent'

Ambtsinstructie 1994 (AI) Een geheel van wetten en regels waaraan politieambtenaren zich dienen te houden en maatregelen waaraan de van hun vrijheid beroofde personen onderworpen kunnen worden

AZ Aanhoudings- en Zelfverdedigingstraining, onderdeel van de IBT training

BVH Basisvoorziening Handhaving, landelijk informatiesysteem van de politie

Commissie BUK Bewapening, Uitrusting en Kleding-Commissie

DKDB Dienst Koninklijke en Diplomatieke Beveiliging, beveiliging van personen (Vips)

EVRM Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden

ESHB Expandable Side-Handled Baton, Engelstalige benaming voor de uitschuifbare Tonfa

Geweld Elke dwangmatige kracht van meer dan geringe betekenis uitgeoefend op personen of zaken (Ambtsinstructie 1994, artikel 1 lid 3 onder b)

Geweldmonopolie Het alleenrecht van de overheid om geweld toe te passen in situaties waarin dit noodzakelijk geacht wordt

GTPA Geweld Tegen Politieambtenaren

IBT Integrale Beroepsvaardigheden Training, trainingsconcept voor de politietaak waarin de diverse disciplines zoals sport, fysiek- mentale vorming, vuurwapeninstructie en bevoegdheidsgebruik bijeen worden gebracht met als doel politieambtenaren te leren beter gevaar te beheersen.

Lectoraat Veiligheid en Sociale Cohesie Onderzoekscentrum binnen de Hogeschool Windesheim, onder leiding van lector dr. Jaap Timmer

LMF Landelijk Meldingsformulier, standaard formulier voor het melden van geweldgebruik

Onderzoekperiode Periode van 16 maart 2012 – 31 december 2012 waarin het daadwerkelijke onderzoek naar de uitschuifbare wapenstok verricht wordt

Pilot Periode van 16 maart 2012 – 16 maart 2013 waarin de politieambtenaren in Zwolle en Deventer over de wapenstok beschikken

Pilotgroep Politieambtenaren die tijdens de pilot over de wapenstok beschikken

Politiewet 2012 Deze wet beschrijft het functioneren van de nieuwe politieorganisatie

Proef Zie begrip 'Pilot'

Proportionaliteit Het geweldgebruik moet redelijk zijn voor het doel waarvoor het geweld ingezet wordt. Uitgebreide uitleg omschreven in hoofdstuk 3

RTGP Regeling Toetsing Geweldsbeheersing Politie

Subsidiariteit Inzet van het minst ingrijpende geweldmiddel op de minst ingrijpende wijze. Uitgebreide uitleg omschreven in hoofdstuk 3

Taser Stroomstootwapen, wapen waarmee stroomstoten kunnen worden toegediend

Tonfa Uitschuifbare wapenstok met een zijhandvat

VAG Vaardigheden Aanhoudingen Groepsverband, gespecialiseerd aanhoudingsteam binnen de politieorganisatie die in actie komt bij levensbedreigende omstandigheden

VOS Project 'Veilig Op Straat' in de uitgaansgebieden van Zwolle en Deventer

VPT Veilige Publieke Taak, programma met als doel het creëren van situaties waarin werknemers met een publieke taak hun werk veilig en respectvol kunnen uitoefenen

Auteurs en medewerkers

Stefan van der Meulen

S. van der Meulen (BBA) studeerde Management, Economie & Recht aan de hogeschool Windesheim. Hij studeerde af op een scriptie over de vraag hoe agenten beslissen om gericht te schieten op een persoon. Stefan is onderzoeker bij het lectoraat Veiligheid & Sociale Cohesie op de hogeschool Windesheim.

Jaap Timmer

Dr. J.S. Timmer studeerde Sociale Wetenschappen aan de Rijksuniversiteit Groningen en promoveerde op het proefschrift *Politiegeweld* aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Hij is lector Veiligheid & Sociale Cohesie aan de hogeschool Windesheim en hoofddocent Politiestudies bij de afdeling Bestuurswetenschappen van de VU.

Erwin Bromlewe

Mr. E. Bromlewe studeerde Nederlands Recht (Staats- en Bestuursrecht) aan de Vrije Universiteit Amsterdam en is docent Recht aan de hogeschool Windesheim Zwolle. Hij daar tevens onderzoeker bij het lectoraat Veiligheid & Sociale Cohesie. Erwin is oud-wachtmeester der Koninklijke marechaussee en werkte ook bij het Ministerie van Financiën.

Lisanne van Stormbroek

Mevrouw L.E.M. van Stormbroek studeert HBO-Rechten aan de hogeschool Windesheim in Zwolle. Zij is student-assistent bij het lectoraat Veiligheid & Sociale Cohesie.

Michiel Spoor

M.I.J. Spoor (MSC) studeerde Integrale Veiligheidskunde aan het Saxion in Deventer. Zijn master in criminaliteit en veiligheid (sociologie) deed hij aan de Rijksuniversiteit Groningen. Michiel schreef zijn scriptie bij het lectoraat Veiligheid & Sociale Cohesie en is momenteel docent aan de opleiding security management.

Bas Kuenen

B. Kuenen studeert HBO-Rechten aan de hogeschool Windesheim in Zwolle. Hij studeert af bij het lectoraat Veiligheid & Sociale Cohesie.

Geraadpleegde literatuur

Adams e.a. 1999

Adams, Alpert, Dunham, Garner, Greenfield, Henriquez, Langan, Maxwell & Smith (1999). Use of force by police: overview of national and local data. Washington: National Institute of Justice.

Adang, van der Wateren & Steernberg 1998

Adang, van der Wateren & Steernberg (1998). Netten, stokken & sprays. Nieuwe wapens voor de Nederlandse politie? Den Haag: Elsevier bedrijfsinformatie.

Adang & Timmer

Adang & Timmer (2003). Beheersing van gevaar. Praktijkboek voor de opleiding van vuurwapendragenden en de toetsing van geweldtoepassing. 's-Gravenhage: Elsevier Overheid

Alpert & Dunham 2010

Alpert & Dunham (2010). Policy and training recommendations related to police use of CEDs: overview of findings from a comprehensive national studie. *Police quarterly*, 2010, vol 13(3), p. 235-259.

Collie e.a. 2009

Collie, Wargo, Berry & Mesloh (2009). A pilot study of kinetic energie transfer based upon police baton designs. *Law Enforcement Executive Forum*, 2009, Vol. 9(1), p. 119 – 126.

Butler & Hall 2008

Butler & Hall (2008). Arrest, Use of Force by Police and Resulting Injuries to Subjects and Officers. *Law Enforcement Executive Forum* (Leef).

Canadian Police Research Centre 2003

Canadian Police Research Centre (2003). Collapsible Baton. Edmonton: CPRC.

Esman & Adang 2011

Esman & Adang (2011). Evaluatie taser pilot. Apeldoorn: politieacademie.

Gervais & Baudin 1994

Gervais & Baudin (1994). The tactical baton. Alberta: CPRC.

Jenkinson, Neeson & Bleetman 2006

Jenkinson, Neeson & Bleetman (2006). The relative risk of police use-of-force options: Evaluating the potential for deployment of electronic weaponry. *Journal of Clinical Forensic Medicine*, 2006, 13, p. 229-241.

Johnston 1990

Johnston (1990). A.S.P. Tactial baton assessment. Vancouver: Vanvouver police department.

Kaminski & Sorensen 1995

Kaminski & Sorensen (1995). A multivariate analysis of individual, situational and environmental factors associated with police assault injuries. *American Journal of Police*, 1995, Vol. 14, p. 3-48.

Kelly 1991

Kelly (1991). Evaluation of telescopic baton. Halifax: CPRC.

Kock, Kemp & Rix 1994

Kock, Kemp & Rix (1994). Assessing the expandable side-handled baton. London: Police Research Group.

Kruize & Gruter 2012

Kruize & Gruter (2012). Politie bewapening in perspectief. Over gebruik en effectiviteit van pepperspray & wapenstok. Den Haag: Ministerie van Veiligheid & Justitie.

Lin, Tonisha & Jones 2010

Yu-Sheng Lin, Tonisha R. Jones, (2010). Electronic control devices and use of force outcomes, incidence and severity of use of force, and frequency of injuries to arrestees and police officers. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, Vol. 33 Iss: 1 p. 152 – 178.

MacDonald e.a. 2009

MacDonald, Kaminski & Smith (2009). The effect of less-lethal weapons on injuries in police use-of-force events. *American Journal of Public Health*. Vol. 99, no. 12, p. 2268 – 2274.

Malcom & McHugh 2010

Malcolm & McHugh (2010). The use of taser weapons by Western Australia police. Perth: Corruption and crime commission.

Mesloh e.a. 2008

Mesloh, Wolf, Henych & Thompson (2008). Less lethal weapons for law enforcement: a performance-based analyses. *Law Enforcement Executive Forum*, 2008, vol 8(1), p. 133 – 149.

Nollkaemper 2005

Nollkaemper (2005). Kern van het internationaal publiekrecht. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.

Smith e.a. 2010

Smith, Kaminski, Alpert, Fridell, MacDonald & Kubu (2010). A multi-method evaluation of police use of force outcomes: final report to the national institute of justice. Washington: National Institute of Justice.

Taylor e.a. 2011

Taylor, Alpert, Kubu, Woord & Roger G. Dunham (2011). Changes in officer use of force over time: a descriptive analysis of a national survey. *Policing: An International Journal of POLice Strategies & Management*, Vol. 34, p. 211 – 232

Van Traa 1996

Inzake Opsporing. Enquêtecommissie opsporingsmethoden. *Kamerstukken II 1995/96, 24073*, nr. 10-11.

Visser en Timmer

Visser, Timmer e.a. (nog te verschijnen: 2013) Gepast geweld.

Bijlagen

Bijlage 1: Methoden van onderzoek

Bijlage 2: Enquête politieambtenaren #3

Bijlage 3: Enquête uitgaanspubliek #2

Bijlage 4: Interviewleidraad na incidenten met de uitschuifbare wapenstok

Bijlage 5: Voorbeeld observatieschema

Bijlage 6A: Brief met uitvoeringsbepalingen voor de pilot

Bijlage 6B: Toestemmingsbrief namens de Minister van Veiligheid en Justitie

Bijlage 7: Transponeringstabel politiewetten 1993 en 2012

Bijlage 8: Landelijk Meldingsformulier

Bijlage 1: Methoden van onderzoek

Een korte beschrijving van de verschillende onderzoeksmethoden biedt inzicht in de waarde van de gebruikte methoden en technieken. Enkele methoden worden verder toegelicht in de betreffende hoofdstukken. Ondersteunende materialen zijn gevoegd in opvolgende bijlagen.

De onderzoekers hebben voorafgaande aan en tijdens de pilot observaties gedaan door diensten mee te draaien met de zogenaamde VOS-teams/ horecapolitie. Dit is van belang geweest om een juist beeld te kunnen krijgen van de veiligheid op straat en de problematieken waar agenten mee geconfronteerd worden. Uiteraard gebeurde dit onherkenbaar en heeft dit geen invloed op het optreden van de agenten of de veiligheid op straat. Ook studenten van de minor Veiligheid & Recht aan de hogeschool Windesheim hebben voorafgaande aan en tijdens pilot observaties verricht. Zij hebben dit niet gedaan aan de zijde van de politie, Zij zijn als regulier uitgaanspubliek opgegaan in hun 'natuurlijke habitat', maar wel met een vooraf en onder begeleiding ontwikkeld observatie-instrumentarium en met een geoefend observatie-oog. Een observatieschema is bijgevoegd in bijlage 5.

De cijfers van de gerelateerde geweldsmisdrijven, van het politiegeweld en van het geweld tegen de politie komen voort uit het politiesysteem BVH. Deze cijfers zijn berekend over de perioden maart tot en met april van de jaren 2011 en 2012. De cijfers hebben betrekking op de centra van Zwolle en Deventer en waar mogelijk op de betreffende uitschuifbare-wapenstokdragende VOS-agenten. De cijfers behoeven enige nuancering. Uiteraard zijn niet alle misdrijven bekend. Er blijven altijd incidenten niet gemeld bij de politie, het zogeheten dark number. Al langer is bekend dat het dreigen met geweld niet altijd wordt gemeld en geregistreerd, veelal met de praktische reden van overmaat aan papierwerk. Maar ook van raak geweld wordt niet altijd melding gemaakt, zo blijkt uit enkele niet gemelde rake wapenstok incidenten uit de onderzoeksperiode. De gegevens zijn weliswaar niet volledig, maar omdat aannemelijk is dat de verhouding geregistreerd en niet-geregistreerd geweld over de twee gemeten jaren niet is veranderd, zijn de cijfers over 2011 en 2012 tot op zekere hoogte vergelijkbaar. Er zijn namelijk geen aanwijzingen voor een veranderde mate van registratie van misdrijven of geweldgebruik door de politie.

Diverse interviews met leidinggevenden (5), horeca-agenten (40) en wijkagenten (2) geven een beeld van de veiligheid voorafgaand, tijdens en na de pilot. Dit beeld kleurt de resultaten van veiligheidscijfers en enquêtes in.

Voor incidentanalyse van 21 incidenten, waarin de uitschuifbare wapenstok gebruikt is, zijn 40 agenten geïnterviewd. Het betreft minimaal 1 en maximaal 4 interviews per incident. Afgezien van 1 agent die de korte wapenstok bij zich droeg, droegen alle agenten de uitschuifbare wapenstok tijdens het incident. In de interviews is niet enkel ingegaan op de gebruikservaringen tijdens het incident maar ook op de ervaringen met de uitschuifbare wapenstok in het algemeen. Naast de agenten zijn er twee verdachten geïnterviewd. De verdachten die rake klappen hadden ontvangen met de uitschuifbare wapenstok waren moeilijk te benaderen. Dit heeft vaak als reden dat zij niet aan gehouden worden en indien zij wel aangehouden worden, vaak al snel weer op vrije voeten werden gesteld (binnen zes uur) of niet aan het onderzoek mee wilden werken. In de twee interviews met verdachten bleek

hun verhaal nogal inconsistent. Het interviewleidraad voor interviews met agenten is bijgevoegd in bijlage 4.

Voorafgaande en tijdens de pilot zijn er drie enquêtes uitgezet onder alle agenten in de pilot. De enquêtes gaan in op de persoonlijke veiligheid en ervaringen in comfort, repressieve effecten en preventieve effecten. De eerste enquêteronde is een maand voor de start van de pilot in februari 2012 uitgezet en gaat in op de ervaringen met de korte wapenstok. Ronde 2 en 3 gingen in op de ervaringen met de uitschuifbare wapenstok en zijn gehouden in september en december 2012. De respons op de verschillende enquêtes was verschillend. De eerste ronde was deze hoog (84%), terwijl de respons op de tussentijdse meting (54%) en in de laatste ronde beduidend lager was (36%). De laatstgenoemde enquête is bijgevoegd in bijlage 2.

Ook onder het uitgaanspubliek zijn enquêtes uitgezet. Ten behoeve van de eerste ronde zijn in februari 2012 bijna 1500 kaartjes verspreid via kantines van hogescholen en horecagelegenheden in Zwolle en Deventer. Via een website, genoemd op deze kaartjes, kon men online een vragenlijst invullen. De respons bleef echter steken op 60 en daarmee op vier procent. Mede om de tegenvallende respons in de eerste ronde zijn respondenten in een tweede ronde in december 2012 actief benaderd in horecagelegenheden en scholen. In tegenstelling tot de eerste enquête werden deelnemers in de tweede ronde niet alleen bevraagd over de ervaringen met de veiligheid op straat en een oordeel over het politieoptreden maar ook over de bekendheid met het gebruik van de uitschuifbare wapenstok. 365 mensen die uitgaan in Deventer of Zwolle vulden de enquête in. De laatstgenoemde enquête is bijgevoegd in bijlage 3.

Op 5 december 2012 is er een experiment georganiseerd om op objectieve wijze de preventieve effecten van de korte en uitschuifbare wapenstokken vast te stellen. Er deden 36 deelnemers mee aan dit experiment. Voor een verdere beschrijving van methoden en voor resultaten, zie hoofdstuk 6.

Voor de literatuurstudie (Hoofdstuk 2) is gebruik gemaakt van uiteenlopende onderzoeksrapporten en andere bronnen. De hoeveelheid bronnen over de uitschuifbare wapenstok bleek gering te zijn. Daarom is gekozen voor een bredere aanpak. Daarbij zijn ook publicaties gevonden die zich niet alleen op het wapenstokgebruik richten. Zo is bijvoorbeeld een rapportage gevonden die de effectiviteit van stroomstootwapens in kaart brengt, maar ook aandacht besteedt aan het gebruik van de wapenstok. De variëteit in het doel van de bronnen en het verschil in methodische aanpak maakt het niet mogelijk de bronnen cijfermatig met elkaar te vergelijken. Wel geeft het overzicht van de gebruikte bronnen een beeld over de inzet van de wapenstok en de rol van de wapenstok in de verschillende landen met verschillende rechtsculturen en -geschiedenissen. Een aanvulling op de ervaringen in Europa is gedaan op basis van een internationaal netwerk aan contacten met politiewetenschappers en betreft voornamelijk een beschrijvende weergave van wijzen en mate van invoering van het geweldmiddel.

Ook het juridische kader (Hoofdstuk 3) is door middel van literatuurstudie beantwoord. Deze literatuurstudie is voornamelijk beschrijvend. Aan de hand van wet- en regelgeving en overige relevante literatuur wordt weergegeven hoe de geweldbevoegdheid juridisch gestalte heeft.

Voor de uitschuifbare wapenstok geldt dat het gebruik nog niet afzonderlijk is geregeld in de wet- of regelgeving. Wel is geregeld dat de minister toestemming geeft aan de korpschef voor een eventuele proef met nieuwe wapens . De regelgeving voorziet ook in de normering van het geweldgebruik bij dergelijke pilots.

Een media-analyse is gemaakt door binnen de online database Lexis Nexis te zoeken op de term 'uitschuifbare wapenstok.' De mediaberichten zijn vervolgens systematisch geanalyseerd.

Zwolle, 30-11-2012

Onderwerp: Laatste enquête uitschuifbare wapenstok

Geachte politiemedewerker,

Er wordt inmiddels al negen maanden gebruik gemaakt van de uitschuifbare wapenstok. Voorafgaand aan de pilot en in september heeft u voor het evaluatieonderzoek een enquête ingevuld. Nu aan het einde van de onderzoeksperiode, vragen wij u een laatste enquête in te vullen.

Om de invoering en het gebruik te evalueren bevragen wij u in deze enquête opnieuw naar uw ervaringen met de uitschuifbare wapenstok. Na de proefperiode met de uitschuifbare wapenstok biedt de informatie uit deze enquête vergelijkingsmateriaal voor het evaluatieonderzoek.

De meeste vragen bieden gesloten antwoordmogelijkheden. Opmerkingen en toelichtingen zijn echter van harte welkom. Aan het einde van de enquête is er extra ruimte om opmerkingen te plaatsen.

De door u ingevulde gegevens worden volledig anoniem verwerkt door de onderzoeksgroep van het lectoraat Veiligheid van de hogeschool Windesheim. Bij vragen kunt u contact opnemen via onderstaande contactgegevens.

U kunt de ingevulde enquête in de bijgesloten envelop retourneren via ~~naam~~ ~~assistent teamchef~~ (Deventer) of ~~naam~~ ~~assistent teamchef~~ (Zwolle).

Hartelijk dank voor uw medewerking.

Namens het lectoraat Veiligheid & Sociale Cohesie,

Stefan van der Meulen

	Vraag	Antwoordopties
Algemene gegevens	1. In welke stad draait u horeca (VOS)diensten?	☐ Zwolle ☐ Deventer
	2. Wanneer hebt u de training met de uitschuifbare wapenstok gevolgd?	☐ De eerste ronde in Februari-Maart ☐ De veeg-klas in September
	3. Hoeveel horecadiensten draait u?	Ongeveer ... diensten per maand.
Geweld tegen Politie	4. Hoe vaak wordt u uitgescholden of beledigd tijdens uw werk?	☐ Iedere dag ☐ Meerdere keren per week ☐ Meerdere keren per maand ☐ Meer dan 2 keer per jaar ☐ 1 tot 2 keer per jaar ☐ Nooit
	5. Hoe vaak wordt u bedreigd tijdens uw werk?	☐ Iedere dag ☐ Meerdere keren per week ☐ Meerdere keren per maand ☐ Meer dan 2 keer per jaar ☐ 1 tot 2 keer per jaar ☐ Nooit
	6. Hoe vaak is er in de periode <u>maart 2012 tot en met november 2012</u> fysiek geweld tegen u gebruikt tijdens uw werk?	(Ongeveer) ... keer
Veiligheidsbeleving	7A. Voelt u zich <u>onveilig</u> tijdens horecadiensten?	☐ (Bijna)altijd ☐ Vaak ☐ Wel eens/ Soms ☐ Bijna nooit ☐ Nooit
	7B. Reden	/ Toelichting:
	
Veiligheidsbeleving	8A. Beperken gevoelens van onveiligheid u om uw werk naar behoren uit te voeren?	☐ (Bijna)altijd ☐ Vaak ☐ Wel eens/ Soms ☐ Bijna nooit ☐ Nooit
	8B. Reden	/ Toelichting:
	

9. Bevordert het dragen van de uitschuifbare wapenstok uw persoonlijke veiligheid op straat?

Ja,

Nee,

10A. Hoe vaak draagt u uw uitschuifbare wapenstok bij u tijdens horecadiensten?

- Nooit
 Bijna nooit
 Minder dan de helft van mijn horecadiensten
 Meer dan de helft van mijn horecadiensten
 Bijna altijd
 Altijd

10B. Heeft het dragen van de wapenstok u weerbaarder gemaakt?

Ja,

Nee,

11. Hoe vaak hebt u de uitschuifbare wapenstok ter hand genomen en uitgeschoven zonder te dreigen?

... keer

12. Hoe vaak hebt u de uitschuifbare wapenstok uitgeschoven om hiermee te dreigen?

... keer (indien niet gebruikt om te dreigen, ga door naar vraag 14)

13A. Heeft het ter hand nemen of dreigen met de uitschuifbare wapenstok een zichtbaar afschrikkend effect op het (uitgaans)publiek? (preventieve werking)

- Altijd
 Bijna altijd
 Soms
 Bijna nooit
 Nooit
 Geen ervaringen

13B. Reden / toelichting:

.....

14. Hoe vaak hebt u de korte wapenstok gebruikt om te slaan?

... keer (indien niet gebruikt om te slaan, ga door naar vraag 16)

Ervaringen uitschuifbare wapenstok

- 15A. Levert het slaan met de uitschuifbare wapenstok het gewenste effect op een tegenstrever?
- Altijd
 - Bijna altijd
 - Soms
 - Bijna nooit
 - Nooit
 - Geen ervaringen

15B. Reden / toelichting:

.....

.....

16. Kunt u hier uw laatste ervaring (+datum) met het gebruik van de uitschuifbare wapenstok kort omschrijven?
- Geen ervaringen

.....

.....

.....

Ervaringen uitschuifbare wapenstok

17. Hebt u wel eens meegemaakt dat een verdachte letsel overhield aan het gebruik van de uitschuifbare wapenstok?
- Ja (omschrijf het meest ernstige letsel dat u hebt gezien)
 - Nee (ga door naar vraag 19)

.....

.....

.....

18. Veroorzaakt het slaan met de uitschuifbare wapenstok meer letsel dan het slaan met een korte wapenstok?
- Ja
 - Nee
 - Weet ik niet

19. Hebt u weleens een situatie meegemaakt waarin u in de hectiek niet dacht aan het gebruiken van de uitschuifbare wapenstok maar waarin dit achteraf wel een geschikt gewelddmiddel zou zijn geweest?

- Ja, namelijk
- Nee, want

20. Hebt u weleens problemen ondervonden bij het gebruik van de uitschuifbare wapenstok? (Bij technische storingen)

- Ja, namelijk
- Nee

21. Hebt u de uitschuifbare wapenstok wel eens verloren? Ja
 Nee

22A. Waar bergt u de uitschuifbare wapenstok op? (meerder antwoorden mogelijk)

In de houder aan mijn koppel
 In mijn jas- of broekzak
 In de auto
 Ik draag deze wapenstok niet bij me
 Anders namelijk...

22B. Ervaart u dit als comfortabel en praktisch?

- Ja,
- Nee,

23. Veroorzaakt het dragen van de uitschuifbare wapenstok weleens problemen? (meerder antwoorden mogelijk)

Er is niet genoeg ruimte aan de koppel
 De wapenstok draait ongewenst in de houder
 Het klittenband van de houder schuurt
 Het draaien drukt de spreekleutel de porto in
 De autogordel blijft achter de wapenstok steken
 Anders, nl...

24. Beoordeel de volgende stellingen: De uitschuifbare wapenstok...

	<i>Helemaal mee eens</i>	<i>Mee eens</i>	<i>Neutraal</i>	<i>Mee oneens</i>	<i>Helemaal oneens</i>
--	--------------------------	-----------------	-----------------	-------------------	------------------------

... is lang genoeg	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

... is snel ter hand te nemen	☐	☐	☐	☐	☐
-------------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

... is (te) zwaar	☐	☐	☐	☐	☐
-------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

... ligt goed in de hand	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

... is makkelijk op te bergen	☐	☐	☐	☐	☐
-------------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

... heeft de juiste kleur	☐	☐	☐	☐	☐
---------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

... is van het juiste materiaal gemaakt	☐	☐	☐	☐	☐
---	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

... heb ik naast potentiële geweldssituaties ook weleens voor andere doeleinden gebruikt	☐	= Ja	☐	= Nee	
--	--------------------------	------	--------------------------	-------	--

Comfort

Comfort

25. Bent u na de training nog bewust bezig met het beoefenen van het gebruik (uitslaan, dreigen, slaan) van de uitschuifbare wapenstok?

- Ja, namelijk
- Nee, want

26. Draagt u tijdens horecadiensten de uitschuifbare wapenstok vaker dan dat u de korte wapenstok droeg?

- Ja, vaker
- Niet vaker, niet minder vaak
- Nee, minder vaak

27. Naar welke kleur van de uitschuifbare wapenstok gaat uw voorkeur uit?

- Zwart
- Chroom / Metallic

Reden / Toelichting:

.....

.....

28. Hoe beoordeelt u de volgende aspecten van het optreden van het VOS-team waarin u werkt?

Zeer goed *Goed* *Niet goed/niet slecht* *Slecht* *Zeer slecht*

	<i>Zeer goed</i>	<i>Goed</i>	<i>Niet goed/niet slecht</i>	<i>Slecht</i>	<i>Zeer slecht</i>
Gezag	☐	☐	☐	☐	☐
Zelfvertrouwen	☐	☐	☐	☐	☐
Uitstraling	☐	☐	☐	☐	☐
Eenduidigheid	☐	☐	☐	☐	☐
Doortastend	☐	☐	☐	☐	☐
Houding	☐	☐	☐	☐	☐
Effectiviteit	☐	☐	☐	☐	☐
Handhaving van regels	☐	☐	☐	☐	☐
Legitimiteit	☐	☐	☐	☐	☐

29. Ziet u sinds de invoering van de uitschuifbare wapenstok een verschil in houding en interactie met de uitgaanspubliek?

- Ja, namelijk.....
- Nee

Politieoptreden

30. Bent u voorstander van nationale invoering van de uitschuifbare wapenstok ter vervanging van de korte wapenstok? (Noem uw voornaamste argument)

Ja, want.....

Nee, want.....

Algemene toelichting / Commentaar

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hartelijk bedankt voor uw deelname aan het evaluatieonderzoek!
U kunt de enquête retourneren via ~~Naam-assistent teamchef~~ (Deventer) of ~~Naam-assistent teamchef~~ (Zwolle).

Of rechtstreeks naar:
CHS Windesheim
T.a.v. Stefan van der Meulen (F1.16)
Campus 2-6
800GB Zwolle

Bijlage 3: Enquête uitgaanspubliek #2

1. Stad	☐ Zwolle ☐ Deventer
2. Geslacht	☐ Man ☐ Vrouw
3. Hoe vaak gaat u per maand uit?	☐ Minder dan 1 keer per maand ☐ 1-3 keer per maand ☐ 1 keer per week ☐ 2 keer per week of vaker
4. Voelt u zich wel eens onveilig rondom uitgaansgelegenheden?	☐ Ja ☐ Nee > Door naar vraag 6. ☐ Weet ik niet/geen mening
5. Waarom voelt u zich onveilig?	☐ Lastig gevallen/ruzie ☐ Geweld ☐ Discriminatie ☐ ...
6. Tijdens uitgaan heb ik last van...	☐ Dronken mensen op straat ☐ Drugsgebruikers ☐ Schreeuwende mensen op straat ☐ Groepen jongeren ☐ Ik heb nergens last van ☐ ...
7. Bent u de laatste 6 maanden slachtoffer geweest van uitgaansgeweld?	☐ Ja ☐ Nee > Door naar vraag 9. ☐ Weet ik niet/geen mening
8. Zo ja, van wat voor soort geweld?	☐
9. Vindt u dat er voldoende politie aanwezig is in het uitgaansgebied?	☐ Ja ☐ Nee ☐ Weet ik niet/geen mening

10. Dragen de volgende maatregelen volgens u bij aan de veiligheid tijdens het uitgaan?	Ja	Nee	Weet niet
Cameratoezicht	☐	☐	☐
Aanwezigh. portiers	☐	☐	☐
Aanwezigh. politie	☐	☐	☐
Huisregels horeca	☐	☐	☐

11. Welke geweldmiddelen worden volgens u door de politie gedragen?	Wel	Niet	Weet niet
Pepperspray	☐	☐	☐
Vuurwapen	☐	☐	☐
Korte wapenstok	☐	☐	☐
Uitschuifbare wapenstok	☐	☐	☐

12. Bent u ervan op de hoogte dat de politie in Zwolle en Deventer een pilot is gestart met de uitschuifbare wapenstok?

Indien men antwoordt, wordt hier de pilot kort toegelicht en worden foto's getoond.

- Ja
 Nee

13. Wat vindt u van deze pilot?	Zeer goed	Goed	Neutraal	Slecht	Zeer slecht
	☐	☐	☐	☐	☐

14. Is de uitschuifbare wapenstok naar uw mening een aanvulling op de uitrusting van een agent?

- Ja
 Nee
 Weet ik niet/geen mening

15. Hoe beoordeelt u de volgende aspecten van het politieoptreden tijdens stapavonden?

	Zeer goed	Goed	Neutraal	Slecht	Zeer slecht	Geen mening
Gezag	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Zelfvertrouwen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uitstraling	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eenduidigheid	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Doortastend	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Houding	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Effectiviteit	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Handhaving van regels	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rechtvaardig	☐	☐	☐	☐	☐	☐

16. Draagt de uitschuifbare wapenstok bij aan de volgende aspecten van het politieoptreden?

	Niet	Neutraal	Wel
Gezag	☐	☐	☐
Uitstraling	☐	☐	☐
Effectiviteit	☐	☐	☐

17. Aanvullingen en/of opmerkingen

Bijlage 4: Interviewleidraad na incidenten met de uitschuifbare wapenstok

Kenmerken politieambtenaar

Geslacht

Rang

Functie

Dienstjaren

Werkgebied

Functie binnen horeca

Eerdere functies

Ervaring in groepsverband optreden

Aanvullend

Fysieke/ Gemoedstoestand op die dag

Ervaringen/ verwachtingen uitschuifstok

Materiaal en lengte

Draagcomfort

Frequentie van inzet

Effect: preventief (ter hand nemen/ dreigen)

Effect: repressief (slaan)

Schade letsel

Effect politieoptreden (legitimiteit, imago, gezag, uitstraling)

Veiligheid voor Politie (incl. afstand)

Incident

Incident: datum

Incident: tijd

Incident: plaats

Incident: aanleiding/melding

Incident: verloop

Incident: afloop/gevolgen

Aandachtspunten

1. Benadering/ planvorming
2. Verdachte: postuur /kleding
3. Verdachte: emotioneel / verbaal
4. Eigen kleding
5. Training uitschuifstok
6. Gebruik technieken
7. Reactie op slaan door verdachte
8. Pepperspray
9. Groepsoptreden
Collegae
10. Ruimte (tekenen)
11. Letsel
12. Korte wapenstok (eerdere ervaringen)
13. Korte wapenstok in zelfde situatie
14. Uitschuifstok in zelfde situatie
15. PV van aanhouding opgemaakt?
16. Gewelddmelding

Bijlage 5: Voorbeeld observatieschema

Observatieschema

Algemene veiligheidssituatie

- A. Algemene gegevens
 - 1. Datum:
 - 2. Starttijd ronde:
 - 3. Duur van ronde:
 - 4. Naam observant 1:
Naam observant 2:
 - 5. Plaats: Zwolle/ Deventer
 - 6. Weersgesteldheid (Temperatuur / neerslag):

- B. Preventiemaatregelen
 - 1. Aanwezigheid cameratoezicht:
 - 2. Aanwezigheid stadswacht / veiligheidsdienst (zichtbaar, hoeveel):
 - 3. Aanwezigheid verlichting:
 - 4. Anders..

- C. Drugs en/of drankgebruik.
 - 1. Aanwezigheid restanten drugsgebruik (spuiten, zakjes hash etc.):
 - 2. Aanwezigheid restanten alcoholgebruik (lege/kapotte flesjes etc.)
 - 3. Zichtbaar openbaar drugsgebruik:
 - 4. Zichtbaar openbaar drankgebruik:

- D. Vervuiling en verloedering
 - 1. Afval en troep op straat:
 - 2. Foutgeparkeerde fietsen / auto's:

- E. Vernieling en vandalisme
 - 1. Kapotte openbare verlichting:
 - 2. Kapot straatmeubilair en graffiti

- F. Groepsvorming en overlast
 - 1. Individuen die geluidsoverlast veroorzaken
 - 2. Groepen die geluidsoverlast veroorzaken
 - 3. Groepen die rondhangen
 - 4. Mondelinge onenigheid / ruzie
 - 5. Fysieke onenigheid (duwen en trekken)
 - 6. Fysieke onenigheid (vechtpartijen)
 - 7. Seksuele intimidatie
 - 8. Wildplassen

- G. Overlast uitgaansgelegenheden / buurtbewoners
 - 1. Geluidsoverlast cafés, kroegen, coffeeshops

2. Geluidsoverlast eetgelegenheden
3. Geluidsoverlast buurtbewoners

H. Algemene indruk

1. Veiligheid:	Zeer onveilig/onveilig/neutraal/ veilig/zeer veilig
2. Lawaai	Zeer rustig/rustig/neutraal/ lawaai / zeer veel lawaai
3. Drukte mensen	Zeer weinig mensen/ weinig mensen/ neutraal/ veel mensen

/zeer veel mensen. |
| 4. Sfeer gewelddadig, vijandig | Zeer ontspannen/ ontspannen/ neutraal /

/ zeer gewelddadig en vijandig. |

Politieoptreden

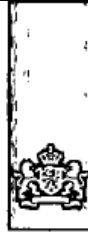
I. Algemeen

1. Aantal herkenbare(= in uniform)agenten gezien tijdens ronde:
2. Is dit aantal voldoende (mening)?
3. Dragen de agenten korte wapenstokken?
4. Aantal agenten in contact met burgers gezien:
5. Aard van contacten tussen politie en burger: Vriendelijk/neutraal/vijandig
6. Houding burgers jegens politie: Vriendelijk/neutraal/vijandig
7. Houding burgers jegens politie: Respectvol/ respectloos
8. Is er sprake van beledigingen/ bedreigingen / fysiek geweld jegens politie?

J. Beschrijf per incident (geweldsincident / aanhouding):

1. Wat is de aanleiding (soort incident/ aard van geweld)?
2. Hoe verloopt de aanloop en benadering (in groep/ individueel) ?
3. Is er sprake van verbaal geweld van agenten jegens uitgaanspubliek?
4. Is er sprake van (fysiek) geweld van agenten jegens uitgaanspubliek?
5. Indien ja: Wordt er gebruik gemaakt van geweldsmiddelen?
6. Indien ja: Welke geweldsmiddelen?
7. Indien ja: Wordt er vooraf gewaarschuwd?
8. Vindt er communicatie tussen agenten plaats bij het benaderen van een incident?
9. Wordt er gezamenlijk opgetreden (bijv. in linie)?
10. Wordt er opgetreden onder leiding van een commandant (vaak de hoogste in rang)?
11. Wordt er samengewerkt met portiers? Indien ja, in welke vorm?
12. Wordt er door de politie om getuigen gevraagd?

Bijlage 6A: Brief met uitvoeringsbepalingen voor de pilot

Ministerie van Veiligheid en Justitie

2102201100007

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

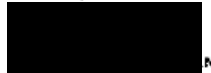
De voorzitter van het Dagelijks Bestuur van de VTS-Politie Nederland

Politie en
Veiligheidsregio's/DGV
DGV/programma Personeel en
Materieel

Contactpersoon

NL

Kenmerk

Bijlagen

1

Datum 21 februari 2011

Betreft Proef met in- en uitschuifbare wapenstok

Geachte heer

Op 22 juli 2010 ontving ik van de Portefeuillehouder Facilitaire Dienstverlening van de RKC, de heer bijgevoegd advies inzake de invoering van een 'in- en uitschuifbare wapenstok' ten behoeve van de Dienst Koninklijke en Diplomatieke Beveiliging (DKDB). Daarnaast heb ik een brief, d.d. 3 september 2010, ontvangen van het College van procureurs-generaal met het verzoek om de in- en uitschuifbare wapenstok goed te keuren voor gebruik door de Rijksrecherche omdat zij met vergelijkbare problemen worden geconfronteerd als de ambtenaren van politie die werkzaam zijn bij de DKDB. Het advies is akkoord bevonden door de CGOP, na behandeling in de BUK-werkgroep op 14 september 2010 en 8 december 2010. Het advies alsmede de opmerkingen van de politievakorganisaties zijn bij het opstellen van de onderstaande uitvoeringsbepalingen verwerkt.

Pilot In- en uitschuifbare wapenstok:

Vanuit mijn verantwoordelijkheid voor de bewapening van de politie en mijn streven naar een versterking van de mentale en fysieke weerbaarheid van de Nederlands politie besluit ik in te stemmen met het verzoek om het gebruik van de in- en uitschuifbare wapenstok, voorshands voor een periode van één jaar, toe te staan. De pilot wordt in de eerste plaats gericht op de DKDB en Rijksrecherche. In de pilot zal tevens ruimte worden geboden voor een in de BUK-overleg van de zijde van de bonden gesignaleerde aansluitende behoeftestelling voor andere bijzondere groepen (zoals bijvoorbeeld leden van Arrestatieteams en Observatieteams). De behoeftestelling van deze groepen zal, waar mogelijk, tijdens het traject worden geïncorporeerd in de lopende pilot. Deze behoeftestelling zal als eerste formeel moeten worden ingebracht. De ervaringsgegevens met betrekking tot het gebruik, het dragen en oefenen van de wapenstok worden verwerkt in een evaluatierapport dat een basis geeft voor de besluitvorming over de definitieve aanwijzing en een eventuele uitbreiding van het gebruik van de nieuwe wapenstok.

Uitvoeringsbepalingen:**Datum**

21 februari 2011

Kenmerk

2010-0000638402

- De te gebruiken wapenstok wordt in de begeleidingscommissie geselecteerd waarbij als uitgangspunt geldt dat de functionele en technische eisen, met name qua gewicht, lengte (in de uitgeschoven situatie), kleur en stijfheid zo dicht mogelijk bij de eigenschappen van de reeds door de Minister van BZK aangegeven wapenstok ligt. Bij de selectie dient tevens aandacht te worden besteed aan de kwaliteit (duurzaamheid) van het materiaal, de wijze waarop het wapen geopend en gesloten kan worden en het onderhoud van dit mechanisme;
- De geselecteerde wapenstok mag pas worden gebruikt nadat deze door mij, conform de Bewapeningsregeling Politie, is goedgekeurd. Wellicht ten overvloede teken ik hierbij aan dat de te selecteren wapenstok niet voorzien mag zijn van een verzaamd uiteinde (loden knop) omdat deze anders aangemerkt dient te worden als een ploertendoder zoals bedoeld in categorie I onder 3 van de Wet wapens en munitie (WWM). De wapenstok mag wel een verdikking hebben aan het uiteinde om de stok in en uit te schuiven of een uiteinde dat is voorzien van een zacht materiaal om het letsel te beperken.
- Het Hoofd van de DKDB dient, in samenwerking met de Politieacademie, de Rijksrecherche en de AOE'en, voor het gebruik van deze wapenstok, een gebruiks- en oefeninstructie op te stellen met inachtneming van de uitgangspunten van de reeds aangewezen wapenstok qua gebruikstoepassing en beperkingen;
- Het gebruik (dragen) van deze wapenstok door de medewerkers van de DKDB, de Rijksrecherche en de AOE'en is slechts toegestaan nadat zij conform de gebruiks- en oefeninstructie getraind zijn.
- De voorbereiding en uitvoering van de pilot zal worden uitgevoerd door de DKDB in samenwerking met de Rijksrecherche en de AOE'en. De monitoring van de pilot wordt in handen gelegd van een begeleidingscommissie onder voorzitterschap van de DKDB met deelname van de Politieacademie (opleidingen), vtsPN (verwerving), de Rijksrecherche en de AOE'en. De begeleidingscommissie zal verder bestaan uit een vertegenwoordiger namens het Ministerie van Veiligheid en Justitie en de secretaris van de RKC-bewapeningscommissie.
- Na een periode van een jaar, of zoveel eerder als mogelijk, na de ingebruikname van de in- en uitschuifbare wapenstok wordt vanuit de begeleidingscommissie een evaluatie opgesteld met de ervaringsgegevens van de medewerkers met betrekking tot het gebruik, dragen en oefenen van de nieuwe wapenstok.
- Conform de BUK-procedure zal het evaluatierapport aan de orde worden gesteld in de adviescommissie bewapening/RKC. Het advies van de portefeuillehouder Facilitaire Dienstverlening/RKC aan de Minister van Veiligheid en Justitie zal vervolgens worden besproken met de politievakorganisaties. Hierna zal door mij een beslissing worden genomen over de definitieve invoering van de in- en uitschuifbare wapenstok en de bruikbaarheid van dit gewelddsmiddel voor andere politieonderdelen.

210220110009

Ik verzoek u binnen uw organisatie opdracht te verstrekken om de vervolgfase van de productontwikkeling ten behoeve van de pilot ter hand te nemen.

Datum
21 februari 2011
Kenmerk
2010-000638402

Hoogachtend,
De Minister van Veiligheid en Justitie,
namens deze,
de directeur Politie en Veiligheidsregio's,

A handwritten signature in black ink, consisting of stylized initials and a horizontal line extending to the right. Below the signature is a solid black rectangular redaction box.

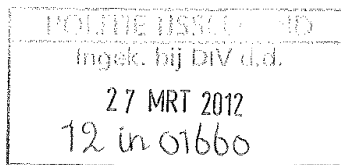
Bijlage 6B: Toestemmingsbrief namens de Minister van Veiligheid en Justitie

Ministerie van Veiligheid en Justitie

> Retouradres Postbus 20301 2500 EH Den Haag

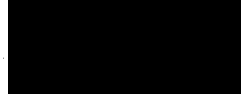
Aan de voorzitter van de adviescommissie Bewapening en Uitrusting

Directoraat-Generaal
Politie
Bestuur en Organisatie

Contactpersoon

Kenmerk
2012-0000174238

Uw Kenmerk
Uw brief van 2 maart 2012

Datum 22 maart 2012
Betreft Goedkeuring gebruik uitschuifbare wapenstokken

Geachte heer

Naar aanleiding van uw brief, d.d. 2 maart 2012, door mij ontvangen op 12 maart 2012, betreffende de goedkeuring van uitschuifbare wapenstokken, deel ik u het volgende mee.

Ten behoeve van de pilot met de uitschuifbare wapenstok bij de Politie IJsseland, de Dienst Koninklijke en Diplomatieke Beveiliging en de Rijksrecherche geef ik op grond van de Bewapeningsregeling politie mijn goedkeuring aan het gebruik van de onderstaande wapenstokken.

1. Monadnock, Autolock 9180 kleur: zwart, lengte: 16"
2. ASP Leverloc Airweight L16FA, kleur: zwart, lengte: 16"
3. ASP Leverlock Foam, kleur: zwart / chrome, lengte 16"
4. Bonowi staal, kleur: zwart, lengte: 16"
5. Bonowi aluminium, kleur: zwart, lengte: 16"
6. Bonowi aluminium, kleur: zwart, lengte: 21"

Het gebruik van de bovenstaande uitschuifbare wapenstokken is uitsluitend toegestaan door ambtenaren van politie die de hiervoor ontwikkelde tweedaagse training hebben gevolgd en met inachtneming van de algemene beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit.

De uitvoeringsbepalingen zoals opgenomen in mijn brief van 21 januari 2011 blijven onverkort van kracht en ik ontvang graag na een periode van een jaar, of zoveel eerder als mogelijk het evaluatierapport voorzien van een advies over de eventuele definitieve invoering van de uitschuifbare wapenstok voor de politie.

Minister van Veiligheid en Justitie,
namens deze,

Bijlage 7: Transponeringstabel politiewetten 1993 en 2012

Politiewet 1993	Politiewet 2012
Artikel 8 (geweldbevoegdheid)	Artikel 7
Artikel 3 (ambtenaren van de politie)	Artikel 2
Artikel 2 (Taak politie)	Artikel 3

Bijlage 8: Landelijk Meldingsformulier

MELDINGSFORMULIER GEWELDAANWENDING

Datum opmaak formulier :

ORGANISATIE

- regiokorps
- Korps landelijke politiediensten
- Koninklijke marechaussee
- anders, nl.

Datum melding aan meerdere :

PERSONALIA MEERDERE

Naam :

Rang :

Functie :

Werkzaam in korpsonderdeel :

Relatie met proces-verbaal (nummer) : d.d.

Relatie met mutatie bedrijfsproces (nummer) : d.d.

PERSONALIA AMBTENAAR

Naam :

Rang :

Functie :

Werkzaam bij onderdeel :

Basisgegevens optreden:

5. a. in diensttijd (..) 9. bijzonder optreden (..)

b. buiten diensttijd (..) a. basiciteit m.e. (..)

6. a. in uniform (..) b. aanhoudingsseenheid (..)

b. in burger (..) c. assistentie- en (..)

c. speciale kleding (..) d. ondersteuningsseenheid (..)

7. a. aanleiding optreden (..) e. persoonsbeveiliging (..)

a. eigen initiatief (..) b. bijzondere (..)

b. opdracht meldkamer (..) c. bijstandseenheid (..)

c. melding derde (..) 10. toestemming bevoegd gezag (..)

8. wijze van optreden (..) a. inzet bijzondere (..)

a. solo optreden (..) b. eenheid (..)

b. optreden met collega's (..) c. specifiek gewelddmiddel (..)

c. optreden als leidinggevende (..)

ONDERDEEL B: INFORMATIE OVER FEITELIJK GEWELDGEBRUIK

Soort geweldgebruik:

11. is waarschuwing voorafgegaan ja/nee (..) 13. vuurwapengebruik (..)

12. a. fysiek geweld (..) a. Walther P5 (..)

b. pepperspray (..) b. Heckler & Koch (..)

c. korte wapenstok (..) c. Glock (..)

d. lange wapenstok (..) d. precisiegeweer (..)

e. elektrische wapenstok (..) e. automatisch wapen (..)

f. inzet beredemen (..) f. ander vuurwapen (..)

g. politie-surveillanceochtend (..) 14. gebruik vuurwapen (..)

h. traangas (..) a. ter hand nemen (..)

i. lawaai/gruusaat (..) b. richten (..)

j. waterwerper (..) c. waarschuwingschoten (..)

k. vuurwapen (..) d. aantal gerichte schoten (..)

l. dreiging (..) e. totaal aantal schoten (..)

15. a. standaardmunitie (..)

b. anders, nl. (..)

Onderdeel A: ALGEMENE INFORMATIE

Gegevens voorval:

1. datum/tijdstip :

2. a. gemeente (..) 4. weersomstandigheden (..)

b. straat (..) a. daglicht (..)

3. lokatie (..) b. schemering (..)

a. openbare weg (..) c. donker (..)

b. woning (..) d. kunstlicht (..)

c. openbare ruimte (..) e. anders, nl. (..)

d. bedrijfssterrein (..)

e. anders, nl. (..)

Vuurwapengebruik:

25. richtpunt persoon	(...)	26. raakpunt persoon	(...)
a. bewegend	(...)	a. hoofd	(...)
b. stilstaand	(...)	b. romp	(...)
c. hoofd	(...)	c. benen	(...)
d. romp	(...)		
e. benen	(...)		
27. richtpunt vervoermiddel	(...)	28. raakpunt vervoermiddel	(...)
a. soort	(...)	a. voor	(...)
b. bewegend	(...)	b. zijkant	(...)
c. stilstaand	(...)	c. achter	(...)
29. richtpunt dier	(...)	30. raakpunt dier	(...)
31. schiethouding	(...)	32. beschermende uitrusting	(...)
a. staand	(...)	a. kogelwerende helm	(...)
b. zittend	(...)	b. kogelwerend vest	(...)
c. liggend	(...)	c. m.e.-bescherming	(...)
d. lopend	(...)	d. gepantseed voertuig	(...)
e. hollend	(...)	e. anders, nl.	(...)
f. rijdend	(...)		

ONDERDEEL D: AFDOENING EN BEOORDELING

Soort onderzoek:

33. a. geen onderzoek	(...)
b. intern onderzoek	(...)
c. rijksrecherche onderzoek	(...)
d. disciplinair onderzoek	(...)
e. strafrechtelijk onderzoek	(...)
f. nationale ombudsman	(...)
n.b. meerdere keuzen zijn mogelijk	

Doel aanwenden van het geweld:

16. afwenden van geweld tegen:	(...)	18. aanhouden van	(...)
a. zichzelf	(...)	a. verdachte tzv art.	(...)
b. collega ('s)	(...)	b. gevaarlijke verdachte	(...)
c. derde(n)	(...)	1. agressief	(...)
d. goederen/zaken	(...)	2. buitenzinnig	(...)
		3. slag of steekwapen	(...)
		4. vuurwapen	(...)
17. a. handhaving openbare orde	(...)	5. anders, nl.	(...)
b. tbv aanleggen handboeien	(...)	c. 1. identiteit bekend	(...)
c. tijdens oproerige beweging/ernstige wanordelijkheden	(...)	2. identiteit onbekend	(...)
d. doden gevaarlijk/gewond dier	(...)	d. veroordeelde	(...)
e. anders, nl.	(...)		

Gevolgen van de geweldsaanwending:

19. voor de betrokkenen	(...)	a. ambtenaar	(...)	b. burger	(...)	c. derden/omstanders	(...)
20. a. onbekend	(...)						
b. geen	(...)						
c. gering letsel	(...)						
d. letsel van meer dan geringe betekenis	(...)						
e. dood	(...)						
21. schade, nl.	(...)						

Feitelijke beschrijving:

22. Korte omschrijving van vermoedelijke toedracht
 Invallen indien sprake is van één van de gevallen sub artikel 17, lid 3 van de Ambtsinstructie.

Toelichting:

Rapporteur beschrijft kort en kernachtig de feiten met betrekking tot de aanleiding, het verloop en de omstandigheden van het politieoptreden alsmede wanneer geweld is gebruikt. Hij beschrijft wat er is gebeurd zonder daarbij een oordeel of beoordeling te vermelden.

Lectoraat Veiligheid en Sociale Cohesie

Stefan van der Meulen

Jaap Timmer

Erwin Bromlewe

Foto op de omslag:

De Stentor/Ab Hakeboom

Zwolle, februari 2013